Lounais-Suomen ympäristökeskuksen monistesarja

3/2006

Kimmo Härjämäki, Tuuli Pakkanen

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma

Vehmaa ja Taivassalo

TURKU 2006

LOUNAIS-SUOMEN YMPÄRISTÖKESKUS

Julkaisu on saatavana myös Internetissä
www.ymparisto.fi/julkaisut

ISBN 951-614-079-3
ISBN 951-614-080-7 (PDF)
ISSN 1238-3201

Valokuvat: Kimmo Härjämäki, Tuuli Pakkanen
Taitto: Päivi Niemelä

Karhukopio Oy
Turku 2006

Sisällys

1 Johdanto 5

2 Menetelmät 6
2.1 Suunnittelualueen valinta ja koko 6
2.2 Ohjausryhmä 6
2.3 Tiedotus 6
2.4 Esiselvitys ja maastotyöt 7
2.5 Kohteiden luokittelu ja määrällistä tietoa kohteista 7

3 Suunnittelualueen erityispiirteitä 8
3.1 Maiseman ja lajiston muotoutuminen 8
3.2 Aiemmat inventoinnit 9
3.3 Kasvilajiston rikkaus yllätti 11

4 Suunnitelma 13
4.1 Kohteiden luokittelu ja arviointi 13
4.2 Kohdekuvaukset ja hoitosuositukset 16

5 Yleisiä hoitoperiaatteita erityistukialueilla 96

Lähteet 100

Liite 1. Kesän 2004 haastattelututkimus apuna suunnittelualueen valinnassa 101

Johdanto

Luonnon monimuotoisuudella, eli arkikielisesti *lumolla*, tarkoitetaan tässä julkaisussa maatalousympäristön lajirikkautta, erilaisten elinympäristöjen kirjoa ja maiseman moni-ilmeisyyttä. Kaiken kaikkiaan lähes neljäsosa Suomen luonnonvaraisista eliöistä elää maatalous- ja kulttuuriympäristöissä,ja uhanalaisista eliölajeista näitä ns. perinneympäristöjä suosii jopa 28 prosenttia. Luonnon monimuotoisuus on lukuisten tekijöiden summa. Ilmastolliset, maaperälliset ja maaseutualueilla viljelykulttuuriset tekijät ovat vaikuttaneet ja vaikuttavat edelleen siihen, miten monimuotoiseksi alue ja sen lajisto on vähitellen muotoutunut. Maatalousympäristön luonnon monimuotoisuus on siis kokonaisvaltainen käsite, esimerkiksi kotieläimet ja viljelykasvit ovat omalta osaltaan luomassa edellytyksiä monipuoliseen luonnonympäristöön ja vaihtelevaan maanviljelysmaisemaan.

Laiduneläinten määrän romahdettua ovat kuitenkin vanhat hakamaat, niityt, pellon metsäsaarekkeet ja reunavyöhykkeet kasvamassa umpeen tai ne on raivattu pelloiksi. Peltoviljelyksen keskittyminen pääasiassa viljanviljelyyn on myös osaltaan yksipuolistanut maisemakuvaa. Maatalouden viimeaikainen kehitys on näin vaikuttanut monien lajien elintilaan ja samalla köyhdyttänyt maisemaa vähentäen maatalousluonnon monimuotoisuutta.

Luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelmassa kartoitetaan maatalousympäristön monimuotoisuudeltaan keskimääräistä arvokkaammat kohteet, joiden monimuotoisuutta voidaan parantaa aktiivisilla hoitotoimilla ja joiden hoitoon erityisympäristötuen hakeminen on perusteltua. Lisäksi suunnitelmaan on otettu mukaan muutamia pienialaisia kohteita, joilla on lajistollista tai maisemallista arvoa, mutta joiden monimuotoisuuden säilyminen ei välttämättä edellytä aktiivista hoitoa. Tässä suunnitelmassa on mukana myös pieniä peltoalueita, joille suojavyöhykkeen perustaminen vesiensuojelullisista syistä on perusteltua. Usein nämä kohteet liittyvät läheisiin luonnonniittyihin, joiden hoitaminen yhdessä mahdollisen suojavyöhykkeen kanssa olisi järkevää.

Yleissuunnitelman tarkoituksena on saattaa alueen viljelijöiden tietoon, millaisille kohteille erityisympäristötukia voi saada ja millä tavoin aluetta kannattaisi hoitaa luonnon monimuotoisuuden lisäämiseksi. Yleissuunnittelussa löydetyt kohteet ovat esimerkkejä: samantyyppisten kohteiden hoitoon voi saada erityisympäristötukea myös muilla kuin suunnitelmassa esitetyillä kohteilla. Suunnitelma *ei* sen sijaan *velvoita* hoitamaan suunnitelmassa mainittuja kohteita tai hakemaan hoitoon tukea.

Yleissuunnitelman toivotaan innostavan luonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoitoon Vehmaan ja Taivassalon alueella.

2 Menetelmät

2.1 Suunnittelualueen valinta ja koko

Luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelua on tehty Lounais-Suomessa jo vuodesta 2001 alkaen ja suunnitelmia on valmistunut yhteensä kahdeksan ennen nyt julkaistavaa Vehmaan ja Taivassalon luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelmaa. Vastaavaa suunnittelua on samaan aikaan tehty koko maassa Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Vehmassalmen aluetta ehdotettiin luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelukohteeksi jo mietittäessä Varsinais-Suomen vuoden 2003 kohdealuetta. Vehmaan ja Taivassalon lopulliseen valintaan kesän 2005 suunnittelukohteeksi vaikutti osaltaan Kimmo Härjämäen Vakka-Suomessa kesällä 2004 tekemä erityisympäristötukiin liittyvä haastattelututkimus (liite 1). Vehmaan eteläosassa oli Kimmo Härjämäen suorittamassa alustavassa kartoituksessa runsaasti edustavia metsäsaarekkeita, reunavyöhykkeitä ja perinnebiotooppeja. Lisäksi pääosa haastatteluun osallistuneista tiloista oli kiinnostunut erityistuen hakemisesta. Alkuperäistä suunnittelualueen rajausta laajennettiin viljelijöiden esittämien toivomusten perusteella jonkin verran Taivassalon suuntaan, niin että lopulliseksi suunnittelualueen kooksi tuli noin 12 000 ha.

2.2 Ohjausryhmä

Vehmaan ja Taivassalon yleissuunnitteluhanketta varten perustettiin keväällä 2005 ohjausryhmä, johon valittiin Hanna Vuola Varsinais-Suomen TE-keskuksesta, Vehmaan ja Taivassalon maaseutusihteeri Petri Puustinen, Vehmaan ja Taivassalon ympäristösihteeri Riitta Laaksonen, Päivi Ahala Vehmaan maataloustuottajien edustajana, Airi Kulmala MTK Varsinais-Suomesta, Jarmo Pirhonen ProAgria FARMA maaseutukeskuksesta sekä Mikko Jaakkola, Anni Karhunen ja Antti Lammi Lounais-Suomen ympäristökeskuksesta. Ohjausryhmän sihteerinä toimi Tuuli Pakkanen Lounais-Suomen ympäristökeskuksesta. Ohjausryhmän tehtävänä oli ohjata ja arvioida lumoyleissuunnittelua ja tuoda työskentelyyn sekä paikallista että laajempaa näkökulmaa.

2.3 Tiedotus

Vehmaan - Taivassalon luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelusta tiedotettiin alueen viljelijöille sekä paikalliselle metsänhoitoyhdistykselle kirjeellä toukokuussa 2005. Kirje sisälsi kutsun yleissuunnitteluhankkeen esittelytilaisuuteen, joka pidettiin 1.6.2005 Vehmaan kunnantalolla. Paikalle olikin saapunut salin täydeltä väkeä. Luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelun ohella tilaisuudessa esitettiin muita luonnon monimuotoisuuteen liittyviä hankkeita. Tutkija Teija Tiitinen Museovirastosta kertoi alueen muinaisjäännöksistä ja niiden hoidosta, ja arkkitehti Viri Teppo-Pärnä Saariston Interreg –hankkeesta esitteli diakuvin Vehmaan ja Taivassalon läpi kulkeneen Suuren Postitien maisemia. Tilaisuudesta ja yleissuun-

nittelun alkamisesta oli tiedotusluonteiset lehtijutut Vakka-Suomen ja Uudenkaupungin Sanomissa, joilla pyrittiin tavoittamaan myös kohdealueella asuvia muita henkilöitä kuin viljelijöitä.

Maastotyövaiheen jälkeen 10.10.2005 järjestettiin Vehmaan kunnantalolla maastossa kartoitettujen kohteiden esittelytilaisuus. Paikalle saapui reilut 20 maanomistajaa tarkastamaan ja kommentoimaan kohderajauksia. Tiedotusvälineistä paikalla olivat Vakka-Suomen Sanomat, Uudenkaupungin Sanomat, Turun Sanomat sekä YLE:n maakuntaradio. Esittelytilaisuuden jälkeen suunnitelmakartat jäivät edelleen nähtäville ja kommentoitaviksi Vehmaan ja Taivassalon kunnanvirastoihin.

2.4 Esiselvitys ja maastotyöt

Varsinainen yleissuunnittelu alkoi jo keväällä 2005 esiselvitystyöllä, jossa koottiin yhteen alueesta jo saatavilla oleva materiaali. Tällaisia olivat mm. tiedot aiemmin inventoiduista perinnemaisemista, muut luonto- ja maisemainventoinnit, tiedot muinaisjäännöksistä ja kulttuurihistoriallisista arvoista alueella, tiedot jo hoidetuista kohteista sekä alueen vanha karttamateriaali. Esiselvitysaineiston perusteella saatiin suuntaviivat alueen maastonpiirteistä ja monimuotoisuuden mahdollisesta jakautumisesta suunnittelualueelle. Lupaavalta vaikuttavat kohteet rajattiin kartalle ja niille tehtiin alustava maastokatselmus huhtikuussa 2005. Näitä alustavia kohderajauksia hyödynnettiin kesällä varsinaisten maastotöiden yhteydessä.

Maastotyöt aloitettiin 19.7.2005 ja ne jatkuivat 14.9.2005 asti. Suunnittelualueen Kustavintien pohjoispuoliset alueet kartoitti pääosin Kimmo Härjämäki ja eteläpuoleiset vastaavasti Tuuli Pakkanen. Maastotyön yhteydessä tarkasteltiin kohteiden lajistollisia ja maisemallisia arvoja. Maastossa täytettiin lomake, johon kirjattiin ylös kohteen yleiskuvaus, kasvillisuuden yleispiirteet ja havainnot muista mahdollisista monimuotoisuutta lisäävistä tai vähentävistä tekijöistä. Monilla paikoilla tavattiin myös maanomistaja, jolta saatiin arvokasta tietoa alueen maankäytön lähihistoriasta ja mahdollisista tulevaisuudensuunnitelmista. Useat kohteet valokuvattiin.

2.5 Kohteiden luokittelu ja määrällistä tietoa kohteista

Suunnittelualueelta löytyneet luonnon monimuotoisuuskohteet luokiteltiin elinympäristötyypeittäin (tarkemmin luokittelusta kappaleessa 4.1). Kohteille mietittiin samalla yleispiirteinen hoitosuositus, jossa otettiin huomioon sen nykyiset luonnon monimuotoisuusarvot sekä tilan omat resurssit hoidon suhteen. Useita kohteita voi hoitaa useallakin eri tavalla.

Maastokartoituksessa löytyi yli 600 yksittäistä luonnon monimuotoisuuskohdetta, joista on yhdistelemällä muodostettu yhteensä 195 kohdealuetta. Erillisten kohteiden pinta-alat vaihtelivat alle aarin pikkusaarekkeista yli 50 hehtaarin rantaniittykokonaisuuteen. Kohteiden yhteenlaskettu pinta-ala on noin 450 ha.

3 Suunnittelualueen erityispiirteitä

3.1 Maiseman ja lajiston muotoutuminen

Suunnittelualueen maastonpiirteet ovat kaiken kaikkiaan hyvin vaihtelevat ja alue on niin maisemansa kuin luonnonarvojensa puolesta monimuotoinen. Jyrkät tai kaltevat kallio- ja moreenimäet nousevat savipohjaisesta viljelyslaaksosta, jotka vielä pronssikauden lopulla ja rautakaudella, osin myöhemminkin, olivat merenlahtia ja salmia. Suunnittelualueen halkaisee Mynälahdelta kohti luodetta työntyvä kapea, jokimainen merenlahti, Vehmassalmi, joka eteläosissaan muodostaa luontaisen rajan Vehmaan ja Taivassalon välille. Salmi jakautuu kahteen haaraumaan, isoon Himoisten ja pienempään Viiaisten salmeen. Vastaavanlainen merenlahti on vielä rautakaudella ulottunut Kirkonkylän ja Lahdingon alueelle. Lounaassa, Taivassalon puolella, suunnittelualue jatkuu aina Muntinsalmeen saakka. Suunnittelualueen länsiosassa kalliopohja on rapakiveä, muualla graniittia ja kiillegneissiä.

Jääkauden jäljet näkyvät Vehmaan kaakkoisosissa viljelymaiseman pitkittäisinä, usein lounais-koillissuuntaisina saarekkeina ja reunavyöhykkeinä. Tällaisia karkeiden moreenilajitteiden pienharjuja kutsutaan päätemoreeneiksi. Ne ovat syntyneet mannerjäätikön kärkeen jään vetäytyessä. Näiltä myöhemmin saarekkeiksi katkenneilta harjulta löytyivät seudun mielenkiintoisimmat elinympäristöt ja eliölajit. Jään vetäytyminen on uurtanut jälkensä myös suunnittelualueen keskiosiin: Puttanjoen varren luode-kaakkoissuuntaiset metsäisemmät kallioalueet ja niiden väliin raivatut peltokuviot ovat kartastakin hyvin havaittavissa. Täällä maisema onkin erityisen vaihtelevaa ja pienpiirteistä. Reunavyöhykkeet ovat pääosin karuja, mutta esimerkiksi Salonkylän ja Puttan kylien tienoilla niillä tavataan useita lounaisia ja nykyisin taantuneita kasvilajeja. Karuutensa johdosta reunavyöhykkeet ja saarekkeet ovat säästyneet melko hyvin viimeaikaiselta rehevöitymiskehitykseltä. Vakka-Suomen pitkä asutushistoria näkyy alueella myös arkeofyyttien eli ihmisen mukana tulleiden muinaistulokaslajien paljoutena.

Maatalouden pitkään jatkunut kehitys on suunnittelualueellakin, kuten koko maassa, kaventanut maatalousluonnon monimuotoisuutta. Myös Vehmaan ja Taivassalon maatalous on kulkenut kohti suurempaa erikoistumista. Sikatalous hallitsee lähes koko suunnittelualueella. Laajentuvien eläinmäärien myötä yhä enemmän peltopinta-alaa on tarvittu lannan levitykseen, ja tämä kehitys on omalta osaltaan köyhdyttänyt luonnon monimuotoisuutta. Pelloksi raivatut alueet ovat olleet pääasiassa monimuotoisuudeltaan arvokkaimpia vanhoja niitty- tai laidunalueita. Toisaalta eläintenpidon keskittyminen sikatalouteen on vähentänyt laiduntavien eläinten määrää, minkä johdosta salmien rannat ovat ruovikoituneet ja niityt sekä hakamaat metsittyneet.

3.2 Aiemmat inventoinnit

Luonnonsuojelu- ja Natura-alueet

Suunnittelualueelle sijoittuu Taivassalon puolella kolme luonnonsuojelualuetta, joista suurimman muodostaa Ketarsalmen jalopuumetsikkö. Alueella kasvaa lähes 150 yli 20 cm paksuista tammea. Kaksi suurta tienvarsitammea on rauhoitettu luonnonmuistomerkeiksi. Edellisen kohteen kaakkoispuolella Muntinsalmen rannalla on pienialaisempi Muntin lehtojensuojelualue. Vehmassalmen rannalla on Hassinpään lehdon luonnonsuojelualue, joka muodostuu tammea ja pähkinäpensasta kasvavasta rehevästä lehdosta sekä avoimemmasta pylväskatajaa kasvavasta niitystä. Alueelle on tehty myös hieman laajemmin rajauksin seutukaavan suojelualuevaraus. Vehmaan puoleiselle suunnittelualueelta ei luonnonsuojelualueita ole perustettu, mutta seutukaavassa on suojelualuevaraukset Nuhjalan Ilotuksen rantalehdolle, Uhlun päätemoreeneille sekä Vinkkilän kaakkoispuolella Y-tien varrella sijaitsevalle Linnavuorelle.

Suunnittelualueen ainoa Natura 2000 –ohjelmaan kuuluva alue sijaitsee Taivassalon puolella. Orikvuoren Natura-alue muodostuu kahdesta erillisestä ruovikkoisen Isolahden rannalla olevasta metsäisestä saarekkeesta. Alueista pohjoisempi on useita satoja eri-ikäisiä tammia kasvava kalliomäki. Eteläisempi metsäsaareke on kauan sitten laidunnettu ikivanha sekametsä, jolla kasvaa runsaasti hyvin vanhoja haapoja, tammia, koivuja ja raitoja sekä runsaasti ikimäntyjä ja -kuusia. Natura-luontotyypeistä saarekkeilla esiintyy vanhaa tammimetsää, jalopuumetsää, boreaalista lehtoa, silikaattikalliota sekä tuoretta ja kosteaa niittyä. Natura-alueella esiintyy myös raidankeuhkojäkälää, joka on ns. vanhojen metsien indikaattori, ja sen lintulajistoon kuuluu useita ns. lintudirektiivilajeja: pyy, palokärki, harmaapäätikka, pikkulepinkäinen ja kurki. Pohjoisemmalla saarekkeella, Orikvuorella, huomionarvoista lintulajistoa on enemmänkin, mm. uhanalaisluokituksessa vaarantuneeksi luokiteltu pikkutikka viihtyy alueella. Saarekkeen metsikössä pesii myös naakkayhdyskuntia.

Suojellut luontotyypit

Vehmaan ja Taivassalon alueen luontotyyppejä ei erikseen inventoitu tämän kartoituksen yhteydessä. Luontotyypin ominaispiirteitä ovat tietynlainen kallio- ja maaperä sekä niiden vesi- ja ravinnetalous ja näihin olosuhteisiin luontaisesti sopeutuneet eliölajit ja eliöyhdyskunnat. Seuraaviin luontotyyppeihin kuuluvia luonnontilaisia tai luonnontilaiseen verrattavia alueita ei saa muuttaa niin, että luontotyypin ominaispiirteiden säilyminen kyseisellä alueella vaarantuu:

1) luontaisesti syntyneet, merkittäviltä osin jaloista lehtipuista koostuvat metsiköt
2) pähkinäpensaslehdot
3) tervaleppäkorvet
4) luonnontilaiset hiekkarannat
5) merenrantaniityt
6) puuttomat tai luontaisesti vähäpuustoiset hiekkadyynit
7) katajakedot
8) lehdesniityt
9) avointa maisemaa hallitsevat suuret yksittäiset puut ja puuryhmät

Yleissuunnittelualueella esiintyy näistä lähinnä jalopuumetsiköitä, pähkinäpensaslehtoja, katajaketoja sekä muutamia merenrantaniittyjä, joiden tarkemmat kuvaukset on esitetty alla. Luontotyyppien rajauksia tehdään ympäristökeskuksessa asiantuntijapäätöksillä pikku hiljaa. Mm. katajaketojen ja merenrantaniittyjen osalta oikeanlainen hoito turvaa parhaiten luontotyypinkin säilymisen.

Jalopuumetsiköt ovat syntyneet luontaisesti, ja niissä kasvaa vähintään 20 runkomaista jaloa lehtipuuta hehtaarilla. Runkopuun läpimitta on rinnankorkeudella yli seitsemän senttiä. Tammen vastaava läpimitta on vähintään 20 senttiä. Jalopuumetsikön alueen tulee olla yhtenäinen.

Pähkinäpensaslehdoissa kasvaa vähintään kaksi metriä korkeita tai leveitä pähkinäpensaita ainakin 20 kappaletta hehtaarilla. Pähkinäpensaat kasvavat yhtenä tai useampana lähekkäisenä ryhmänä yhtenäisellä alueella. Puustona on lehtipuita, havupuita tai molempia.

Merenrantaniityt ovat muokkaamattomia, luontaisesti tai perinteisen maankäytön seurauksena avoimia ja matalakasvuisia, lähes puuttomia ja pensaattomia heinä- tai ruohovaltaisia ranta-alueita.

Katajakedot ovat syntyneet pitkään jatkuneen niiton ja laidunnuksen seurauksena. Katajakedoilla kasvaa kookkaiden katajien lomassa matalaa niitty- ja kalliokasvillisuutta. Katajaketo on usein pieni, alle hehtaarin kokoinen.

Inventoidut perinnemaisemat

Vehmaan ja Taivassalon yleissuunnittelualueelta on aikaisemmin kartoitettu perinnemaisemia vuosina 1993-1997, jolloin Varsinais-Suomessa tehtiin valtakunnallista perinnemaisemien inventointia. Inventoinnin tulokset on julkaistu kirjassa Varsinais-Suomen perinnemaisemat (Lehtomaa 2000). Valtakunnallisen inventoinnin yhteydessä suunnittelualueelta löydettiin kaksi Taivassalon puolella sijaitsevaa kohdetta sekä viisi Vehmaan perinnemaisemakohdetta. Kohteet oli arvioitu maakunnallisesti tai paikallisesti arvokkaiksi. Taivassalon kummatkin kohteet ovat nykyisinkin hyvin edustavia ja niitä laidunnetaan intensiivisesti erityisympäristötukien avulla. Nyt tehtyjen maastokartoitusten aikana löydettiin lisää jopa maakunnallisesti arvokkaaksi perinnemaisemaksi luokiteltavia kohteita.

Muinaisjäännökset

Suunnittelualueelta on lähinnä Vehmaan puolelta tiedossa muutamia muinaisjäännöksiä. Pääosa Vehmaan muinaisjäännöksistä on löydetty kunnan pohjoisosasta. Suunnittelualueen muinaisjäännökset edustavat todennäköisesti rautakautisia hautapaikkoja. Näitä on löydetty Huruisista ja Mastovuorelta Isosalmen itäpuolelta. Lisäksi suunnittelualueella sijaitsee kaksi muinaislinnaa, jo edellä mainittu Linnavuori Y-tien kupeessa sekä Lallisten muinaislinna Lallisissa. Luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelun yhteydessä törmättiin lisäksi muutamiin kiviröykkiöihin.

Kulttuurimaisema-alueet

Luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelualueen keskeisen osan muodostaa Vehmassalmen kulttuurimaisema, johon kuuluu Taivassalon puolella mm. Iso-Särkilän kartanomiljöö. Vehmaan puolella kulttuurimaisemaan liittyvät Nuhjalan kartano ympäristöineen sekä Rautilan kylä ranta-alueineen. Lisäksi Himoistenlahden pohjukassa Vehmaalla on arvokas kulttuurimaisema-alue. Täällä vanhaa talonpoi-

kaista rakennusperinnettä edustavat Huruisten Isotalon ja Vähätalon iäkkäät rakennusryhmät. Maininnan ansaitsee myös Vehmaan keskiaikainen 1200- ja 1300-lukujen taitteessa rakennettu kivikirkko.

Postitie

Suunnittelualueen pohjoisraja sivuaa monin kohdin Suurta Postitietä, joka pitkin kuljettiin Turusta Kustaviin ja edelleen Ahvenanmaan kautta Tukholmaan viimeistään 1600-luvulta alkaen. Osittain samaan aikaan luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelun kanssa oli samoilla alueilla käynnissä Postitie-hanke, joka tuotti Postitietä ja sen kulttuuriympäristöä käsittelevän kirjan Postitien viestit - kulttuuriympäristö kertoo (Teppo-Pärnä 2005). Arkkitehti Viri Teppo-Pärnä oli esittelemässä Postitiestä keräämäänsä aineistoa sanoin ja kuvin luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelun aloitustilaisuudessa 1.6.2005.

3.3 Kasvilajiston rikkaus yllätti

Suunnittelualueelta on viime vuosikymmeniltä hyvin vähän kasvitieteellistä tutkimusaineistoa. Lähinnä läntisen Vehmaan alueella on olemassa muutamia Atlas-kasviruututietoja. Tietojen puuttuminen on osaltaan aiheuttanut harhaa, että Vehmaa olisi lajistollisesti ympäröiviä alueita lajiköyhempää. Ainakin kasvitieteellisessä mielessä kesän maastotöiden havainnot kumoavat tämän väitteen täysin.

Vinkkilän eteläpuolisilla peltoaukeilla tyypillisiä ovat runsaslajiset pellon metsä- ja niittysaarekkeet, puoliavoimet reunavyöhykkeet sekä pienialaiset jaloja lehtipuita, lähinnä tammea ja pähkinäpensasta, kasvavat kohteet. Vinkkilän ja Pappilan ympärillä olevien viljelyaukeiden luontotyyppikirjo on siis monipuolinen ja alueelta löydettiin lukuisia lajistonsa ja maankäytön historiansa perusteella perinnebiotoopeiksi luokiteltavia alueita. Luontotyyppinä erityisen harvinainen on kirkonkylän kaakkoispuolinen, nykyisin metsittynyt lehdesmetsäalue. Lajistonsa puolesta kohde ei ole kovinkaan monipuolinen, mutta maisemallisten ja kulttuurihistoriallisten arvojensa vuoksi ennallistamisen arvoinen. Salonkylän ympäristön lukuisat niityt ovat puolestaan mainitsemisen arvoisia nimenomaan kasvistollisen lajirikkautensa puolesta. Alueella kasvoi monella kohteella koko Vakka-Suomessa hyvin satunnaisesti esiintyviä harvinaistuneita niittyjen ja kuivien ketojen lajeja, kuten *mäkikattaraa, jänönapilaa* ja huomattavan monella kohteella jopa runsaana esiintyvää *nurmilaukkaa*. Sama toistuu myös Vinkkilän eteläpuolisilla tammen luonnehtimilla alueilla. Vakka-Suomessa hyvin satunnaisen *rantahirvenjuuren (Inula salicina)* yksi kasvupaikka löytyi Vinkkilästä ja toinen Taivassalon Hylkilän kylästä.

Suunnittelualueen suurin harvinaisuus kuitenkin on Ennyisten moreenitöyräältä löydetty *tähkämaitikka (Melampyrum cristatum)*, jota nykyisin tavataan mantereen puolelta vain muutamasta kasvupaikasta Laitilasta ja Hämeen Hattulasta. Tähkämaitikka on uhanalainen laji, joka kuuluu luokkaan vaarantunut (VU). Myös Vehmaan kasvupaikka on uhattuna pusikoitumisen takia. Lajin elinmahdollisuuksia voitaisiinkin parantaa esim. kasvupaikan varovaisella raivauksella.

Suunnittelualueen merenrannat, jotka vielä lähihistoriassa olivat keskeisiä laidunalueita, ovat nykyisin voimakkaasti ruovikoituneet. Poikkeuksena tästä on Taivassalon Hylkilän rantaniitty, jolla laidunnus on jatkunut perinteisen mallin mukaan näihin päiviin asti. Alue onkin luokiteltu maakunnallisesti arvokkaaksi perinnemaisemaksi. Matalaksi syödyn rantaniityn lajisto on säilynyt monimuotoisena sisältäen useampaa eri kasvillisuustyyppiä. Laitumelta löytyy monia merenrantalaitumien huomionarvoisia kasvilajeja, jotka puuttuvat muilta ruovikoituneilta ranta-alueilta: *merisuolaketta, ketopiippoa, hinaa, jäkkiä ja hiirenhäntää.*

Kuva 1. *Suunnittelualueen karu, umpeenkasvulta säästynyt reunavyöhyke.*

Kuva 2. *Rantahirvenjuuri kasvaa runsaana eräällä reunavyöhykkeellä Vinkkilässä. Se on tärkeä ravintokasvi monille hyönteisille.*

4 Suunnitelma

4.1 Kohteiden luokittelu ja arviointi

Luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelman kohteet on luokiteltu kasvillisuuden, kosteusolojen, maisematekijöiden sekä nykyisen tai aiemman maankäytön mukaan erilaisiin elinympäristötyyppeihin. Kohteista on laadittu yleiskuvaus, jossa kuvataan sen tärkeimmät, erityisesti kasvillisuuteen liittyvät piirteet. Kullekin kohteelle on mietitty myös hoitosuositus.

Kohteiden elinympäristötyypit ja kohteisiin liittyvät hoitosuositukset on esitetty yleissuunnitelmassa sekä sanallisesti että kartoin. Karttarajaukset ovat yleispiirteisiä ja varsinaisessa erityistuen hakuvaiheessa alueet rajataan tarkemmin ottaen huomioon mm. hoidon järjestämiseen liittyvät seikat. Karttojen kohdenumero viittaa tekstissä olevaan kuvaukseen hoitosuosituksineen. Osa kohteista on kartoitettu ylimalkaisemmin, siksi mm. kasvillisuustiedot ovat toisissa kohteissa vähäisempiä kuin toisissa. Suunnittelussa ei pyrittykään tarkkaan luontoinventointiin, koska kyseessä on yleisluontoinen suunnittelu. Kartat kattavat yleissuunnittelualueesta ne osat, joilta luonnon monimuotoisuuskohteita löytyi.

Elinympäristötyypit:

Perinnebiotoopeiksi (eli perinnemaisemiksi) on luokiteltu alueet, joiden historiasta ja/tai kasvillisuudesta voi päätellä näiden olleen joskus perinteisen maankäytön eli niiton tai laidunnuksen piirissä. Luokittelussa on huomioitu erityisesti huomionarvoisten kasvilajien esiintyminen kohteella. Kartoilla on esitetty eri symbolilla jo aikaisemmin valtakunnallisissa inventoinneissa **aiemmin inventoidut perinnemaisemat.**

Metsäsaarekkeet, reunavyöhykkeet, niemekkeet -luokkaan sijoittui määrällisesti eniten kohteita. Luonnon monimuotoisuutta voidaan hoidon avulla lisätä erityisesti sellaisilla pellon ja metsän reunavyöhykkeillä, joiden kasvillisuus on niittymäistä tai hakamaista tai muutoin arvokasta. Tällaisia kohteita Vehmaan ja Taivassalon suunnittelualueella olikin erityisen paljon. Metsäsaarekkeiden hoidon ei aina tarvitse olla intensiivistä, vaan pienimuotoinen katajia, niittykasvillisuutta tai muuta arvokasta lajistoa varjostavan puuston ja pensaiston poisto usein riittää. Etenkin saarekkeet ovat usein pienialaisia ja monesti myös kallioisia kohteita, joiden hoito ei aina edellytä aktiivisia toimenpiteitä. Niittypohjaisten reunavyöhykkeiden ja metsäsaarekkeiden hoidon voidaan katsoa hyödyttävän sekä arvokkaampaa niittylajistoa että siitä riippuvaisen hyönteislajiston elinedellytyksiä. Siksi pienimuotoinen niitto on yleensä suositeltavaa pienilläkin hoitokohteilla, vaikka se voi työajallisesti tuntua joskus kohtuuttomalta.

Hakamaa, niitty, ruovikko -luokkaan sijoitetut kohteet käsittävät eri tyyppisiä puustoisia hakamaita, kuivia ja tuoreita niittyalueita sekä usein ruovikoituneita merenrantaniittyjä. Nämä ovat usein vanhoja laidunalueita, mutta sittemmin ovat kasvaneet niin umpeen, ettei luokittelu perinnebiotoopiksi enää ole perusteltua.

Muu lumokohde -luokkaan on tässä suunnitelmassa otettu sellaisia alueita, jota on ollut vaikea sijoittaa mihinkään yllä olevista luokista. Luokkaan sisältyy muutama selvästi kulttuurivaikutteinen ympäristö, puukujanteet, tieympäristöt jne.

Vettymisherkkä pelto –luokkaan on otettu eräitä luonnon monimuotoisuuskohteiden lähistöllä olevia vesistöön rajautuvia pellon reunoja, joille suojavyöhykkeen perustaminen olisi aiheellista. Näiden hoitoa yhdessä luonnon monimuotoisuuskohteiden kanssa voi halutessaan harkita. Suojavyöhykkeiden tarvealueita ei ole kattavasti kartoitettu. Pois jääneet kohteet arvioidaan tapauskohtaisesti erityistuen hakemisen yhteydessä.

Alueiden luokittelu eri elinympäristötyyppeihin on aina keskimääräinen arvio, sillä monet alueet sisältävät useitakin tyyppejä. Lisäksi yleissuunnitelma-alueella on varmasti joitakin luonnonarvoiltaan merkittäviä kohteita, joita ei tässä suunnitelmassa mainita.

Luonnon monimuotoisuuden merkittävyyttä on kohteista arvioitu 3-portaisella asteikolla. Hoidon seurauksena kohteiden lumoarvot yleensä lisääntyvät, joten arvio kuvaa tilannetta inventointihetkellä.

+ = nykyisellään lumoarvot eivät ole kovin suuria, mutta hoidon aloittaminen perusteltua esim. maisemallisista syistä

++ = lumoarvot kohtalaiset, oikealla hoidolla pystytään usein ratkaisevasti lisäämään kohteen lumoarvoja

+++ = merkittäviä lumoarvoja, monipuolinen ympäristö ja/tai arvokas lajisto, kohde kaipaa yleensä hoitoa lumoarvojen säilyttämiseksi ja lisäämiseksi.

Huomionarvoinen kasvilajisto on esitetty kohdekuvauksissa *kursiivilla* ja se käsittää Perinnemaisemien inventointiohjeiden (Pykälä 1994) liitteessä 7 mainitut huomionarvoiset perinnebiotooppien putkilokasvit Etelä-Suomessa sekä nykyisen uhanalaisluokituksen (Suomen lajien uhanalaisuus 2000) mukaiset kasvilajit.

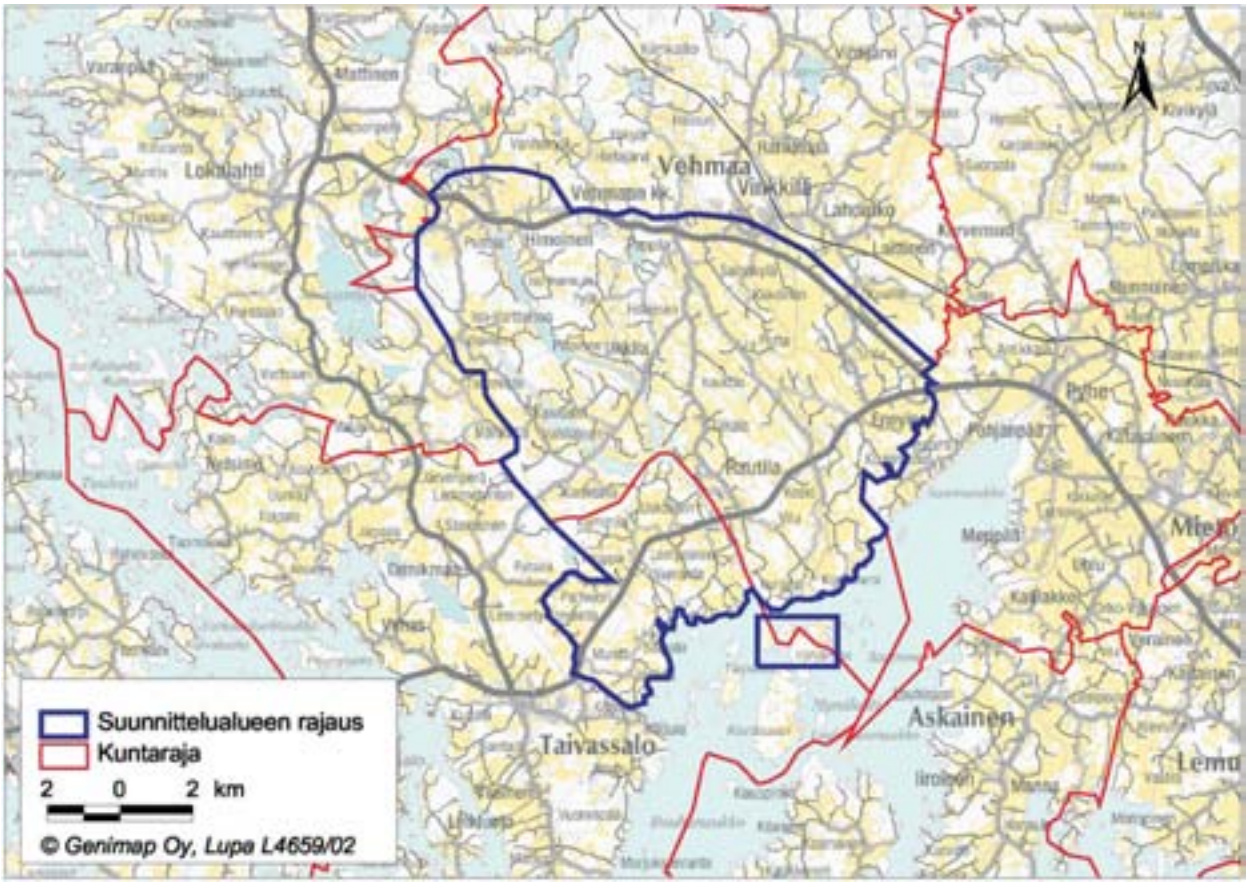

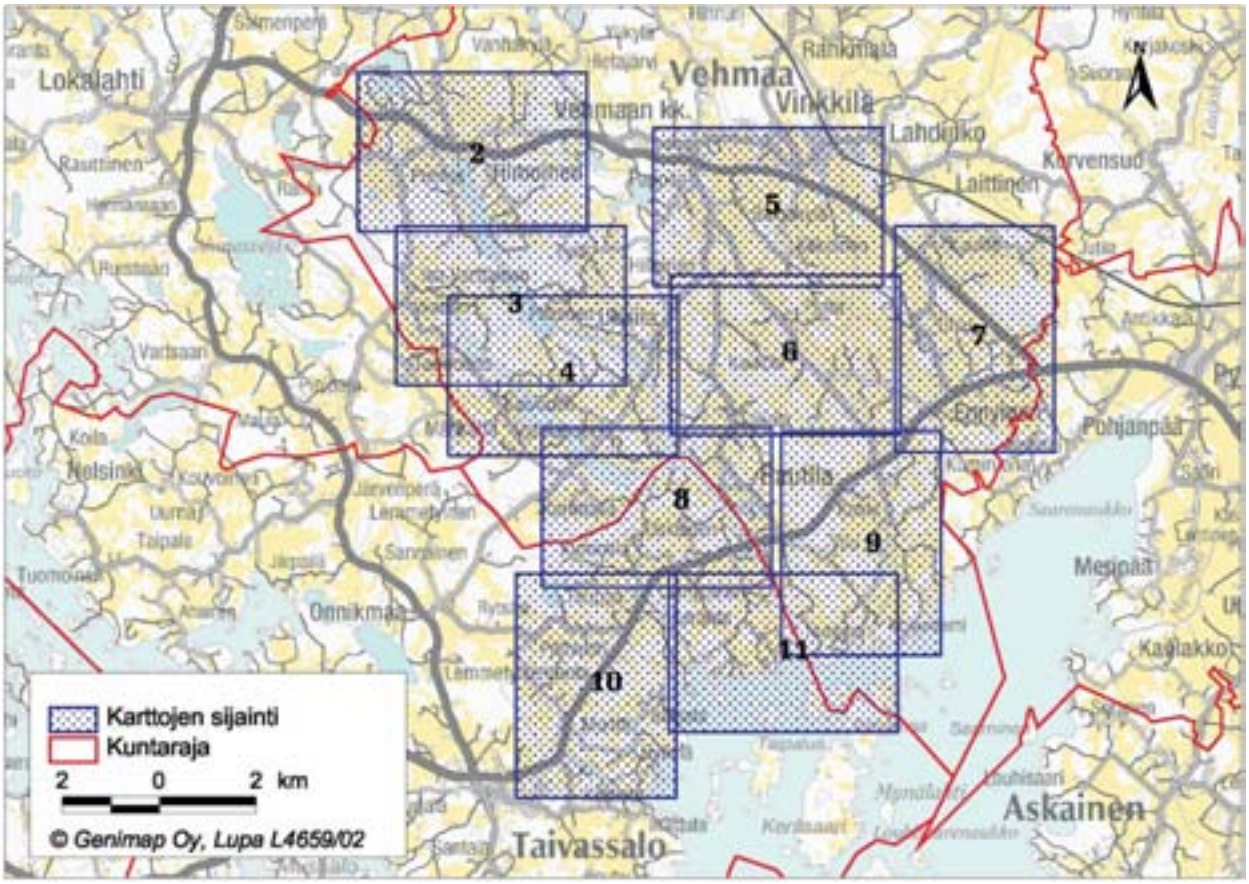

Kartta 1. *Yleisuunnittelualue sekä karttojen sijainti*

4.2 Kohdekuvaukset ja hoitosuositukset

1. Laidunnettua peltoa, metsää ja järvenrantaa Vähäjärven etelälaidalla (++)

Kohdetta on ainakin aiemmin laidunnettu hevosilla. Alue koostuu monenlaisista luontotyypeistä. Vanhat pellot ovat pitkään olleet laidunkäytössä ja ne ovatkin muuttuneet niittymäiseksi. Laidunnus on yltänyt lännessä läheiseen metsäalueeseen ja pohjoisessa järvenrantaan. Peltoalueilla nurmilauha muodostaa laajimmat kasvustot. Kosteimmilla kohdilla ja järven rannassa kasvaa vihvilää, saraa ja ojaleinikkiä. Kuivemmilla, niittymäisillä kohdilla tuoksusimake on huomattavan runsas, samoin jänön-, tuppi-, ja kalvassara sekä paikoin myös syysmaitiainen. Alueen puusto on harvaa, entisillä pellon metsäsaarekkeilla kasvaa lähinnä mäntyä ja kuusta. Laidunnetussa rantametsässä on tiheä männikkö, lähempänä rantaa esiintyy tervaleppää.

Hoito: Alueen laidunnusta olisi hyvä jatkaa. Hoitoa kannattaisi tehostaa esimerkiksi niittämällä avoimia osia heinäntekoaikaan tai hylkylaikkuja ja tiheää nurmilauhaheinikkoa myöhemmin kesällä.

2. Laidunnetut reunavyöhykkeet Taatilan tilan läheisyydessä (++)

Taatilan tilan ympäristössä on useita laajoja, mäntyvaltaisia reunavyöhykkeitä ja metsäalueita, joita on laidunnettu hyvin voimaperäisesti. Tilan etelälaidan niitty on ollut laitumena läheisen pellon ollessa nurmena. Reunavyöhyke on melko rehevä, mutta niittymäinen. Lajistossa rehevyyttä osoittavat lajit ovat yleisimmät, mutta ketomaisissa kohdissa viihtyvät myös tuoksusimake, röllit, kissankello, *ketoneilikka*, mäkitervakko ja pölkkyruoho. Lännempänä on kallioisia reunametsiä, joilla laidunpaine on ollut voimakas. Kasvillisuus on syöty tarkoin. Lajistossa on runsain kylänurmikka ja paikoin myös huopakeltano. Muita yleisiä lajeja ovat pihatatar, punasolmukki, nurmihärkki, ahojäkkärä ja piharatamo. Myös Y-tien eteläpuoliset niityt ovat erittäin kauniita ja soveltuisivat laidunnettaviksi.

Hoito: Alueen männikköjä kannattaisi harventaa. Laidunkierto tulisi järjestää siten, että laajemmat metsälaidunosat laidunnettaisiin nurmilaitumista erillään muutaman kerran kesässä.

3. Reunavyöhykkeet, Himoisten Myllymäki (+)

Myllymäen ympäristössä Krookkistentien risteyksessä on maisemaltaan kauniita reunavyöhykkeitä. Risteyksen luoteispuolella on heinäistä joutomaata ja lähempänä ojaa nuorta mäntymetsää. Pohjoisempana jokivarteen on istutettu erilaisia kuusia ja lehtipuita. Krookkistentien eteläpuoli on rehevöitynyttä melko avointa niittyaluetta. Kohde jatkuu pusikoituneena jokivartena ja lännempänä reunavyöhykkeenä kohti etelää. Myllymäen harvennetun metsän laidalla kasvaa järeää mäntyä, koivua ja pihlajaa sekä taikinamarjaa. Tieluiskalla on laajoja huopakeltanokasvustoja, siellä täällä myös *mäkikauraa ja keltamataraa*.

Hoito: Krookkisten tienhaaran ympäristöä voisi niittää laajemmalti. Alueen pensoittuminen tulisi estää raivauksin. Myllymäen rinteillä suositellaan pienimuotoisia raivauksia silloin tällöin.

4. Reunavyöhykkeet ja perinnebiotoopit, Inkala (++)

Inkalan tilan ympäristössä on kauniita reunavyöhykkeitä ja ketokasvillisuuden luonnehtima pellon niittysaareke. Tilan itäpuolisen saarekkeen lajisto on edustavaa, valtalajeina ovat lampaannata ja rehevämmissä kohdissa *mäkikaura*. Huomi-

onarvoisista lajeista siellä kasvavat myös *keltamatara, ketoneilikka ja sikoangervo*. Saarekkeella on vain muutama kaunis kataja sekä matala tuomi ja pihlaja. Tilan lounaispuolella on niin ikään niittymäinen, avoin reunavyöhyke, jolla kasvillisuus on hyvin rehevää. Puustoon kuuluu omenapuita, raitoja, tuomia ja katajia. Talouskeskuksen luoteis- ja länsipuolella on metsäisempiä reunavyöhykkeitä, joiden hoito erityisympäristötukien avulla on mahdollista. Läntisin niemeke on osittain pensaikon ympäröimää hietakastikka-vadelmatiheikköä.

Hoito: Raivaus soveltuu hoitomuodoksi erityisesti läntisille reunavyöhykkeille. Inkalan tilan läheisyyden niittykuvioille suositellaan niittoa tai laidunnusta.

5. Pellon metsäsaarekkeet, Himoisten kylän koillisosat (+)

Kauniita pellon metsäsaarekkeita, joista eteläisin on lehtipuuvaltainen. Puista järeähkö haapa on runsain, mutta alueella kasvaa myös koivua, raitaa ja mäntyä. Hietakastikka, metsälauha ja vuohenputki ovat runsaimpia, huomionarvoisista lajeista kohteella esiintyy *sikoangervoa.* Pohjoisemmat saarekkeet ovat luonteeltaan kuivempia, mänty- ja katajavaltaisia.

Hoito: Silloin tällöin toteutettavat raivaukset riittävät pitämään yllä alueen maisemalliset arvot.

6. Reunavyöhykkeet, metsäsaarekkeet ja perinnebiotooppi Lautpellonmäen ja Koivumäen välissä (++)

Kauniita pellon metsäsaarekkeita, reunavyöhykkeitä ja perinnebiotooppi Himoisten kylän koillispuolella. Pellon pohjoispuolella oleva Koivumäen reuna on kaunista perinnebiotooppiniittyä. Keskellä niittyä kasvaa iso pihlaja, pohjoisessa niitty rajautuu haavikkoon. Kohteella kasvaa myös koivua ja mäntyä. Niityn lajisto on edustavaa: hietakastikan seassa kasvaa paikoin runsaastikin huomionarvoista *sikoangervoa*, *mäkikauraa* ja *keltamataraa*. Alueella kasvaa myös ahdekaunokkia, kurjenkelloa, mäkitervakkoa, kevättaskuruohoa ja häränsilmää. Eteläisemmät saarekkeet ja reunavyöhykkeet ovat melko harvapuustoisia, mutta niittykasvillisuudeltaan edellistä rehevämpiä. Reunavyöhykkeitä luonnehtivat männyt ja siellä täällä kasvavat isot raidat.

Hoito: Nuoren puuston poisto varsinkin reunavyöhykkeiltä parantaisi niin maisemaa kuin monimuotoisuutta. Niittymäisille osille sopii niitto. Sen avulla hietakastikan kasvuintoa voisi hillitä erityisesti Koivumäen edustavimmalla niittykuviolla.

7. Reunavyöhyke ja metsäsaarekkeet, vanhan Huruistentien pohjoisosissa (++)

Kaunis, vanhaa koivua kasvava reunavyöhyke, jonka monimuotoisuutta lisäävät muutamat lahopuut. Koivun lisäksi reunavyöhykkeellä kasvaa haapaa ja mäntyä. Pensaskerroksessa on tiheää haapavesakkoa sekä pihlajaa ja vaahteraa. Aluskasvillisuudessa vallitsevat heinät: nurmipuntarpää, timotei, hietakastikka, niittynurmikka, metsä- ja nurmilauha. Siellä täällä on laajoja sananjalkakasvustoja. Arvokkaammista niittylajeista esiintyvät satunnaisesti aholeinikki, *mäkikaura*, *sikoangervo* ja *keltamatara.*

Hoito: Pensaskerrosta kannattaa alueelta raivata voimakkaasti. Vanhat kelot ja maapuut tulisi kuitenkin jättää paikoilleen. Mahdolliseen erityistukeen kannattaisi sisällyttää myös itäpuolisen peltoaukean metsäsaarekkeet, joille hoidoksi riittää silloin tällöin toteutettava pensaikon raivaus.

8. Reunavyöhyke (++)

Tienlaidalla oleva pienialainen rinneniitty, joka jatkuu itää kohti pusikoituneena reunavyöhykkeenä. Niitty on aikoinaan ollut laitumena. Rinteessä on myös pieni kappale kiviaitaa. Alueen pensaisto on runsas ja siihen kuuluu monia puutarhakarkulaisia kuten keltaluumu, omena ja valkoherukka. Tienlaidan näkyvyyttä peittävät tehokkaasti nuoret männyt sekä tiheä raita-koivuvesakko. Muuten niityn ympärillä kasvaa koivuja, isompia mäntyjä, pihlajia ja tuomia. Pellon laita on tiheään pusikoitunut. Puoliavoimilta kohdilta löytyy suhteelliseen hyvää niittylajistoa, joskin rehevyyttä ilmaisevat suurruohot ovat vallitsevia. Huomionarvoista lajistoa edustavat *mäkikaura* ja *sikoangervo*.

Hoito: Pellon laidan pusikkoa tulisi raivata voimakkaasti ja tienvarren nuoret männyt ja lehtipuusto kannattaisi kaataa kokonaan pois. Alue sopii myös laitumeksi, joskin se on melko pienialainen.

9. Tien varren metsäsaarekkeet, Y-tie, Himoinen (+)

Pienialaisia, lajistoltaan melko vaatimattomia metsäsaarekkeita Himoisten kylän itäpuolella. Saarekkeilla kasvaa melko tiheästi haapaa, läntisemmällä saarekkeella järeämpääkin puustoa. Niillä esiintyy myös koivua, pajua, taikinamarjaa ja komeaa pihlajaa. Kenttäkerrosta luonnehtivat tavalliset lehtimetsälajit: valkovuokko, hietakastikka, röllit sekä siellä täällä purtojuuri, metsäkurjenpolvi, kultapiisku ja lillukka.

Hoito: Maiseman avaamiseksi tulisi pensaskerrosta raivata ja isompaakin puustoa harventaa. Myös Katinkarinojan alkupään metsittymistä kannattaa ehkäistä raivauksin.

10. Metsäsaareke, niittyalue ja levähdyspaikan ympäristö, Y-tien ja Huruistentien risteys (++)

Levähdyspaikan itäpuolella on kaksi kumpua, joista läntisempi kasvaa harvakseltaan mäntyä ja itäisempi tiheämpää sekametsää. Hakamaisen, järeän männikön aluskasvillisuus on metsälauhan valtaama. Länsiosissa olevalla töyräällä on niittymäisempiä laikkuja, joilla viihtyvät kurjenkello, metsäapila, mäkitervakko, kissankello sekä muutamia yksilöitä yleissuunnittelualueella harvinaista *hirvenputkea* (*Seseli libanotis*).

Hoito: Kumpareitten reunoille leviävää koivua ja raitaa tulisi raivata ja itäisemmän osan havupuustoa harventaa. Alue soveltuisi kokonaisuudessaan laitumeksi. Läheisen levähdyspaikan ympärillä olevaa pensaikkoa ja koivikkoa kannattaisi harventaa maiseman umpeenkasvun ehkäisemiseksi.

11. Maisemakohde, Himoistenperä (+)

Katinkarinojan suistossa kasvaa ryhminä tervaleppää, väleissä myös tuomea, haapaa ja koivua. Salmen vesinäkymää peittää pensaikko ja koivurivistö.

Hoito: Varsinkin rannan puustoa olisi hyvä raivata salminäkymän esiin saamiseksi Y-tielle. Koivut kannattaa raivata niin, että jäljelle jätetään pieni ryhmä puita kohtaan, jossa entuudestaan kasvaa koivujen lisäksi havupuita ja katajaa. Myös Katinkarinojan vartta voi raivata säästäen kuitenkin tervaleppäryhmät.

12. Aiemmin inventoidut perinnebiotoopit sekä pieni metsäsaareke ja reunavyöhyke, Vähä- ja Iso-Hermula (++)

Vähä- ja Iso-Hermulan kylissä olevien inventoitujen perinnebiotooppien tila on heikentynyt. Pensaikko on levinnyt avoimille niittykuvioille varsinkin pohjoisemmalla osa-alueella (Vähä-Hermula). Eteläiset kuviot (Iso-Hermula) ovat säilyneet paremmin luontaisen karuutensa johdosta. Huomionarvoisesta lajistosta alueella esiintyy *ahdekauraa, sikoangervoa* ja *heinäratamoa*.

Hoito: Alueet tulisi nopeasti raivata ja erityistuen avulla hoidettavaksi voitaisiin liittää myös peltoaukean pieni metsäsaareke ja reunavyöhyke. Laidunnus pitäisi jatkossa alueet kunnossa.

13. Perinnebiotooppi ja rantaniityt, Nakkua (+++)

Nakkuan tilan pohjoispuolella on kallioinen kumpare, jonka keskiosat ovat lähes avointa ketoa ja rehevämpää niittyä. Pohjoisrinteet ovat järeämpipuustoista vanhaa laidunaluetta. Alueen laidunnus on päättynyt 1970-luvulla. Mäellä kasvaa koivuja, kuusia, nuoria mäntyjä ja haapoja. Kallioketoalueilla viihtyvät mm. maksaruohot, ahosuolaheinä, ahomansikka, pölkkyruoho ja runsaana esiintyvä hauraslOikko. Tuoreemmilla niittykuvioilla kasvaa mm. aholeinikkiä ja monia huomionarvoisia lajeja: *mäkikauraa, mäkivirvilää, mäkikattaraa ja sikoangervoa.* Metsäisemmillä kuvioilla esiintyy varpuja ja lajisto on niukempaa, mutta sielläkin kasvaa mm. *mäkikauraa* ja *sikoangervoa*. Hoitokokonaisuuteen on otettu mukaan myös Nakkuankarin pohjoispuolista rantakaistaa sekä eteläosan rantakaistale, jolla kasvaa pajuja, koivuja ja kauniita pihlajia.

Hoito: Nakkuan tilan mäelle, varsinkin itäosille, melko voimakas harvennus olisi suositeltavaa. Lisäksi kohteelle soveltuisi hoidoksi laidunnus. Maisemallisia raivauksia voidaan tehdä erityistuen avulla myös läheisillä rantakaistaleilla, poistamalla pajua ja nuorta koivua sekä niittämällä järviruokoa. Myös Nakkuankarin pohjoispuolella näkymiä voisi avartaa raivauksin. Vesiensuojelua edistäisi myös, mikäli rannan vettymisherkät peltokuviot muutettaisiin suojavyöhykkeiksi.

14. Perinnebiotoopit ja rantametsä, Himoistenlahden luoteiskulmassa

Kohteen **14a (++)** muodostaa Hannulan talolle johtavan tien molemmin puolin kasvava lähes läpipääsemätön katajikko. Lännempänä kohde on avoimempaa kalliota, joiden reunamilla on tuoreen ja kuivan niityn laikkuja. Varsinkin kallioalueella kasvaa mäntyä ja kallioiden reunoilla tiheästi vaahteraa, *saarnea,* taikinamarjaa, herukoita ja vadelmaa. Siellä täällä pienillä ketomaisilla laikuilla esiintyy monia hyviä niittylajeja: aholeinikkiä, *keltamataraa, mäkikauraa, ruoholaukkaa* ja eteläRinteellä *sikoangervoa*. Hannulan talon kaakkoispuolella sijaitsevan monipuolisen kohteen **14b (+++)** pohjoisosissa on kylän edustavalajisimpia niittykuvioita. Pohjoisreuna on kuivaa lampaannatavaltaista ketoa, jonka lajistoon kuuluu kissankelloa, mäkitervakkoa, maksaruohoja, ahomansikkaa, viherjäsenruohoa, ahopukinjuurta sekä huomionarvoisista lajeista *keltamataraa, hakarasaraa, mäkivirvilää* ja runsaasti *ketoneilikkaa.* Itään päin mentäessä niitty muuttuu rehevöityneeksi ja loppuu kaakossa tiheään katajikkoon. Muuten alueen vähäinen puusto on monipuolinen: havu- ja lehtipuiden lisäksi alueella on puutarhakarkulaisia: omenapuita ja syreeniä. Himoistenlahdenperää kohti mentäessä katajikko muuttuu taas mesiangervo-ranta-alpivaltaisen suurruohoniityn jälkeen järviruovikoksi. Rannassa on tiheä pajukko. Edellisten kuvioiden eteläpuolella on laaja koivikko **14c (+)**, jonka kenttäkerroksen valtalajina on nurmilauha.

Hoito: Tiheät katajikot kaipaavat voimakasta harvennusta. Myös länsi- ja eteläosien koivikkoa voisi harventaa hakamaiseksi. Koko alue soveltuu erittäin hyvin laidunnettavaksi raivauksien jälkeen.

15. Metsäsaarekkeet ja reunavyöhyke (++)

Kauniita, melko runsaspuustoisia metsäsaarekkeita ja reunavyöhyke Himoisten kylän keskellä, Y-tien varrella. Itäisimmät saarekkeet **(15a)** ovat hyvin runsaspuustoisia. Alueella kasvaa järeitä mäntyjä, nuoria männyn taimia, katajaa, koivua, pihlajaa, taikinamarjaa ja raitaa, suuremmassa saarekkeessa myös tuomea. Läntisemmät saarekkeet **(15b)** ovat karumpia ja havupuuvaltaisempia. Kaikkein läntisimmällä saarekkeella on hieno kelo. Puuston tiheyden vuoksi niittykasvillisuus saarekkeilla on melko niukkaa, pohjakerros on osin karua varvikkoa, lähempänä pellon laitoja kasvaa kuitenkin myös ahomansikkaa, mäkitervakkoa, kissankelloa, *keltamataraa* ja *mäkikauraa*. Tuomipusikossa kasvaa tiheästi kyläkellukkaa.

Hoito: Varsinkin tiheiltä saarekkeilta kannattaa raivata nuorta mäntyä ja ojanvarsilta lehtipuustoa. Kohteen yhteydessä olevia melko harvapuustoista reunavyöhykettä voi myös varovaisesti raivata erityistuen turvin.

16. Reunavyöhyke, Himoisten kylä (+)

Pienialainen melko vaatimaton niittymäinen reunavyöhyke, jonka länsirinteellä on istutuskoivikko ja idempänä katajavaltaista niittyä. Niittyaluetta käytetään varastopihana ja se on melko rehevöitynyt. Vain paikoin on edustavampaa niittykasvillisuutta kuten ahdekaunokkia, niittynätkelmää sekä vähäisessä määrin *keltamataraa* ja *ketoneilikkaa.*

Hoito: Niitto tai laidunnus.

17. Niitty, Puotilan kylä (+)

Postitien ja Puotilantien risteyksessä puoliavoin niittyalue, joka edettäessä Puotilantietä länteen muuttuu istutusmänniköksi. Etelälaidoiltaan alue on kuivaa kallioketoa, jolla lampaannata ja röllit ovat runsaimmat heinäkasvit. Huomionarvoisista lajeista esiintyvät *ruoholaukka, mäkivirvilä* ja *keltamatara*. Alue jatkuu kohti Puotilan koulua muutoin samantyyppisenä, mutta kalliokedon maa on kuorittu pois.

Hoito: Alue sopisi esimerkiksi laitumeksi.

18. Perinnebiotooppi ja puustoinen reunavyöhyke Puotilantien ja Krapintien risteyksessä (++)

Erityisesti länsiosiltaan monipuolista, aiemmin laidunnettua, perinnebiotooppireunaa. Melko harvan mäntyvaltaisen puuston joukossa kasvaa myös katajia, tuomea, koivua ja vaahteraa. Länsiosiltaan alue on kallioinen, metsälauhan luonnehtima. Hylätyn talon läheisyydessä ovat lajistollisesti parhaat laikut, joilla kasvaa lampaannataa, tuoksusimaketta ja kissankelloa sekä Vehmaalla vain satunnaisesti tavattavaa *pihakurjenpolvea*. Huomionarvoisia lajeja ovat lisäksi kohteella esiintyvät *mäkikattara, mäkikaura, mäkivirvilä* ja *ketoneilikka.* Puotilantien pohjoispuolinen reunavyöhyke kasvaa tiheämmin mäntyä. Kohteella on kauniita katajia ja pohjoisessa pellon laidalla suuria koivuja.

Hoito: Nuorta mäntyä voisi poistaa ja alueen hoito esimerkiksi laiduntamalla olisi suositeltavaa.

19. Perinnebiotooppi, Häntilä (+)

Puotilantien varrella on kallioinen keto, jolla kasvaa muutama mänty, kataja ja pihlaja. Alue on laajalti lampaannatavaltaista, mutta myös silmäruohot kukkivat runsaana. Lähempänä tietä ja tien eteläpuolellakin on rehevämmän niityn kuvioita.

Hoito: Rehevimpien kuvioiden niitto ja niitetyn kasvillisuuden poiskeruu monipuolistaisi lajistoa entisestään.

20. Harvapuustoinen niitty, metsäsaareke ja reunavyöhyke, Viiaisten kylä (+)

Suurin alue on lehtipuuvaltainen ja sillä on vanhojen rakennusten pohjia. Aiemmasta asutuksesta kertovat monet omenapuut. Muuten alueella kasvaa isoja pihlajia, koivuja, mäntyä, katajia, tuomia, reunoilla raitoja ja kaakossa haapoja. Lännessä tienlaidalla kasvaa kauniita koivuja ja katajia. Alueen niityt ovat hyvin reheviä, vain pohjoisosissa on pienempiä kuivan niityn kuvioita, joilla vallitsevat lauhat ja röllit, siellä täällä kasvavat myös aholeinikki, mäkitervakko ja *keltamatara*.

Hoito: Reunapusikkoa olisi hyvä harventaa ja suurinta saareketta voisi laiduntaa tai niittää avoimilta osilta. Reunavyöhykkeelle ja pienemmälle saarekkeelle hoidoksi riittää varovainen raivaus.

21. Niitty, Kaivoistentien ja Postitien risteyksessä (+)

Rehevöitynyt lähes puuton niitty, jonka lajisto koostuu melkein yksinomaan nurmipuntarpäästä, koiranputkesta ja nurminadasta. Siellä täällä kukkii ahdekaunokki.

Hoito: Niityn rehevyyttä voisi vähentää niiton tai laidunnuksen avulla.

22. Reunavyöhyke + pienet kivisaarekkeet (+)

Vainilan talon ympäristössä laidunnettujen peltojen vieressä on tiheäpuustoisia reunavyöhykkeitä sekä pieniä pellon kivisaarekkeita. Varttaistentien pohjoispuolella on lisäksi laidunnettuja niittymäisiä kumpareita. Tien eteläpuoleinen reunavyöhyke on länsiosiltaan puoliavointa ja mäntyvaltaista, kun taas idempänä puusto, joka muodostuu pajusta, tuomesta, pihlajasta, katajasta ja haavasta, muodostaa lähes läpipääsemättömän esteen. Kenttäkerros on monipuolisin tien pohjoispuolen laidunnetuilla kumpareilla sekä eteläpuoleisen reunavyöhykkeen länsiosan niittymäisillä kuvioilla, joilla viihtyvät mm. kärsämöt, ahomansikka, maksaruohot, ahdekaunokki ja *keltamatara*.

Hoito: Reunavyöhykettä kannattaa raivata voimakkaasti ja jatkossa hoitaa laidunnuksen avulla. Mikäli läheistä peltoa ei jatkossa lannoiteta, voidaan se ottaa reunavyöhykkeen kanssa samaan laidunkuvioon. Kivisaarekkeiden hoito ei edellytä aktiivisia toimenpiteitä.

23. Perinnebiotooppi ja reunavyöhykkeet (++)

Mikolan tilan itäpuolella on hevosilla laidunnettu kallioinen niitty. Ympärillä kasvaa istutusmännikköä. Kuvio jatkuu paikoin niittymäisenä reunavyöhykkeenä kohti Tuomolan tilaa. Puoliavoimilla reunavyöhykkeillä ennen istutusmännikön alkua kasvaa kauniita katajia ja pihlajia. Laidunnetulla niityllä esiintyy keltamaksaruohoa, keto-orvokkia, mäkiarhoa ja huomionarvoisista lajeista mm. *keltamataraa* ja *ketoneilikkaa.*

Hoito: Tilan reunavyöhykkeitä voitaisiin erityisympäristötukien avulla laiduntaa nykyistä laajemminkin.

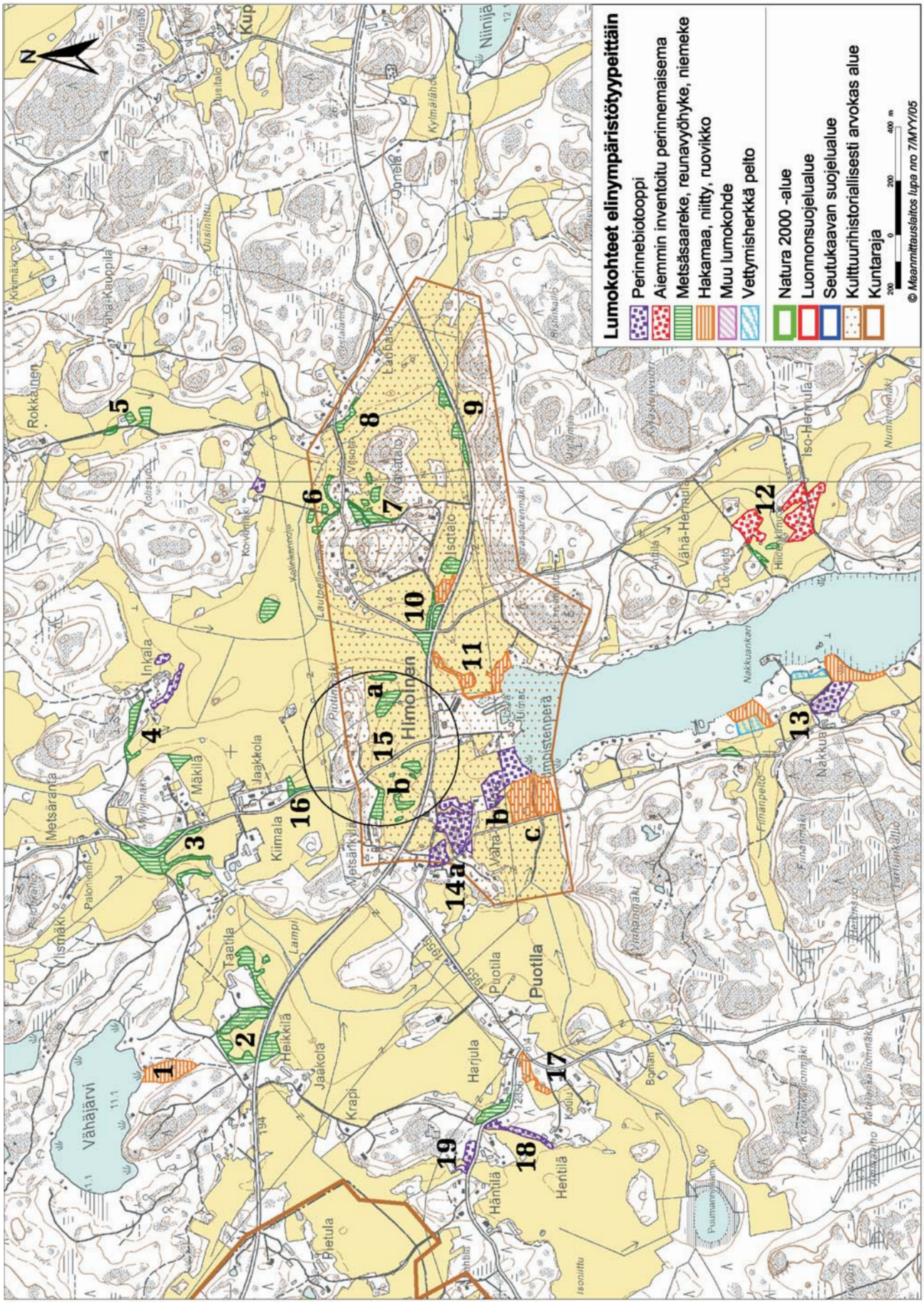

Kartta 2a. *Kohteiden 1 – 19 elinympäristötyypit*

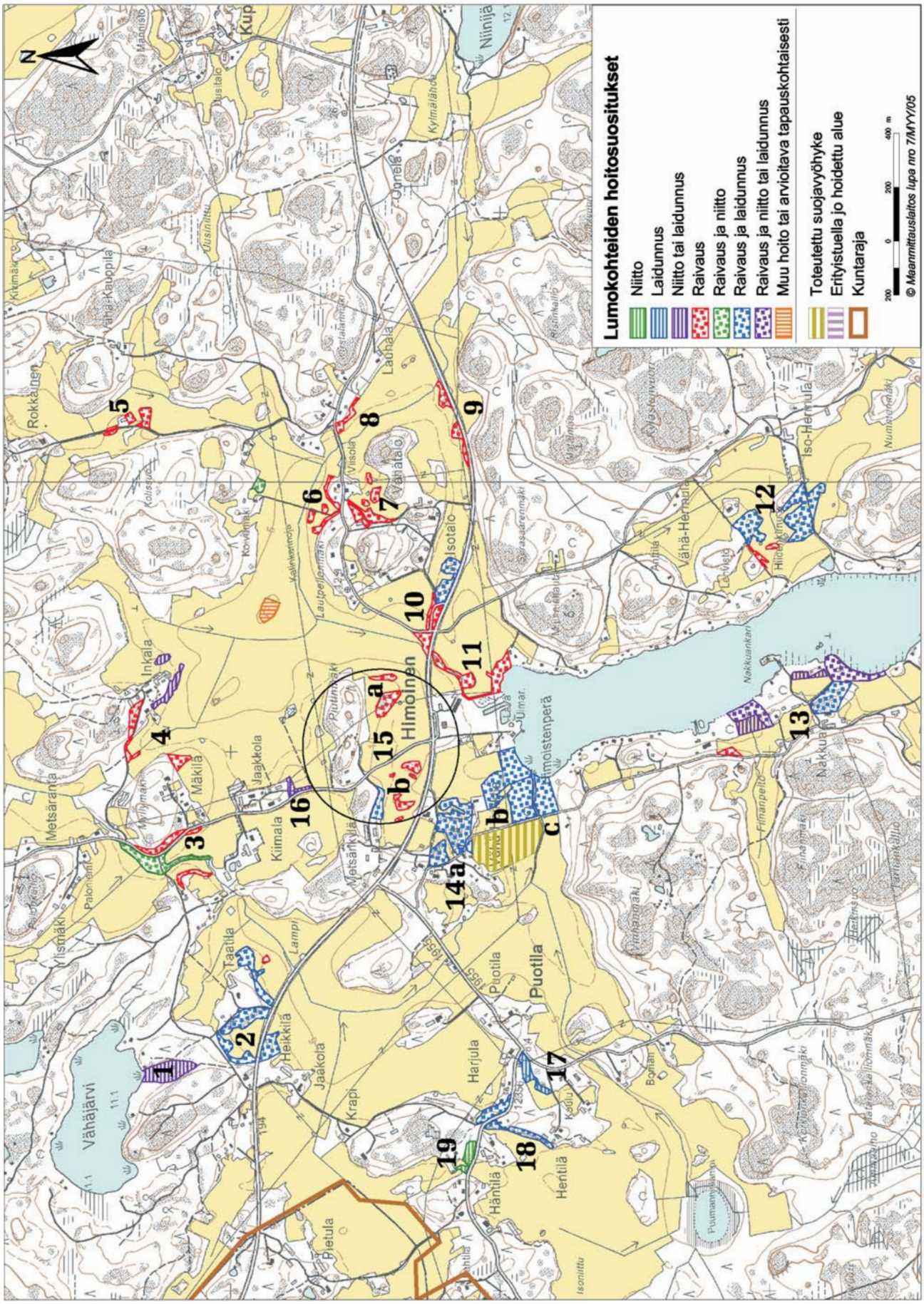

Kartta 2b. *Kohteiden 1 – 19 hoitosuositukset*

24. Niitty, Iso-Varttaisen kylä (++)

Melko avoin, rehevöitynyt niitty Tuomola talon itäpuolella. Alueella kasvaa muutamia tuomia ja katajaa. Kenttäkerroksessa valtalajeina ovat nurmipuntarpää, koiranputki, pelto-ohdake ja karummilla kohdilla myös lampaannata. Huomionarvoisista lajeista tavataan *ketoneilikkaa, keltamataraa* ja *mäkikattaraa.*

Hoito: Laidunnus tai niitto.

25. Metsäsaarekkeet ja –niemekkeet, Vähä-Varttainen (+)

Kohde käsittää pieniä, erityistukien kannalta melko vaatimattomia alueita Vähä-Varttaisen kylän ympäristössä. Vähäsalmenvuorelta pistävä eteläisin niemeke on pinta-alaltaan laajin. Maisemallisesti kauniilla alueella kasvaa lähinnä mäntyä, mutta erityisesti niemekkeen laidoilla myös koivua ja nuorta haapaa. Kenttäkerros on metsälauhan luonnehtimaa kangasmaastoa. Aivan idässä sijaitsee pellon laidalla pieni niittyalue, jolla on runsas niittykasvillisuus. Muut saarekkeet ovat katajavaltaisia ja karuja.

Hoito: Suurimman niemekkeen reunapuuston ajoittainen harvennus on tarpeen. Pienemmillä niemekkeillä ja saarekkeilla ei erityistuella rahoitettavia toimenpiteitä juurikaan tarvita.

26. Rantaniitty, Viiaistenlahden pohjukka (++)

Viiaistenlahden pohjukka on voimakkaasti ruovikoitunut ja koivikoitunut. Avoimet maisemat umpeutuvatkin kiihtyvällä vauhdilla. Pohjoisosat ovat voimakkaimmin metsittyneitä. Eteläisin osa ennen peltoa on mesiangervovaltaista suurruohoniittyä, mutta metsänlaidalla on parhaimmillaan noin 10 metrin levyinen matalakasvuinen niittyvyöhyke, jolla kasvavat mm. rätvänä, ojakärsämö, pikkulaukku, kurjenjalka sekä huomionarvoinen *jäkki*.

Hoito: Lahden pohjukasta on tarpeen raivata puustoa voimakkaasti näkymien avaamiseksi. Jatkossa esimerkiksi nautakarjalaidunnus pitäisi maiseman avoimena.

27. Reunavyöhyke, Viiaisten Haukvuori (++)

Haukvuoren jyrkkien kalliorinteiden alla varsinkin tien ja metsän välillä kasvaa muutamia *pähkinäpensaita*. Muuten tienvarren reunavyöhykkeellä kasvaa mäntyä, haapaa, pihlajaa, koivua ja keskiosissa runsaasti taikinamarjaa. Pohjoisempana alue on karumpaa ja mäntyvaltaista, kunnes taas aivan pohjoisessa pellon laidalla reunavyöhyke on suurten koivujen ja nuorten mäntyjen lomassa paikoin jopa niittymäinen. Kenttäkerroksessa kasvavat mm. ahdekaunokki, pukinjuuri, mäkitervakko, ahomansikka, kissankello ja huomionarvoisista lajeista *keltamatara* ja *kissankäpälä*.

Hoito: Tien laidan puustoa kannattaa harventaa marjovia lajeja ja pähkinäpensasta suosien. Pellon ja metsän reunavyöhykkeeltä kannattaa poistaa erityisesti nuorta mäntyä.

28. Reunavyöhyke, Pumppusuon etelärinne (++)

Pumppusuon kalliorinteiden alapuolella on lajistoltaan melko monipuolista reunavyöhykettä. Runsas lehtipuusto, lahopuut ja pienet niittylaikut lisäävät kohteen monimuotoisuutta. Alueella kasvaa pääasiassa mäntyä, mutta koivua, kuusta, pih-

lajaa, katajaa, idempänä myös tuomea ja vaahteraa esiintyy. Niittykuvioilla viihtyvät mm. metsäapila, ahdekaunokki ja purtojuuri sekä huomionarvoisista lajeista *keltamatara, sikoangervo* ja *mäkikaura.*

Hoito: Reunavyöhykkeen avartaminen lisäisi alueen monimuotoisuutta. Alueelle on jo nyt ripustettu linnunpönttöjä, joista huolehtiminen sekä lahopuuston säilyttäminen ovat omiaan lisäämään reunavyöhykkeen linnustollista arvoa.

29. Metsäsaarekkeet ja reunavyöhyke (++)

Piiloisten kylän luoteispuolella on niittymäisiä pellon metsäsaarekkeita ja reunavyöhyke. Suurimman saarekkeen **29a** länsiosat kasvavat tiheästi koivua, haapaa ja katajaa. Monimuotoisuutta lisäävät kookkaat lahoavat koivut. Idempänä kasvaa myös mäntyä ja aivan idässä on hietakastikan ja metsälauhan luonnehtimaa avoimempaa niittyä. Niityn kuivemmilla osa-alueilla viihtyvät kultapiisku, tuoksusimake, mäkitervakko, *sikoangervo*, kurjenkello ja huopakeltano. Kohde **29b** on saarekkeista niittymäisin. Reunoilla on tiheää katajikkoa, keskiosien niittykuviot ovat reheviä, mutta täälläkin kasvaa edellisen saarekkeen kaltaisia niittykasveja. Myös huomionarvoista *mäkikauraa* esiintyy. Kuvio **29c** pitää sisällään melko kaunista reunavyöhykettä. Varsinkin eteläisemmällä reunavyöhykkeellä kasvaa kauniita katajia.

Hoito: Saarekkeen **29a** läntisiltä osilta kannattaisi raivata voimakkaasti erityisesti haapavesakkoa ja nuorta mäntyä. Koivut ja lahopuut tulisi säästää monimuotoisuuden lisäämiseksi. Itäpäädyssä olevan niityn niitto lisäisi niin ikään monimuotoisuutta. Saarekkeella **29b** reunojen tiheää katajikkoa voisi harventaa ja keskiosien niittykuvioita niittää. Kuviolla **29c** pienimuotoiset reunojen raivaukset parantaisivat alueen maisemallisia arvoja.

30. Perinnebiotooppi ja niemekkeet Pyölin ja Piiloisten kylien välissä (+++)

Laaja-alainen, umpeenkasvava vanha hakamaa-alue Pyölin kylän viljelyaukean eteläosissa. Kuvion keskiosassa kasvaa järeää koivua ja tiheästi katajaa. Siellä täällä on myös muutama mänty ja kuusi. Reuna-alueet ovat haavikoituneet. Lähempänä Piiloisten kylää, jyrkän kalliorinteen pohjoispuolella, kasvillisuus on lehtomaista ja puustossa on myös suuria raitoja lisäämässä monimuotoisuutta. Hakamaan luoteisimman osan Pyölintietä kohti ulottuva niemeke on lähes puuton ja sen läpi kulkee peltotie. Kasvillisuustyypiltään alue on pääasiassa rehevöitynyttä niittyä, mutta lajistossa on silti useita huomionarvoisia perinnebiotooppien lajeja. Hakamaan lajistossa tavataan tyypillisiä puustoisten laidunalueiden tunnuslajeja, kuten purtojuurta ja valkolehdokkia. Lisäksi alueella kasvaa myös kurjenkelloa, röllejä, nurmikoita, metsäapilaa ja metsälauhaa. Itäosien laajoja alueita peittää hietakastikka. Huomionarvoista *sikoangervoa* esiintyy satunnaisesti koko alueella. Kohteen hyvään lajistoon kuuluvat myös *keltamatara, mäkikaura, ketoneilikka* sekä luoteiskulman kallioketolaikuilla kukkivat kevätkynsimö ja *mäkilemmikki.* Kaakkoiset niemekkeet ovat lajistoltaan niukempia ja puustoltaan tiheämpiä.

Hoito: Alueen tiheää katajikkoa sekä reuna-alueilla olevaa haapavesakkoa olisi hyvä raivata. Koko laaja alue sopii laitumeksi. Laidunnukseen voisi mahdollisesti liittää läheiset niitetyt kesantopellot.

31. Perinnebiotooppi, Pyölintien ja Mastovuorentien risteyksessä (+++)

Mastovuorentien alkupään pohjoispuolella on kallioinen, puoliavoin niittyalue. Piikkilangat kertovat alueen vuosikymmenien takaisesta laidunnuksesta. Jyrkkyytensä ja kuivuutensa ansiosta alue on säilynyt avoimena ja niittylajisto edustavana. Pohjoisessa on kappale kiviaitaa. Kohteen keskiosissa on laaja *mäkikaura*valtai-

nen niitty, muuten vallitsevana heinänä on metsälauha. Kallioisia alueita luonnehtivat tuoksusimake, lampaannata, mäkitervakko, aholeinikki ja maksaruohot sekä lukuisat huomionarvoiset perinnebiotooppien kasvilajit: *keltamatara, sikoangervo, mäkivirvilä, mäki-* ja *hietalemmikki, kevättädyke, litteänurmikka, ruoholaukka* ja *ketoneilikka*. Puusto on ylemmillä osilla mäntyvaltaista, siellä täällä kasvaa vadelmaa. Idempänä kasvaa myös koivua, raitaa, pajua ja pihlajaa.

Hoito: Tämä hieno perinnebiotooppi olisi hyvä saada uudelleen laidunnuksen piiriin. Parhaiten karulle alueelle soveltuisi lammaslaidunnus. Ylärinteeltä kannattaisi raivata mäntyä.

32. Perinnebiotooppisaarekkeet sekä muut saarekkeet ja reunavyöhyke Piiloisten ja Pyölin välisellä peltoaukealla (++)

Lukuisia metsäsaarekkeita, jotka tekevät peltoaukeasta maisemallisesti hyvin kauniin. Eteläisin saarekkeista on hyvin vähäpuustoinen ja lajistoltaan edustavin. Niittyalueella on *mäkikaura*niittyä, jossa kasvaa myös harvinaisen runsaasti häränsilmää. Muillakin saarekkeilla niittykasvillisuus on melko runsasta ja edustavaa: aholeinikkiä, purtojuurta, *mäkikauraa, keltamataraa* ja *sikoangervoa*. Suurin saarekkeista runsaspuustoisin ja lajistollisesti niukin. Myös koillisessa olevilla saarekkeilla puusto on melko runsasta, haapavaltaista. Saarekkeiden luoteispuolella oleva lajistollisesti vaatimattomampi tienvarren reunavyöhyke kaipaa myös hoitoa.

Hoito: Tapauskohtaisesti harkittava. Runsaspuustoisemmille (idässä ja koillisessa) alueille lehtipuuston ja huonokuntoisen katajan raivaus on eduksi. Mikäli mahdollista, niittymäisemmillä saarekkeilla myös laidunnus tai niitto lisäisi monimuotoisuutta. Tienvarren istutuskuusien vähittäinen poisto hillitsisi kauniin maiseman umpeenkasvun.

33. Perinnebiotooppi (++)

Laaja kaakkoon viettävä rinne on todennäköisesti ollut joskus laitumena. Alueen keskiosissa on kalliopaljastumia, reunoilla mäntyä, katajaa, koivua, pihlajaa ja idässä tiheä vadelmapensaikko. Avoimet niittyalueet ovat pääasiassa hyvin reheviä, ja niillä vallitsevat nurmipuntarpää ja koiranputki. Kuivemmilla kohdilla lajistossa esiintyy myös *mäkikauraa*, lampaannataa, tuoksusimaketta, *sikoangervoa, keltamataraa,* purtojuurta ja *kevättädykettä*. Keskellä aluetta on vanhan rakennuksen kivijalka.

Hoito: Niitto tai laidunnus. Reunapuustoa ja vadelmapensaikkoa olisi myös hyvä raivata. Vanhan heinän ja pensaikon kulotus helpottaisi hoidon aloittamista.

34. Reunavyöhyke ja niitty (++)

Pyölin tilalta kaakkoon jyrkän kallion ympäristössä on erittäin hieno niitty. Alueen eteläosassa sijaitsevalla rinneniityllä kasvaa hietakastikan ja lillukan seassa. mm. metsäapilaa, ahopukinjuurta, paimenmataraa, sarjakeltanoa, mäkitervakkoa, kyläkellukkaa ja huomionarvoisista lajeista *keltamataraa* ja *sikoangervoa*. Inventointihetkellä alueella oli hyvin runsaasti perhosia – tällaiset kukkivat paahdeympäristöt ovatkin perhosille ja muille hyönteisille erityisen arvokkaita elinympäristöjä. Luoteeseen edettäessä reunavyöhyke muuttuu puustoiseksi, haapavaltaiseksi. Luoteiskulmassa sijaitseva niemeke on aikoinaan ollut niittoniittynä. Niiton loputtua hietakastikka on vallannut alueen ja haapavesakko leviää kovaa kyytiä vielä avoimille alueille. Alueella on kauniita pylväskatajia, pohjoisessa kallionjyrkänteen alapuolella tiheä haavikko.

Hoito: Luoteiskulman vanhan niittoniityn niitto olisi hyvä aloittaa uudelleen. Avoimet alueet ovat paikoin melko tasaisia, joten koneellinenkin niitto lienee mahdollista. Hoitoa uudelleen aloitettaessa alueen voisi kulottaa. Reunavyöhykkeen haavikkoa kannattaisi lisäksi harventaa. Myös eteläiselle reunavyöhykkeelle suositellaan elokuussa toteutettavaa niittoa. Kivisen rinteen niitto onnistuu esim. raivaussahan niittoterällä.

35. Reunavyöhyke Pyölintien varrella (+)

Hannulan tilan eteläpuolella on noin 25 vuotta sitten metsitetty niitty. Alueen eteläisin kulma on vielä melko puutonta tuoretta niittyä, jolla vallitsevat nurmilauha ja vadelmakasvustot. Paikoin kasvaa myös *mäkikauraa* ja kissankelloa.

Hoito: Koko aluetta tuskin kannattaa palauttaa niityksi, mutta reunavyöhykkeiden harvennus ja eteläisen niityn niitto edistäisi monimuotoisuutta.

36. Reunavyöhyke ja perinnebiotoopit Pyölin kylässä (++)

Pyölin ja Piiloisten välinen peltoaukea on yksi seudun maisemallisesti kauniimmista. Hienoja perinnebiotooppireunavyöhykkeitä löytyy aivan Pyölin tilan ympäristöstä. Varsinkin kuvion **36a** itäosat ovat erityisen hienoa hakamaata, jolla kasvaa todella vanhoja koivuja. Pylväsmäiset katajat lisäävät hakamaisuutta. Alueella kasvaa nuorta haapaa, pihlajaa, mäntyä sekä muutama istutettu lehtikuusi ja *tammi*. Kenttäkerroksen valtalajeista mainittakoon metsälauha, metsämaitikka, sananjalka, hietakastikka ja metsäapila. Edustavimmilla niittylaikuilla viihtyvät myös *sikoangervo*, kissankello, häränsilmä ja ahomansikka. Kuvio **36b** on Pyölin tilan pohjoispuolista reunavyöhykettä, jolla kasvaa pääasiassa istutettua mäntyä. Kenttäkerroksen on vallannut metsälauha. Kohde **36c** edustaa Pyölin tilalta kaakkoon johtavan metsätien kauniita reunoja. Alueella on hienoja pylväsmäisiä katajia, puustossa myös mäntyä, koivua ja haapaa. Aivan eteläosissa on kallioketoa, jolla kasvavat mm. lampaannata, mäkitervakko, jänön- ja kalvassara, tuoksusimake, huopakeltano ja purtojuuri.

Hoito: Raivaukset ja laidunnus lisäisivät kaikkien alueiden monimuotoisuutta ja maisemallista arvoa. Varsinkin kohteita **36a** ja **c** kannattaisi hoitaa myös laiduntamalla.

37. Kaivoisten kylän metsäsaarekkeet ja reunavyöhykkeet (++)

Kaivoisten kylän ympäristössä on lukuisia kauniita reunavyöhykkeitä sekä pellon metsä- ja niittysaarekkeita, jotka soveltuisivat hoidettavaksi erityisympäristötukien avulla. Kuvio **37a** on laajahko saareke, jolla on useita hyvin vanhoja lehdestettyjä koivuja ladon ympärillä. Länsiosat ovat melko tiheää männikköä, etelälaidalla kasvaa myös haapavesakkoa. Heinät vallitsevat alueella. Kaakkoiskulman tuomipensaikon läheisyydessä kasvaa myös mäkikuismaa. Pellon saarekkeella ja niemekkeellä **(37b)** kasvaa järeää haapaa. Nämä alueet luovat nykyisellään monimuotoisuutta peltomaisemaan. Kuvio **37c** käsittää lähes koko Kaivoisten kylän eteläiset metsänreunat pellon metsäsaarekkeineen. Alue on maisemallisesti kaunista ja harvapuustoista, osin hyvin kallioista reunavyöhykettä. Valtapuuna on mänty. Osaa reunavyöhykkeistä on harvennettu mallikkaasti. Niittylajisto on reunavyöhykkeillä vaihtelevaa ja paikoin monipuolistakin. Pellon laidalla kasvoi harvinaistunutta ruiskaunokkia. Isotalon kaakkoispuolisella peltoaukealla sijaitsevat saarekkeet **(37d)** ovat pienialaisia niittymäisiä alueita. Vähäpuustoisilla saarekkeilla kasvaa muutama kataja, matala pihlaja ja tuomi. Kenttäkerros on saarekkeilla ketomainen: lampaannataa, röllejä, mäkitervakkoa, huopakeltanoa, kissankelloa ja maksaruohoja. Huomionarvoisista lajeista esiintyvät *mäkivirvilä, mäkikaura, keltamatara* ja *ketoneilikka*.

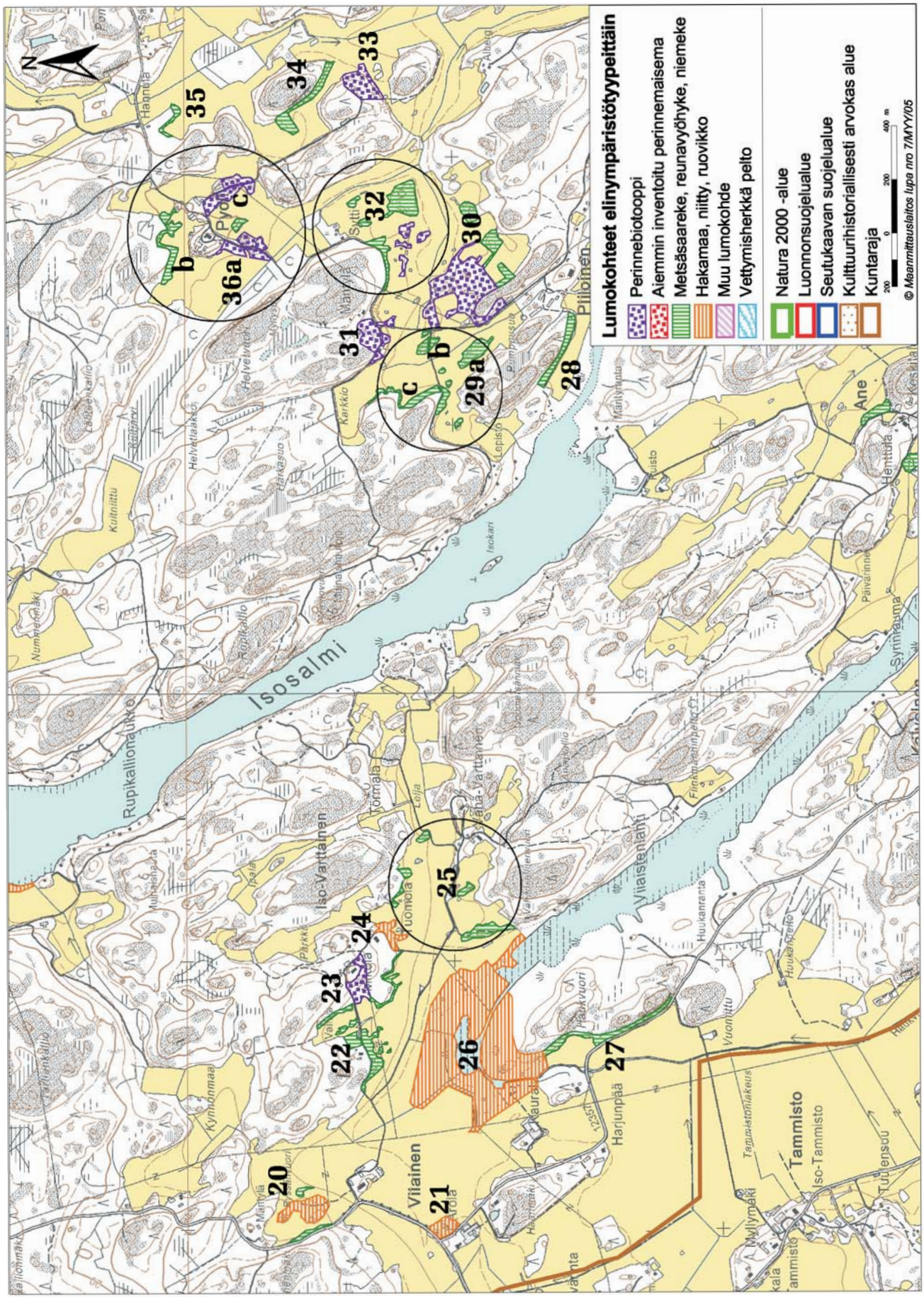

Kartta 3a. *Kohteiden 20 – 36 elinympäristötyypit*

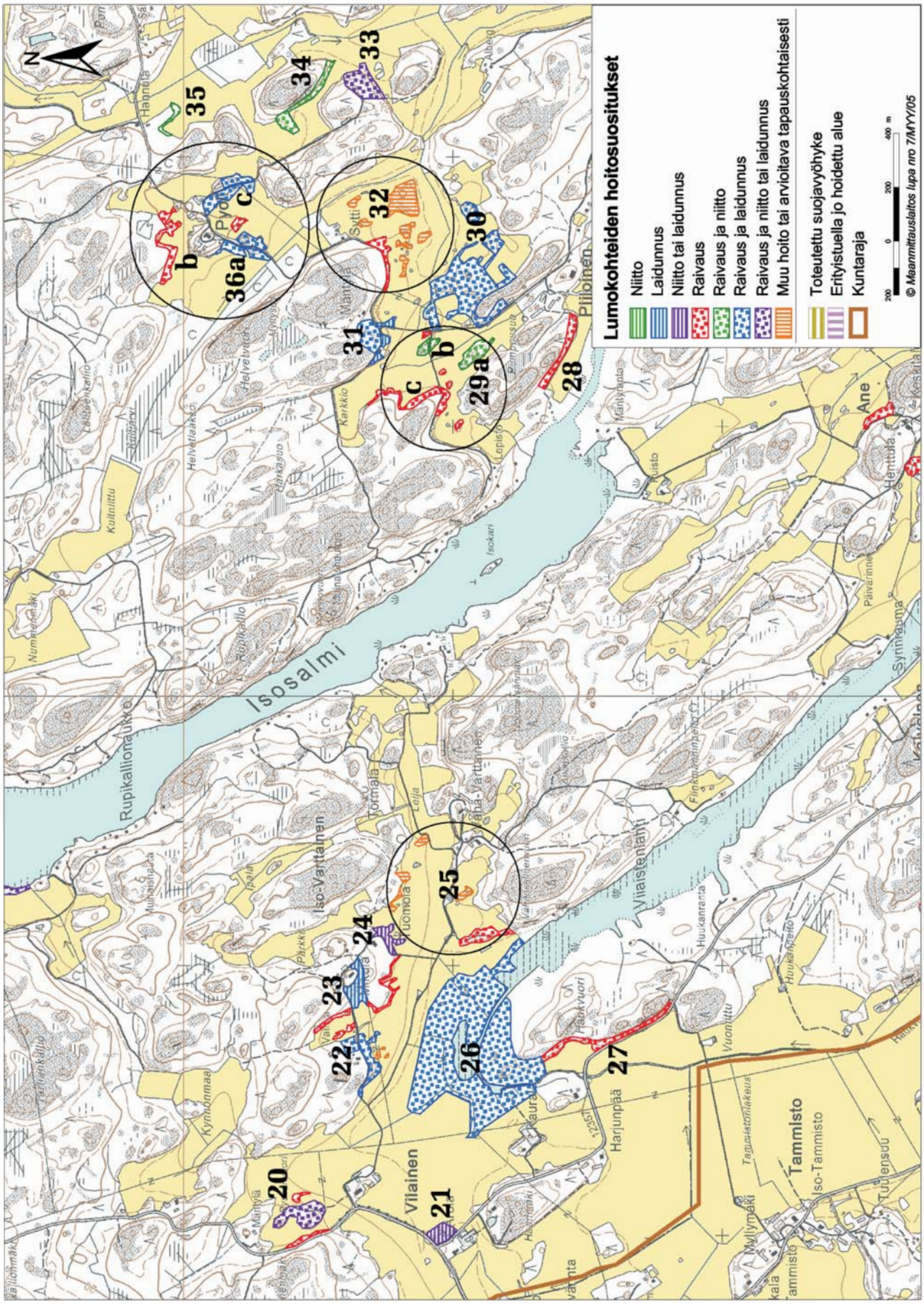

Kartta 3b. *Kohteiden 20 – 36 hoitosuositukset*

Hoito: Kaikille reunavyöhykkeille soveltuu nuoren puuston raivaus silloin tällöin. Laitumiksi alueet lienevät liian karuja. Mikäli kapeiden peltokaistaleiden viljely nykytyökoneilla koetaan hankalaksi, pellon metsäsaarekkeiden ja reunavyöhykkeiden väliin voidaan perustaa niittymäinen reunavyöhyke pellon puolelle (erityisesti reunavyöhykkeiden **37c** edustalle). Tämä lisäisi monimuotoisuutta varsinkin, jos kohdetta jatkossa hoidettaisiin niittämällä.

38. Ruovikko Vahilaistenaukon kohdalla (+)

Melko leveä kaista ruovikoitunutta salmen rantaa Vahilaistenaukon länsirannalla. Aivan kaakossa on pieni töyräs, jolla kasvaa mm. katajaa, matalaa mäntyä ja pihlajaa. Keskiosissa on metsitetty saareke, jolla kasvaa suuria kuusia ja mäntyjä sekä erilaisia istutettuja puita. Saarekkeessa on kesämökki pihapiireineen. Ruovikko jatkuu mökistä pohjoiseen kohti Syrinraumaa.

Hoito: Alue on aikoinaan ollut laitumena ja sopii jatkossakin hoidettavaksi parhaiten esimerkiksi nautakarjan avulla. Saarekkeen reunoilta ja rannasta tulisi nuorta koivikkoa kaataa maiseman avaamiseksi. Mikäli aluetta aletaan laiduntaa, kannattaisi pohjoisemman alueen keskiosissa oleva kapea, todennäköisesti veden vaivaama rantapeltokaistale muuttaa suojavyöhykkeeksi ja hoitaa jatkossa rantaalueen yhteydessä.

39. Reunavyöhykkeet, Anen kylä (+)

Kaunis mäntyä ja katajaa kasvava niemeke **(39a)**, jolla kenttäkerroksen valtalajeina ovat metsälauha, röllit, ahdekaunokki, kissankello, aholeinikki ja sarjakeltano. Huomionarvoisia lajeja ovat *keltamatara ja sikoangervo*. Myös niemekkeiden luoteispuolella ladon läheisyyden männiköksi istutetun niityn reunat **(39b)** soveltuvat erityistuen avulla hoidettaviksi, samoin kuin kylän pohjoispuolella oleva pihlajavaltainen rinne **(39c)**. Kylätien varrella olevan jyrkänteen alapuolisen pensaikon **(39d)** harvennus parantaisi kylämaisemaa. Alueella kasvavat nykyisinkin vanhat kulttuurikasvit keltamo ja *tummatulikukka*.

40. Perinnebiotooppi ja metsäsaareke Korpelantien pohjoispuolisella pellolla (++)

Metsästä pellolle pistävä niemeke on lähes avointa niittyä. Alueella kasvaa vain muutama kataja, mänty, koivu ja paju. Niitty on suurelta osin rehevää nurmipuntarpään ja koiranputken, kuivilla kohdin metsälauhan valtaamaa. Kuivemmissa paikoissa viihtyvät niittykasveista myös metsäapila, matarat, kärsämöt, ahopukinjuuri, aholeinikki ja kalvassara. Huomionarvoisista lajeista alueella kasvavat *sikoangervo, mäkikaura, keltamatara* ja sekä metsänlaidalla pari *nurmilaukka*yksilöä. Läheinen peltosaareke on myös maisemaltaan kaunis.

Hoito: Mikäli niittyä aletaan hoitaa, olisi hyvä kulottaa keväällä vanha, paksu heinä pois. Jatkossa aluetta voisi niittää tai laiduntaa. Saarekkeella ei erityistuella rahoitettavia toimenpiteitä juurikaan tarvita.

41. Perinnebiotooppi, kallioketo (+++)

Anentien alkupäässä sijaitsee erityisen kaunis kallioinen rinne, jolla on pitkä laidunhistoria. Aiemmin alueella ovat laiduntaneet lehmät. Laidunnuksessa on 1980 - 1990 -luvuilla ollut pieni tauko. Viimeiset 10 vuotta, vuoteen 2004 asti, osa alueesta on ollut hevoslaitumena. Alueella kasvaa mm. matalia mäntyjä ja kauniita katajia. Niin laidunnetulla pohjoisosalla kuin etelän kallioterasseillakin on hyvin edustava ketolajisto. Runsaimmat lajit ovat metsälauha, lampaannata, mäkitervakko,

aholeinikki, tuoksusimake, ahdekaunokki, lituruoho, mäkiarho ja maksaruohot. Huomionarvoisia lajeja on alueella lukuisia: *mäkikaura, sikoangervo, keltamatara, ketoneilikka, mäkivirvilä, litteänurmikka, kevättädyke* sekä harvinaisen runsas *nurmilaukka.*

Hoito: Koko mäen alueella olisi hyvä jatkaa laidunnusta erityisympäristötukien avulla.

42. Reunavyöhyke, perinnebiotooppi, Palomäen talolle johtavan tien eteläpuolinen niemeke (++)

Itäosiltaan puoliavoin niittymäinen reunavyöhyke, joka jatkuu länteen päin mentäessä puustoisempana reunavyöhykkeenä. Koko alueella kasvaa kauniita katajia. Idän rehevällä niittyalueella kasvaa laajalti vadelmaa, nurmipuntarpäätä, hietakastikkaa, metsäapilaa ja ahdekaunokkia. Lännempänä metsäisemmällä alueella viihtyvät myös purtojuuri, valkolehdokki ja kalvassara. Alueen hyviä niittylajeja ovat aholeinikki, *mäkikaura,* paikoin runsas *sikoangervo*, *keltamatara* ja *ketoneilikka*. Puusto on alueella vaihtelevaa, vuoroin havupuuston, vuoroin lehtipuuston, lähinnä haavikon, luonnehtimaa.

Hoito: Koko kumpareelle soveltuisi laidunnus, mutta myös reunapuuston harvennus ja avoimien alueiden niitto itäosissa parantaisi kohteen monimuotoisuutta.

43. Reunavyöhyke ja metsäsaareke, Ristinkylä (++)

Isomman saarekkeen itäpuoli on tiheäpuustoista reunavyöhykettä, jolla kasvaa runsaasti katajaa, nuorta koivua, raitaa ja mäntyä sekä pohjoispäädyssä komeita pihlajia. Pohjoisosissa on myös avointa rehevää niittyä ja vadelmapensaikkoa. Reunavyöhyke jatkuu saarekkeen länsipuolelle, jossa on säilynyt niittymäisiä kuvioita, muuten koko aiemmin laitumena ollut metsäinen alue on istutettu männylle ja koivulle. Reunavyöhykkeellä sinnittelevät yhä huomionarvoiset lajit: *sikoangervo* ja *mäkikaura*. Pienempi saareke on maisemallisesti kaunis ja sillä kasvaa isoja koivuja ja pihlajia. Puuston välissä on niittymäisiä kuvioita.

Hoito: Kaikille kohteille soveltuvat pienimuotoiset nuoren puuston raivaukset.

44. Reunavyöhyke (+)

Maisemallisesti kaunis, suuria koivuja kasvava metsänreuna Sunilantien alkupäässä. Suurten koivujen lisäksi lahopuu lisää alueen monimuotoisuutta. Alueella kasvaa myös pihlajaa ja mäntyä, ja pellon laidalla on tiheä haapa-koivuvesakko. Keskellä olevien mehiläispönttöjen läheisyydessä on niittyjä, joilla kasvavat mm. metsäapila, röllit, sarjakeltano ja kissankello. Kallioisia kohtia luonnehtivat maksaruohokasvustot. Koivikossa lillukka on runsas.

Hoito: Reunapensaikkoa olisi hyvä raivata alueen maisemallisen ilmeen parantamiseksi. Lahopuut tulee säästää, sillä ne tarjoavat tärkeitä elinympäristöjä niin hyönteisille kuin linnuillekin.

45. Pellon metsäsaareke, Ristinkyläntien ja Asutustien risteyksessä (++)

Saarekkeella kasvaa luontaisesti runsaasti *tammea*. Muutenkin puusto on kallioisia kohtia lukuun ottamatta lehtipuuvaltaista. Varsinkin etelärinteillä niittykasvillisuus on monipuolinen, lehtomaisuudesta kertovat nuokkuhelmikkä ja lillukka. Niityillä kasvavat mm. koiranheinä, pölkkyruoho, rantatädyke ja lauhat. Pohjoisosissa vuohenputki on runsas. Kallioalueella kasvaa mm. aholeinikkiä, mäkikuismaa, *nurmilaukkaa, sikoangervoa* ja *mäkikauraa*.

Hoito: Tiheän haapa-koivuvesakon raivaus riittävän useasti toteutettuna takaa tammen menestymisen alueella. Erityisesti eteläosien reunavyöhykkeeltä nuorta puustoa tulisi poistaa reilusti, pohjoisempana lehtomainen alue saakin olla vähän tiheämpi.

46. Niitty, Ristinkylä (+)

Lähes avoimia niittykuvioita Ristinkylän hienon kivinavetan länsipuolella. Aluetta on vuosikymmeniä sitten laidunnettu. Puustossa on harvakseltaan mäntyä, koivua, tuomea ja katajaa. Avoimet niittylaikut ovat hyvin reheviä: nurmipuntarpää, koiranputki, niittynurmikka, maitohorsma, röllit ja vadelma ovat runsaita. Metsäapilaa, särmäkuismaa ja ahdekaunokkia kasvaa siellä täällä. Pienillä kalliokuvioilla viihtyvät mäkiarho, *keltamatara, hietalemmikki, kevättädyke* ja keltamaksaruoho.

Hoito: Laidunnus tai niitto.

47. Perinnebiotooppi ja rantaniitty, Piiloistentien eteläpuolella (+++)

Vuoteen 1980 asti naudoilla laidunnettua rinneniittyä. Varsinkin itäosissa, Salosen tilan ulkorakennuksen eteläpuolella on hienoja, melko avoimia niittykuvioita. Etelässä alue rajoittuu kesämökkeihin. Alue jatkuu länteen päin kapeina reunavyöhykkeinä. Pohjoisempana on katajaista kalliokumparetta, alueen lounaisin kulma on rehevää rantalepikkoa. Itäisemmän osan rannan ja avoimemman niittyalueen välissä on tiheä männikkö. Kasvillisuus on nuorehkoa, laidunnuksen päättymisen jälkeen kasvanutta koivua, raitaa, tuomea, haapaa ja terttuseljaa. Avoimet niittykuviot ovat melko rehevää tuoretta suurruohoniittyä, jota luonnehtivat mesiangervo, nurmipuntarpää, ukonputki, ojakellukka ja sananjalka. Matalakasvuisilla metsäreunoilla on mielenkiintoista lajistoa: purtojuurta, valkolehdokkia sekä huomionarvoista *jäkkiä* ja *hinaa*. Sikalan takana olevalla kuivemmalla töyräällä, kuten myös aivan lännessä olevalla töyräällä kasvillisuus on matalampaa. Lajistossa esiintyvät mm. aholeinikki, kevätkynsimö, mäkitervakko, ahomansikka, niittynurmikka sekä huomionarvoiset *ketoneilikka, keltamatara, sikoangervo, jänönapila, litteänurmikka,* ja *kevättädyke.* Kuvion lounaisimmassa osassa kasvavan lepikon ja pellon välissä on rehevöitynyt avoin niittyalue, jolla kasvaa mm. vadelmaa, maitohorsmaa ja mesiangervoa. Pellon laidalla kasvavat kauniit katajat ja pihlajat.

Hoito: Ainakin laajat itäosat olisi hyvä saada uudelleen laitumiksi. Tälle rehuntuottokyvyltään hyvälle alueelle soveltuisi parhaiten nautalaidunnus. Puustoa kannattaisi harventaa voimakkaasti, mm. nuorta mäntyä tulisi poistaa runsaasti. Huonokuntoista katajaa voi kaataa niityn reunoilta ja länteen pistävältä kumpareelta. Näkymien avaamiseksi rantavyöhykkeen lepikkoa voisi harventaa pellon eteläpuolelta. Rantaosan hoito voi olla ongelmallista, sillä kapealla niityllä koneellinen niitto on vaikeaa ja laitumeksi alue on melko pieni.

48. Ukkilan kyläkedot, reunavyöhyke ja metsäsaarekkeet (++)

Aivan Ukkilan kylän keskellä on lajistoltaan edustavia ketoalueita (**48a**), joilla kasvaa useita huomionarvoisia kasveja: *keltamatara, ketoneilikka, mäkikaura, mäkilemmikki* ja Vehmaalla vain muutamassa kylässä satunnaisesti tavattava *mäkikattara*. Ketoalueiden pohjoispuolella on hieno pellon metsäsaareke (**48b**), jolla lajisto on kulttuurivaikutteista: saarekkeella kasvaa mm. omenapuita. Metsäsaarekkeen itäosa on melko avointa *mäkikaura*valtaista niittyä, lännempänä puusto on runsaampaa ja lehtipuuvaltaista. Alue jatkuu saarekkeesta pohjoiseen päin reunavyöhykkeenä (**48c**), jonka lajisto on jo köyhempää ja metsäisempää. Valtapuuna on män-

ty, mutta myös komeita pihlajia ja raitoja esiintyy. Pohjoisimpana Asutustien länsipuolella sijaitseva peltosaareke (**48d**) on melko vaatimaton, mutta soveltuisi maisemallisen merkityksensä vuoksi hoitokokonaisuuteen.

Hoito: Kyläkedoille ja metsäsaarekkeelle (**48a** ja **b**) sopisi laidunnus mitä parhaiten. Reunavyöhykkeiden (**48c**) melko voimakaskin raivaus parantaisi kylämaisemaa. Pohjoisimmalla pellon metsäsaarekkeella (**48d**) vähäinen puuston raivaus kohentaisi maisemaa.

49. Metsäsaarekkeet, Tryykilän tilan kaakkoispuoli (+)

Jyrkkärinteiset metsäsaarekkeet mutkittelevat niemekkeinä pellon keskellä. Alueen puusto on melko tiheää männikköä, alempana rinteessä kasvaa myös koivua, tuomea ja pihlajaa. Kaakkoiskulmassa on soramonttu. Saarekkeiden kallioisia pohjoisosia luonnehtii metsälauha. Jyrkillä etelärinteillä kasvaa myös niittykasvillisuutta, kuten aholeinikkiä, mäkitervakkoa, kalliokieloa ja pölkkyruohoa. Huomionarvoisista lajeista alueella esiintyvät *keltamatara ja mäkikaura*, ja etelärinteillä melko runsaana *sikoangervo*.

Hoito: Varsinkin eteläisen alueen tiheää metsikköä olisi hyvä raivata melko voimakkaasti, säästäen vain maisemallisesti kauniit männyt, pihlajat ja koivut.

50. Rantaniitty, Isosalmi (+)

Ristinkartanon tilan pohjoispuolista laajaa rantaniittyä on laidunnettu noin 1970-luvulle asti. Tämän jälkeen alueen on vallannut järviruoko ja viime vuosina myös nuori koivu. Pellon läheisyydessä on pieni kaistale nurmilauhan, *sikoangervon*, rantaalpin, ojakellukan ja vihvilöiden luonnehtimaa niittyä. Tilakeskuksen läheisyydessä on tiheä haavikko.

Hoito: Mikäli alue otetaan uudelleen laidunnuksen piiriin, voisi sen kulottaa ennen hoidon aloittamista. Myös nuorten koivujen kaato hoidon alkuvaiheessa on suositeltavaa.

51. Perinnebiotooppi ja ruovikko Isolahden rannalla (++)

Asutustien Isosalmen ylittävän sillan kaakkoispuolella on laaja hakamainen alue (**51a**). Asutustien kallioleikkauksen läheisyydessä alue on rehevää, pääasiassa lehtipuuta, koivua ja tervaleppää kasvavaa. Kohteen etelään suuntautuvilla rinteillä kasvaa tiheästi haapaa, tuomea ja pihlajaa, itäosissa mänty on runsaampi. Puu- ja pensaskerroksessa esiintyy myös muutamia isoja kuusia, orjanruusua ja *tammea*. Lahopuuta on jonkin verran lisäämässä monimuotoisuutta. Kohteen **51a** kaakkoisosassa on inventoitu metsäluonnon ns. *avainbiotooppi*: luontainen, runsaasti tervaleppää kasvava rantalehto. Länsiosassa on laajoja niittymäisiä kuvioita. Kohteen peltoon rajautuvat lounaisrinteet ovat tuoretta niittyä. Näillä niittykuvioilla kasvaa lillukkaa, kurjenkelloa, kyläkellukkaa, syyläjuurta, purtojuurta, tuoksusimaketta, valkovuokkoa, ahdekaunokkia, aholeinikkiä ja *mäkikauraa*. Myös valkolehdokki on paikoin runsas. Isosalmen rannalla on tuoretta suurruohoniittyä, jossa kasvaa mm. mesiangervoa, vadelmaa ja nurmilauhaa. Alue jatkuu järviruokovaltaisena rantaniittynä kohti kaakkoa kohteessa **51b**.

Hoito: Maisemallista arvoa parantaisi ainakin peltoon rajautuvien lounaisrinteiden tiheikköjen harvennus kohteella **51a**. Joitakin tuomitiheikköjä kannattaa kuitenkin säästää linnuston monimuotoisuuden säilyttämiseksi. Myös kohteella **51b** kannattaa raivata nuorempaa puustoa. Laidunnus soveltuu lähes koko alueelle (**51a** ja **b**), mutta avainbiotooppi on syytä säilyttää luonnontilaisena. Ruovikkoa voi hoitaa myös niittämällä.

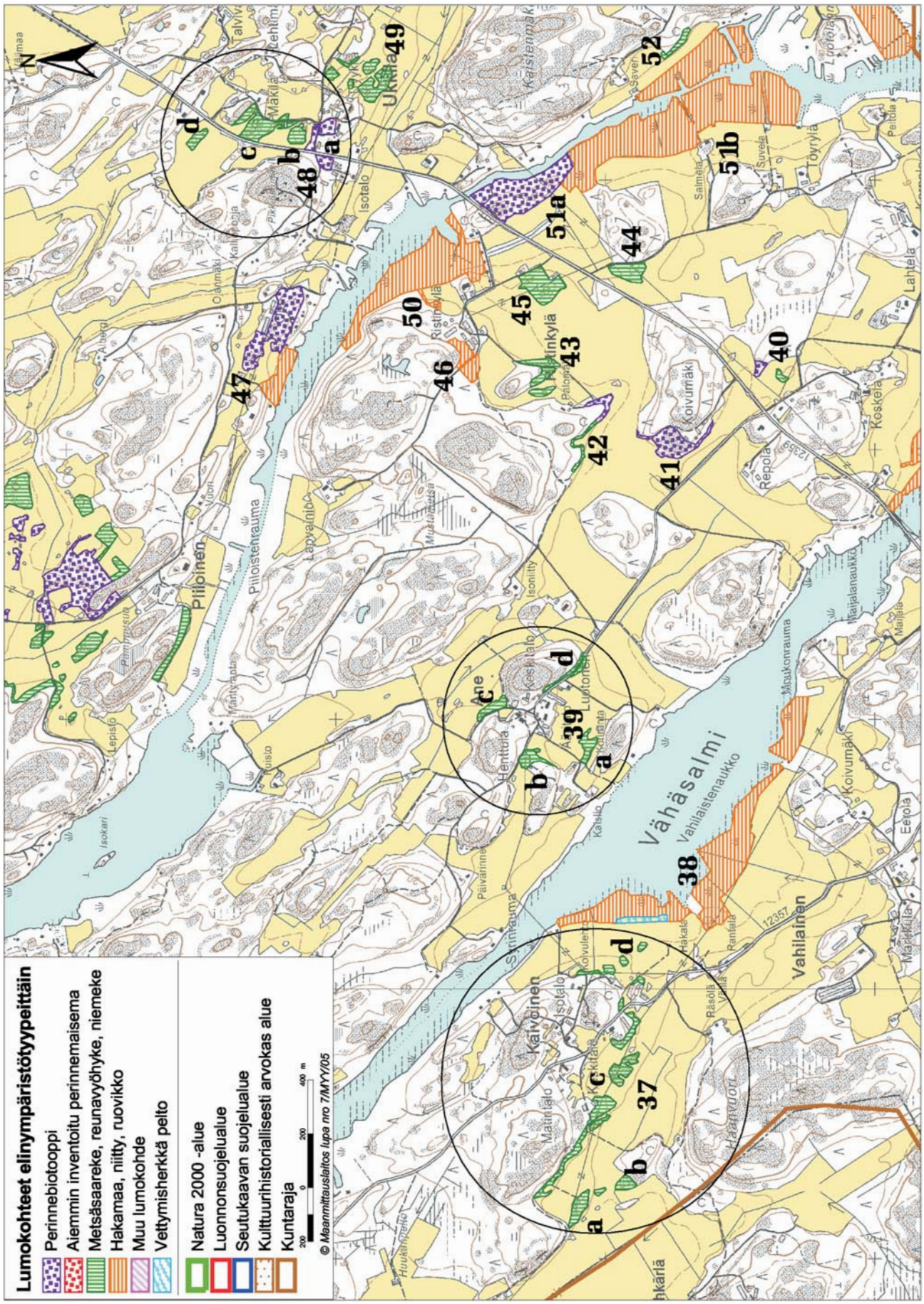

Kartta 4a. *Kohteiden 37 – 52 elinympäristötyypit*

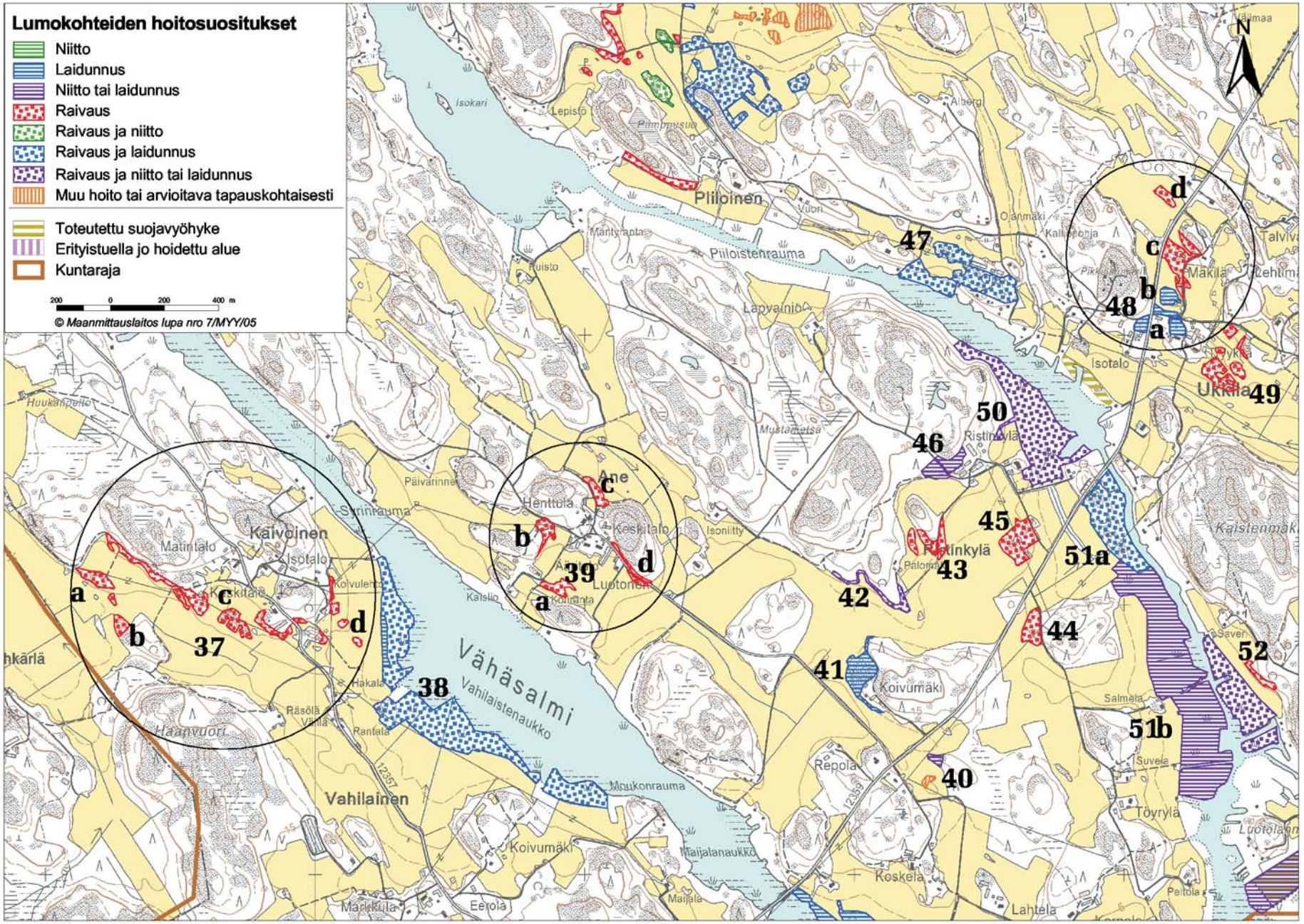

***Kartta 4b.** Kohteiden 37 – 52 hoitosuositukset*

52. Merenrantaruovikko ja pieni reunavyöhyke Isolahden itärannalla (+)

Isolahden itärannalla sijaitseville laajoille ruovikkoalueille on alkanut vähitellen kehittyä puustoa ja pensaikkoa, rannassa kasvaa paikoin tiheästikin koivua ja pajua. Muuten ranta on lähes yksinomaan järviruo'on valtaamaa. Idempänä mökkien edustalla olevaa ruovikkoista saarta on viime vuosina laidunnettu lampailla. Kaistenmäen lounaisreunassa, ruovikkoalueen itäpuolella, on jyrkkä hiekkarinteinen reunavyöhyke, jonka monimuotoisuusarvot perustuvat paahteisuuteen ja maan hiekkaisuuteen. Tällaiset alueet ovat hyönteislajistolle ja pienille ketokasveille sopivaa elinympäristöä. Kyseisellä rinteellä kasvaakin mm. mäkikuismaa, *hietalemmikkiä, keltamataraa* ja *mäkivirvilää*. Reunavyöhykkeen itäosassa puusto muuttuu tiheämmäksi sekametsäksi. Paahderinteenkin on alkanut vallata nuori mänty.

Hoito: Merenrantaruovikkoa olisi hyvä niittää tai laiduntaa jo maisemallisista syistä. Reunavyöhykkeellä puuston harvennus ja itäosien hiekkarinteiltä nuoren männyn poisto lisäisi monimuotoisuutta.

53. Perinnebiotooppi, koulun itäpuolinen lehdesmetsä (+++)

Vehmaan kirkonkylän koulun itäpuolella on laaja niemekkeinen metsäalue, jolla on noin 30 hyvin vanhaa monirunkoista lehdeskoivua. Lehdeskoivuja on siellä täällä lähes koko metsäisellä alueella Y-tien ja Vehmaan Kirkonkyläntien välissä. Metsäisellä alueella on mosaiikkimaisesti pieniä, avoimia niittykuvioita. Kallioalueen keskellä kappale vanhaa kiviaitaa. Luontotyypiltään tällaiset aiemmin laidunnetut lehdesmetsiköt ovat mantereen puolella hyvin harvinaisia, varsinkin tässä laajuudessaan. Eteläosien peltoon pistävillä niemekkeillä esiintyy niittykasvillisuuden luonnehtimia vyöhykkeitä. Y-tien läheisillä edustavimmilla niittykuvioilla on monta huomionarvoista lajia: *mäkikaura, keltamatara, sikoangervo* ja *nurmilaukka.* Keskimmäinen etelään pistävä niemeke kasvaa tiheää haavikkoa, jonka seassa laidunhistoriasta kertovat piikkilangat ja siellä täällä sinnittelevät *sikoangervot*. Haavikon pohjoispuolella on mielenkiintoinen lähes yksinomaan järeähköä raitaa kasvava kosteampi notkelma. Raitojen alla kasvaa suunnittelualueella vain satunnaisesti tavattavaa koiranheittä. Keskiosista luoteeseen on laajahkoja niittylaikkuja, joilla kasvillisuuden valtalajisto on vaihtelevaa. Toisaalla rehevöitymistä osoittavat nurmipuntarpää, koiranputki, vadelma, nokkonen ja pelto-ohdake ovat vallitsevia. Lähempänä koulua, alueen lounaiskulmassa oleva laaja lehdespuiden ympäröimä alue on nuokkuhelmikkävaltaista, kuivemmissa kohdissa lähes ketomaista niittyä, jonka lajistossa esiintyy mm. huopakeltanoa, kissankelloa, särmäkuismaa ja ahomansikkaa. Muuten tuoreilla niittykuvioilla on metsäapilaa, kurjenkelloa ja siellä täällä valkolehdokkia. Koululta pohjoiseen päin on kallion reunoilla valtapuuna edelleen koivu ja aluskasvillisuudessa on mm. runsaasti kieloa.

Hoito: Alue on niin maisemallisesti kuin ikivanhojen lehdeskoivujen ja niittyjen aikaansaaman monimuotoisuuden kannalta erittäin arvokas kohde, joka kannattaisi ehdottomasti ennallistaa. Useita hienoja lehdespuita saisi raivauksilla esiin myös vilkasliikenteiselle Y-tielle. Muutenkin erityisesti kuusen ja haavan raivauksen avulla alue olisi helposti palautettavissa puoliavoimeksi lehdesmetsäksi. Raivauksien jälkeen koko alue soveltuisi parhaiten laidunnuksen piiriin, jolloin alueeseen voisi liittää myös laajemmalti lähiympäristön kallioisempaa maastoa sekä luoteiskulman hylättyjä peltoja laitamineen.

54. Metsäsaarekkeet, Pappilan peltoaukea (+)

Kolme melko runsaspuustoista ja osittain kallioista saareketta sijaitsevat aivan Ytien eteläpuolella Pappilan peltoaukealla. Siellä täällä on kuitenkin pieniä niittymäisiä laikkuja, joilla viihtyvät mm. kurjenkello, ahdekaunokki, metsäapila, metsälauha, nadat sekä *mäkikaura* ja *keltamatara*. Pienin saareke on haapavaltainen. Eteläisimmän saarekkeen etelälaidalla monimuotoisuutta lisäävät pari järeää raitaa.

Hoito: Alueen hoidoksi sopii saarekkeiden puuston osittainen raivaus. Erityisesti haapaa kasvavalla lohkolla harvennus on syytä tehdä vaiheittain ja esim. puustoa kaulaten, vesakoitumisen ja rehevöitymisen estämiseksi.

55. Metsäsaarekkeet, Pappilan peltoaukea (++)

Maisemallisesti hieno pellon metsäsaarekerypäs keskellä avointa viljelymaisemaa. Saarekkeita yhdistää joiltain kohdin kapea kylvönurmi. Pohjoisosiltaan alue on lähes puutonta tuoretta heinäniittyä. Pohjoisosien ja toisaalta eteläosien kallioisemmilla kohdilla esiintyy laikuittain ketokasvillisuutta. Pohjoisosissa kasvaa muutama kaunis kataja, pihlaja ja taikinamarjapensas, etelämpänä puustoisuus lisääntyy. Siellä kasvaa myös koivua, tuomea ja etelälaidalla noin 40-50 -vuotiasta männikköä. Rehevillä niittykuvioilla vallitsevat kookkaat heinät, kuten nurmipuntarpää, juolavehnä ja hietakastikka. Keskellä kuviota olevan siirtolohkareen alla on pieni kurjenjalkaa ja saroja kasvava kosteikko, joka monipuolistaa ympäristöä. Kurjenjalka on erityisen hyvä mesikasvi perhosille. Saarekkeen kuivemmissa kohdissa lajistossa ovat mm. ahdekaunokki, *keltamatara*, *mäkikaura*, kelta- ja isomaksaruoho, metsälauha ja kissankello.

Hoito: Alue soveltuisi, mikäli mahdollista, laidunnettavaksi yhtenä kokonaisuutena. Myös avoimien ja rehevien alueiden niitto lisäisi monimuotoisuutta. Eteläosien männikköä voisi vähitellen harventaa.

56. Niitty ja kulttuuriympäristö, Vanha pappila (++)

Vanhan pappilan etelä- ja pohjoispuolella on useista elinympäristötyypeistä koostuva kokonaisuus, joka soveltuisi hoidettavaksi erityisympäristötukien avulla. Eteläosissa, suuren rakennuksen kivijalan ympäristössä, on avointa ja rehevää nurmipuntarpää-koiranputkivaltaista niittyä. Kivijalan alapuolisien kalliopaljastumien läheisyydestä löytyy kuitenkin myös monipuolisempaa lajistoa: keltamaksaruohoa, päivänkakkaraa, kissankelloa ja mäkitervakkoa. Länteen päin mentäessä tulee vastaan lammikko, jonka läheisyydessä kasvaa tiheästi mm. raitaa ja muutama saarni. Edettäessä edelleen länteen pappilaan johtavalle tielle, tulee jyrkän kalliorinteen alapuolelta vastaan järeitä haapoja ja rehevöitynyttä aluskasvillisuutta.

Pappilarakennuksen pohjoispuolella on hylätyistä pelloista ja niiden keskellä olevien kalliopaljastumien läheisyydessä sijaitsevista ketolaikuista muodostuva kokonaisuus. Pellon laidalla on muutamia järeitä koivuja, muuten alueella kasvaa ryhminä mm. koivua, raitaa ja pihlajaa. Peltotilkut ovat vuosikaudet olleet viljelemättömiä ja niilläkin kasvaa tällä hetkellä niittymäistä kasvillisuutta: nurmipuntarpäätä, koiranputkea, niittynurmikkaa ja juolavehnää. Ketomaisemmilla laikuilla viihtyvät myös metsälauha, kissankello, aholeinikki, mäkitervakko sekä huomionarvoisista kasvilajeista *kevättädyke, mäkilemmikki, keltamatara* ja *mäkikaura.* Aivan pohjoisessa pienen ladon etelärinteellä satoja yksilöitä *nurmilaukkaa.*

Hoito: Kulttuurihistoriallisesti arvokasta miljöötä voisi hoidon avulla kohentaa. Helpoimmin alue tulisi hoidettua laiduneläinten avulla, mutta mikäli tämä ei ole mahdollista, estäisi myös avoimien alueiden kerran kaksi kesässä tapahtuva niitto maiseman umpeenkasvun ja pitäisi yllä huomionarvoiselle niittylajistolle

sopivaa elinympäristöä. Pappilaan johtavan tien eteläpuolella olevan lammen läheisyydessä voisi pajua ja raitaa harventaa jonkin verran. Saarnet ja varsinkin länsnempänä metsikön järeät haavat kannattaa kuitenkin säästää.

57. Metsäsaarekkeet (isompi luokiteltu perinnebiotoopiksi), Salonkyläntien Pappilan puoli (+++)

Kaksi maisemallisesti hienoa pellon metsäsaareketta Salonkyläntien pohjoispuolella Pappilan viljelyaukealla. Pienemmällä saarekkeella kasvaa muutama iso pihlaja, koivun ja männyn taimia sekä muutama pylväsmäinen kataja. Kasvillisuus on matalaa, metsälauhan vallitsemaa. Eteläisempi saareke on suurempi ja edustavampi. Puusto alueella on harvaa, siellä täällä kasvaa kauniita pylväsmäisiä katajia, pihlajia, tuomia, koivuja sekä ja muutama terttuselja. Alueen luoteiskulmalla saareketta yhdistää läheiseen metsään kapea niittykaistale, jolla on myös pienialainen kurjenjalka-osmankäämivaltainen kosteikko. Itse saarekkeessa kasvillisuus on korkeaa suurruohoniittyä, vuoroin nurmipuntarpään, vadelman tai hietakastikan vallitsemaa. Pohjoisosien kuivemmilla kohdilla viihtyvät *mäkikaura* ja metsälauha sekä mäkitervakko, särmäkuisma ja lampaannata. Huomionarvoisista lajeista alueella esiintyvät *mäkikauran* lisäksi *keltamatara, sikoangervo* ja koko alueella harvakseltaan kasvava *nurmilaukka*.

Hoito: Molemmilta saarekkeilta olisi hyvä raivata maata myöten menevää katajaa sekä nuorta mäntyä. Erityisesti isomman saarekkeen laajoja niittykuvioita olisi hyvä niittää kerran kesässä. Myös laidunnus soveltuu kohteille ja voisi olla taloudellisesti mielekästä isommalla saarekkeella.

58. Reunavyöhyke, Myllymäen ja Pappilan välinen metsäalue (++)

Paikoin runsaskukkaista reunavyöhykettä hakatun mäntyvaltaisen niemekkeen reunamilla. Pohjoisosissa risteilee laajahkoja hylättyjä peltoalueita, joilla nykyisin kasvaa rehevää niittykasvillisuutta: nurmipuntarpäätä ja koiranputkea. Reunavyöhykkeen lajistossa monin paikoin kurjenkelloa, särmäkuismaa, ahdekaunokkia, kultapiiskua, metsäapilaa ja mataroita. Huomionarvoisista lajeista tavataan *mäkikauraa* ja *keltamataraa*. Peltojen laitamilla on varsinkin pohjoisosissa tiheä koivuhaapavesakko ja aivan pohjoisimpana muutama kaunis pylväsmäinen kataja.

Hoito: Reunavyöhykkeiden vesakkoa on hyvä raivata mahdollisimman usein. Pohjoisosien niittyjä tulisi niittää, jolloin alueelle saataisiin nykyisen rehevän heinikon tilalle niittymäisempää luontotyyppiä. Vanhoja peltoheittoja pystynee niittämään koneellisesti.

59. Metsäsaareke, Koskentien alkupäässä (++)

Kohde **59a** on melko suuri metsäsaareke, jolla kasvaa 40-70 -vuotiasta puustoa sekä runsaasti nuorta mäntyä ja muutama kylvetty tammi. Itäpäädyssä on maakellari ja pieni maankaatopaikka. Maisemaltaan kaunein on alueen länsipääty, jossa kasvaa vanhoja mutkaisia koivuja. Alue on ollut laitumena noin vuoteen 1975 saakka. Melkein koko saareketta luonnehtii metsäkasvillisuus: metsälauha, puolukka, mustikka ja kanerva ovat yleisiä. Entisajan laidunnuksen jäljiltä siellä täällä kasvaa häränsilmää ja valkolehdokkia. Niittymäisemmiltä alueilta löytyy metsäkastikkaa, metsäapilaa, metsämaitikkaa, kultapiiskua, röllejä, kurjenkelloa, metsäkurjenpolvea ja kieloa. Huomionarvoisista lajeista tien laidalla kasvaa *keltamataraa*. Kuviot **59b ja c** ovat pienialaisia reunavyöhykkeitä Alastalon tilan ympäristössä. Kuviota **59b** on jo nyt laidunnettu. Kuvio **59c** on kaunis katajaa ja haapaa kasvava, kallioinen peltoon pistävä niemeke.

Hoito: Saareke **59a** sopisi laitumeksi. Saarekkeen keskiosien melko voimakas harvennus olisi tarpeen maiseman avaamiseksi. Länsiosia peittää tiheä haapavesakko, joka on myös hyvä poistaa lähes kokonaan. Kuvion **59b** laidunnusta kannattaisi jatkaa ja reunapuustoa harventaa. Myös kuvio **59c** sopii laitumeksi, jolloin mukaan voisi ottaa vähän laajemmankin alan.

60. Reunavyöhyke ja perinnebiotooppi, Hilleisten kylä (++)

Hilleisten kylän autiotalojen eteläpuolella on vanhoja, aikoinaan laidunnettuja hakamaaniemekkeitä. Talojen ohi kulkevan tien luoteispuolella on puoliavoimia niittykuvioita. Eteläisillä niemekkeillä suuret koivut aikaansaavat hakamaisen ilmeen. Kenttäkerros on rehevöitynyttä: koiranputki, nurmipuntarpää, vadelma, hiirenvirna ja niittynätkelmä vallitsevat. Pienillä kallioisilla osa-alueilla kasvaa myös isomaksaruohoa, mäkitervakkoa, tuoksusimaketta sekä huomionarvoisista lajeista *sikoangervoa, mäkikauraa* ja *ketoneilikkaa*. Myös tien pohjoispuolella on vastaavanlaisia puoliavoimia rehevöityneitä niittykuvioita. Niittykuvioiden ja pellon välissä on paikoin tiheä haavikko.

Hoito: Rehevöityneiden alueiden niitto tai laidunnus parantaisi luonnon monimuotoisuutta. Autioituneen kylän vanhat talot kaipaisivat myös asukkaita ja remonttimiehiä.

61. Reunavyöhyke Hilleisten kylässä (++)

Lehtipuuvaltaista, osin lehtomaista, haapavaltaista reunavyöhykettä. Lounaisrinteellä kasvaa iso, mutkainen *tammi*. Niittylajeista kohteelta löytyy metsäapilaa, ahdekaunokkia ja mataroita. Syvemmällä metsän puolella kielo on hyvin runsas ja siellä täällä kasvaa häränsilmää, valkolehdokkia, kevätlinnunhernettä sekä sini- ja valkovuokkoa.

Hoito: Reunavyöhykettä kannattaisi hoitaa raivaamalla haavikkoa voimakkaasti. Koko kumpareen laidunnuskaan ei ole poissuljettu ajatus, joskin keskiosat ovat melko kallioisia.

62. Perinnebiotooppi, Hilleisten kylä, Isoalho (++)

Kaksi pellon laidalla olevaa hienoa vanhaa laidunaluetta, jotka ovat niin maisemallisesti kuin lajistollisestikin edustavia. Itäisempi alue on säilynyt erityisen hyvin rehevöitymiseltä. Laajalla etelään viettävällä rinteellä kasvaa hyvin suuria, maisemallisesti hienoja pylväskatajia. Pellon laidalla on laaja röllivaltainen kuiva heinäniitty, jolla kasvaa runsaasti mm. kissankelloa, metsälauhaa, ahomansikkaa, mataroita, särmäkuismaa, ahopukinjuurta, kalvassaraa, tuppisaraa, ahdekaunokkia, lampaannataa, metsäapilaa, maksaruohoja, sian- ja ojakärsämöä ja huomionarvoisista lajeista *keltamataraa* ja *mäkikauraa*. Niityn pohjoispuolella olevien kalliopaljastumien välissä on nurmipuntarpäävaltaista niittyä ja sen pohjoispuolella metsänlaidalla erikoisempaa purtojuurivaltaista niittyä, jolla kasvaa myös runsaasti valkolehdokkia ja huomionarvoisista lajeista vähän *jäkkiä*. Läntisempi kohde on autiotalon pohjoispuolella oleva kallioinen rehevä niitty, jolla valtalajeina ovat nurmipuntarpää, koiranputki ja niittynurmikka. Lännempänä kukkii runsaana *tummatulikukka,* joka tällä kohtaa lienee puutarhakarkulainen.

Hoito: Kummaltakin kuviolta voisi paksun heinän kulottaa keväällä ja aloittaa tämän jälkeen kohteiden laiduntamisen, joka takaisi monimuotoisuuden säilymisen. Kohteiden metsitys ei ole onnistunut erityisen hyvin, niinpä hoito perinnebiotooppina erityisympäristötukien turvin voisi olla taloudellisestikin kannattavampi vaihtoehto.

63. Metsäsaarekkeet Ruostanonmäen eteläpuolisella peltoaukealla (++)

Hilleisten kylän kaakkoispuolella on kallioisia pellon metsäsaarekkeita, jotka ovat kovaa vauhtia haavikoitumassa. Keskimmäinen saareke on melko kallioinen ja näin ollen säästynyt parhaiten umpeenkasvulta. Saarekkeiden pohjoispuoleiset pellot ovat hylättyjä ja pusikoitumassa nopeasti. Itäisin saareke on tiheää haavikkoa, jossa valtalajeina ovat metsäkastikka, purtojuuri, kurjenkello, kalvassara ja vuohenputki. Keskimmäisellä saarekkeella löytyy nurmipuntarpään ja koiranputken valtaaman rehevöityneen niityn väleistä pieniä ketokasvien luonnehtimia laikkuja. Lajistossa on mm. särmäkuismaa, päivänkakkaraa, ahomansikkaa, mäkitervakkoa, nurmilauhaa, röllejä sekä useita huomionarvoisia lajeja: *mäkikauraa, keltamataraa, sikoangervoa, mäkilemmikkiä, mäkivirvilää* ja *jänönapilaa.*

Hoito: Haavikon raivaus ja vanhojen peltoalueiden umpeenkasvun estäminen raivauksin ja niitoin olisi tarpeen. Laidunnus olisi jatkossa kätevä tapa pitää alueen maisemaa avoimena.

64. Reunavyöhykkeet, metsäsaarekkeet ja perinnebiotooppi Papalan tilan ympäristössä (+++)

Kohteen perinnebiotoopiksi luokiteltu alue käsittää noin 20-25 vuotta sitten männiköksi metsitetyn laidunalueen. Alueen länsiosaa on jo hienosti palautettu entiseen asuunsa kuluvan vuoden aikana. Idempänä tien molemmin puolin kasvaa vielä istutusmännikköä. Papalan tilan lähistöllä on lammaslaidunnusta. Kasvillisuudessa tällä alueella kasvaa enimmäkseen metsälauhaa, mutta ennallistetulla niittyalueella on myös pieniä *mäkikaura*valtaisia laikkuja. Vielä raivaamattoman männikön seassa vallitsee nurmilauha. Perinnebiotooppialueesta etelään sijaitsee kauniita mutta pienialaisia, pylväsmäisiä katajia kasvavia pellon metsäsaarekkeita, joiden välissä on viljeltyä peltoa. Koskentien itäpuolella, kohteen kaakkoisreunalla on hyvin kallioisia saarekkeita, joilla mänty on valtapuuna. Varsinkin eteläisemmällä saarekkeella lehtipuusto ja kataja muodostavat suotuisille osille tiheät kasvustot. Kohteen itää ja pohjoiseen suuntautuvilla reunavyöhykkeillä kasvaa melko järeä männikkö ja aivan pellon reunassa kauniita katajia.

Hoito: Kohdetta hoidetaan jo erityistuen turvin. Koko alue olisi hyvä ennallistaa mäntyä raivaamalla, pihlajaa sekä kauniita katajia säästäen. Perinnebiotooppiosaa olisi raivauksen jälkeen hyvä laiduntaa: nykyistä lammaslaidunta voisi laajentaa käsittämään koko vanhan laidunalueen. Eteläiset pienet peltosaarekkeet voisi ottaa mukaan laidunkiertoon siten, että niistä muodostaisi lohkon yhdessä saarekkeiden väliin työntyvän pellon kanssa. Jotta hienot, karut metsäsaarekkeet eivät laidunnuksen myötä rehevöityisi, olisi peltoalueiden maaperää hyvä köyhdyttää parina ensimmäisenä vuonna muutaman kerran kesässä toteutettavin niitoin. Peltoalueita ei myöskään tällöin tule lannoittaa. Tien itäpuoliset metsäsaarekkeet eivät kallioisuutensa vuoksi sovellu laidunnukseen, mutta raivauksin voidaan parantaa niiden maisemallista arvoa. Tiheää katajikkoa ja pensaikkoa kannattaa harventaa etenkin eteläisemmältä saarekkeelta. Perinnebiotoopin pohjoispuolella sijaitsevalla reunavyöhykkeillä pensaikon ja männyn harvennus olisi eduksi. Laidunnusta voisi harkita myös tälle alueelle.

65. Reunavyöhykkeet, Salonkylän länsipuoli (+)

Laurilan tilan peltojen ympäristössä on paikoitellen maisemallisesti hienoja reunavyöhykkeitä, joita on aiemmin laidunnettu. Parhaat niittykuviot ovat nykyisin istutusmännikkönä. Paikoin reunavyöhykkeellä kasvaa kauniita pylväsmäisiä ka-

tajia, varsinkin alueen itäosien vanhan, hirsisen ladon läheisyydessä. Pussilan tilan vieressä on etelään viettävä rinne, jolla kasvaa hyvin tiheästi vaahteraa, tuomea, pajua, vadelmaa sekä muutama iso kataja.

Hoito: Jo suhteellisen vähäisellä raivauksella voidaan maisemaa kaunistaa. Pussilan tilan puoleinen reunavyöhyke vaatii raivauksia useammin runsaan ja tiheän lehtipuuston vuoksi. Alue sopii myös laitumeksi.

66. Perinnebiotooppi ja metsäsaareke, Salonkylä, Simolan päärakennuksen ympäristö (+++)

Rinneniittyjen ja hakamaiden muodostama alue, joilla kasvillisuus on yhä paikka paikoin säilynyt hyvin monimuotoisena. Laidunnuksesta on aikaa muutamia vuosikymmeniä. Laurilan ja Simolan tilojen välinen istutusmännikkö on laidunhistoriansa loppuvaiheessa ollut sikojen kesälaitumena. Lajistoltaan edustavimmat niityt löytyvät Simolan tilan eteläpuolella olevan hienon kiviaidan läheltä, kalliopaljastumien ympäristöstä. Näillä alueilla on suuri määrä nykyisin taantuneita perinnebiotooppien kasveja, kuten huomionarvoiset *mäkikaura, sikoangervo, tummatulikukka, keltamatara, ketoneilikka, hakarasara, kevättädyke, mäkikattara* sekä runsaana kukkiva *nurmilaukka*. Ketoalueen länsipuolella on hyvin tiheä tuomi-vaahteramet-sikkö. Edelleen länteen mentäessä runsaskukkaisen reunavyöhykkeen pohjoispuolella puusto on hakamaista, monin paikoin koivuvaltaista. Rinteet ovat tuoretta niittyä, jolla kasvaa mm. mataraa, kelloja, nuokkuhelmikkää, metsäapilaa, ahdekaunokkia ja ahopukinjuurta. Näilläkin rinteillä esiintyy runsaasti *mäkikauraa* ja *sikoangervoa*. Perinnebiotoopin lounaispuolella on mäntyvaltainen melko kallioinen pellon metsäsaareke.

Hoito: Monimuotoisuuden kannalta paras vaihtoehto olisi, että erityisesti rinneniityt saataisiin uudelleen laidunnuksen piiriin. Maiseman kaunistamiseksi ja niittykasvillisuuden palautumisen nopeuttamiseksi Laurilan tilan istutusmännikön voisi kaataa tai ainakin sitä kannattaisi harventaa. Metsäsaarekkeen hoidoksi riittää vähäinen raivaus.

67. Metsäsaareke, niemeke ja perinnebiotooppi, Salonkylä (++)

Salonkyläntien varrella on kallioisia saarekkeita ja niemekkeitä, joilla esiintyy paikoin avoimempia niittykuvioita. Kuviolla **67a** kasvaa katajaa ja mäntyä, ja sillä on pieniä *mäkikauraa* kasvavia niittylaikkuja. Kuvio **67b** on itäosiltaan puoliavointa niemekettä, joka jatkuu istutusmännikkönä. Lännempänä kuvio muuttuu kallioiseksi katajavaltaiseksi kumpareeksi. Kuvio **67c** on Simolan tilan pohjoispuolella oleva laajahko puoliavoin ympäristö, jonka laajimpia alueita peittävät rehevät niittykuviot. Näillä kohdin kasvaa pääasiallisesti nurmipuntarpäätä, koiranputkea, juolavehnää, timoteitä ja vadelmaa. Kalliopaljastumien kupeesta löytyy myös kelta- ja isomaksaruohoa, pölkkyruohoa, niitty- ja ahosuolaheinää, metsälauhaa, niittynurmikkaa ja heinätähtimöä. Huomionarvoisista kasvilajeista esiintyy *mäkikauraa, keltamataraa, kevättädykettä* ja *mäkilemmikkiä.*

Hoito: Laajimman niittykuvion (**67c**) hoidoksi soveltuisi parhaiten niitto tai laidunnus. Muiden kuvioiden hoidoksi riittää raivaus. Maisemaa parantaisi myös vanhalle laidunalueelle (kuvion **67b** pohjoispuolinen niemeke) istutetun männikön kaato tai harvennus (tätä aluetta ei kuitenkaan tässä vaiheessa otettu suunnitelmaan mukaan). Jatkossa tätäkin aluetta voisi laiduntaa.

68. Perinnebiotooppi ja saarekkeet, Koivisto (+++)

Koiviston talouskeskukselle johtavan tien varrella sijaitsevia niittykumpareita. Kohde **68a** on pieni tien kupeessa oleva töyräs, jolla kasvaa kauniita katajia, pihlajia ja muutamia mäntyjä. Siellä täällä on pieniä hietakastikkavaltaisia niittykuvioita, joiden seassa kasvaa myös huomionarvoista *mäkikauraa*. Kuivurisaarekkeella (kohde **68b**) on rehevää nurmipuntarpää-koiranputkivaltaista niittyä. Kohde **68c** on luokiteltu perinnebiotoopiksi. Lähes puuttomalla kumpareella kasvaa vain muutama kataja, kuusi ja terttuselja. Tien eteläpuolella on lisäksi mäntyä, tuomea, koivuja ja pihlajaa. Kohteen ketomaisilla osilla on lukuisia perinnebiotooppilajeja: *mäkikauraa, sikoangervoa, kevättädykettä*, kevätkynsimöä, *mäkilemmikkiä, keltamataraa, jänönapilaa, ketoneilikkaa, mäkivirvilää* ja tien läheisyydessä runsaasti *nurmilaukkaa*.

Hoito: Saarekkeella **68a** olisi hyvä raivata sekä maata myöten menevää katajaa että nuorta puustoa. Kuivurisaarekkeella (**68b**) hoidoksi sopisi niitto kerran pari kesässä. Perinnebiotoopin (**68c**) paras hoitomuoto olisi laidunnus. Alueesta olisi mahdollisuus saada laajakin laidunlohko yhdistämällä alueet pohjoisempana olevaan kesantoheinäpeltoon ja laajaan niitty ja metsälaidunkuvioon (kohde **69**). Mikäli laidunnus ei ole käytännön kannalta mahdollista, soveltuu varsinkin tien pohjoispuoleiselle osalle hoitomuodoksi niitto.

69. Lumokokonaisuus Keskilän tilan ympäristössä (++)

Etelään viettävä laaja avoimista niittylaikuista ja osin vanhasta pellosta koostuva rinne. Rinteessä kasvaa kauniita katajia ja sen etelälaidalla on vanha maakellari. Rinteen pohjoispuolella alue muuttuu puustoisemmaksi, todennäköisesti vanhaksi metsälaitumeksi. Metsän laidalla kasvaa koivua ja raitaa, sisempänä metsässä puusto on lähinnä mäntyvaltaista, osin kangasmetsänomaista, mutta sieltäkin löytyy mm. *mäkikauraa* kasvavia avoimempia niittylaikkuja. Edelleen mentäessä mäen yli kohti Lammasportinojan peltoaukeaa, Keskilän tilan vanhan sikalan ohi, löytyy tuoreita niittylaikkuja aivan itäisen pellon laidalle asti. Avoimien etelärinteiden parhaimmilla kohdilla kasvaa myös huomionarvoista lajistoa, kuten *mäkikauraa, sikoangervoa, keltamataraa, ketoneilikkaa, mäkilemmikkiä, pölkkyruohoa, mäkivirvilää ja kevättädykettä*. Laajimmat osat ovat kuitenkin hyvin rehevää lähes kaksimetristä heinäniittyä, jolla valtalajeina ovat typensuosijakasvit. Alueen itäosissa lähempänä Koiviston tilakeskusta on myös laajahko mesiangervovaltainen, niittymäinen, puuton alue.

Hoito: Koko laaja mäkialue sopisi hyvin laidunnukseen. Mikäli laidunnus ei ole mahdollista etelärinteiden avoimia alueita olisi hyvä niittää ja reunavyöhykkeiden puustoa harventaa.

70. Metsäsaarekkeet Lammasportinojan molemmin puolin (++)

Kolme hienoa metsäsaareketta Salonkylän pohjoispuolisen viljelyaukean keskellä. Itäisin saareke on kallioisin ja niukkalajisin. Keskimmäisellä saarekkeella kasvaa pihlajaa, kuusta ja katajaa ja sen etelärinteellä on avointa pienruohoniittyä. Lammasportinojan länsipuolella oleva saareke on runsaspuustoisin, mäntyvaltainen, ja sen etelälaidalla on niittymäisiä kuvioita. Reunoilla kasvaa muun puuston seassa kauniita katajia. Avoimemmilla kohdilla kasvillisuus koostuu metsälauhasta, ahomatarasta, särmäkuismasta, kissan- ja kurjenkellosta, kielosta ja kalliokielosta. Huomionarvoisista lajeista esiintyy mm. *keltamataraa, kevättädykettä, mäkikauraa* ja *sikoangervoa*.

Hoito: Itäiset saarekkeet ovat pienialaisia ja suhteellisen vähäpuustoisia, joten niille suositellaan hoidoksi vain vähäistä raivausta. Läntisellä saarekkeella nuoren männyn ja kuusen poistolla voidaan lisätä niittymäisiä alueita ja saada alueen kauniit katajat paremmin esiin maisemassa. Mahdollisuuksien mukaan etelälaidan niityn niittäminen elokuussa lisäisi alueen lajistollista monimuotoisuutta.

71. Reunavyöhyke (+)

Y-tien eteläpuolella Lammasportinojan läheisyydessä oleva jyrkkä lounaisrinne, joka on reunavyöhykkeenä hieman keskimääräistä edustavampi ja leveämpi. Pellolle johtavan tien läheisyydessä on kuivempi niittylaikku, jolla kasvaa mm. keltamataraa, metsäapilaa, ahdekaunokkia, mäkitervakkoa, kissan- ja kurjenkelloa, nuokkuhelmikkää ja ahopukinjuurta. Muu osa reunavyöhykkeestä on avointa tai puoliavointa ja sillä viihtyvät vadelma, hietakastikka ja järviruoko. Puusto on järeähköä ja mäntyvaltaista. Siellä täällä kasvaa muutama pihlaja, kataja ja raita, eteläkärjessä myös nuorta mäntyä ja haapaa.

Hoito: Reunavyöhykkeen puustoa olisi hyvä harventaa. Tiepohjan niitto lisäisi myös alueen monimuotoisuutta.

72. Metsäsaarekkeet (+)

Jono pieniä pellon metsäsaarekkeita. Saarekkeet ovat lajistoltaan melko vaatimattomia ja pinta-alaltaan pieniä, mutta maisemallisesti arvokkaita. Puusto on lähinnä mäntyä, koivua ja katajaa.

Hoito: Nuoren puuston poisto parantaisi alueen maisemallista arvoa.

73. Reunavyöhyke (++)

Jyrkkä, kivinen ja paahteinen etelään viettävä rinne, jolla kasvaa kauniita katajia, pihlajia, koivuja ja harvakseltaan nuoria mäntyjä. Kaunis rinne sijaitsee maisemallisesti keskeisellä paikalla Y-tien pohjoispuolella. Kasvillisuus on osittain kuivaa pienruohoniittyä, mutta laajoja alueita peittävät hietakastikkakasvustot. Kastikan lisäksi valtalajeina ovat metsäapila ja metsälauha. Monin paikoin kasvaa huomionarvoista lajistoa, kuten *mäkikauraa, keltamataraa* ja paikoin runsaastikin *sikoangervoa*. Perinteisiä niittykasveja on runsaasti siellä, missä kastikkaa kasvaa vähemmän. Niistä mm. ahopukinjuuri, kissan- ja kurjenkello, ahomansikka, aholeinikki ja mäkitervakko viihtyvät rinteessä. Aurinkoisessa paahderinteessä viihtyvät vaateliaampien kasvien lisäksi monet nykyisin harvinaiseksi käyneet, avoimia alueita suosivat hyönteiset.

Hoito: Alueelta voisi poistaa nuorta mäntyä ja rinteen yläosien männikköä harventaa. Hietakastikan ylivaltaa voisi yrittää voittaa niittämällä sitä kerran vuodessa.

74. Perinnebiotooppi ja reunavyöhyke, Kirnuvuoren eteläpuolella (+++)

Yksi Vehmaan lajistoltaan hienoimmista perinnebiotoopeista sijaitsee Tuulikallion tilan pohjoispuolella. Vähäpuustoisella alueella kasvaa vain muutama kataja ja mänty. Lounaaseen viettävä laajahko kallioinen rinne koostuu hyvin edustavista ketolaikuista. Ylempänä kasvaa rehevämpää tuoretta niittyä, jolla valtalajeina ovat koiranheinä, nurmipuntarpää, juolavehnä, koiranputki, mutta paikoin myös huomionarvoinen *mäkikaura*. Ketomaisten alueiden lajistossa on mm. lampaannataa, siankärsämöä, kevätkynsimöä, pölkkyruohoa, kelta- ja isomaksaruohoa, mäkiarhoa, keto-orvokkia ja mäkitervakkoa. Perinnebiotooppien huomionarvoisista lajeista alueella viihtyvät *kevättädyke, keltamatara, ketoneilikka, mäkivirvilä, sikoangervo* ja muutamalla laikulla runsaana esiintyvä *mäkikattara.* Kohteen keskiosissa on satojen yksilöiden *nurmilaukka*kasvusto. Perinnebiotooppikohteen lounaispuolella on lajistoltaan vaatimattomampi mutta maisemallisesti arvokas reunavyöhyke.

Hoito: Hienon alueen säilyttämiseksi kannattaisi perinnebiotooppikohteella aloittaa laidunnus. Mikäli se ei ole mahdollista, kallioketojen yläpuolisten rehevien niittykuvioiden niitto kerran kaksi kesässä parantaisi alueen monipuolisen lajiston säilymistä ja estäisi rehevöitymisen. Lounaisemman niemekkeen reunavyöhykettä voi hoitaa pienimuotoisin raivauksin.

75. Metsäsaarekkeet, Tuulikallion tilan länsipuolinen peltoaukea (+)

Peltoaukealla on kaksi saareketta ja yksi nykyisin läheiseen lehtimetsään liittyvä niemeke. Kaikki alueet ovat lajistollisesti melko erityyppisiä. Saarekkeista eteläisin, kohde **75a,** kasvaa tiheää haapavesakkoa. Lisäksi lajistoon kuuluu muutama pihlaja ja terttuselja, kenttäkerros on melko vaatimatonta. Saareketta **75b** yhdistää luoteiseen lehtimetsäkuvioon hylätty peltokaistale, jolla kasvaa lähes kaksimetrinen heinikko. Lajistoon kuuluvat mm. ruokohelpi, nurmipuntarpää, nokkonen, maitohorsma ja rohtovirmajuuri. Saarekkeen puoli on turvepohjaista, lähinnä röllien, metsälauhan ja niittynurmikan luonnehtimaa, eteläosiltaan avointa aluetta. Keskiosia peittää tiheä nuori koivikko ja pohjoisosassa sähkölinjan alla on tiheä vadelmakasvusto. Saareke **75c** on harvapuustoisempi. Sillä kasvaa kauniita katajia, koivuja sekä keskellä saareketta hieno vanha maisemamänty. Lajistollisesti tämä saareke on kolmesta saarekkeesta edustavin, avoimilla kohdin valtalajeina ovat nurmipuntarpää ja koiranputki, mutta etelälaidalla myös *mäkikaura* on paikoittain melko runsas.

Hoito: Kohteet ovat melko vaatimattomia, mutta ainakin saarekkeiden **75a** ja **75c** vesakon ajoittainen poisto parantaisi niiden maisemallista ilmettä. Monimuotoisuuden lisäämiseksi varsinkin kohteella **75a** kannattaa suosia marjovia lajeja: terttuseljaa ja pihlajaa.

76. Perinnebiotooppi ja muut metsäsaarekkeet, Kirnuvuoren luoteispuoli (++)

Kolme metsäsaareketta, joista kaksi pohjoisinta on nykyisin lähinnä Kirnuvuoren metsästä pistäviä niemekkeitä. Eteläisin perinnebiotoopiksi luokiteltu metsäsaareke **(76a)** on hienoin, ainakin lounaiskulmaltaan lähes hakamainen, suurine mutkaisine koivuineen. Puustossa on lisäksi mäntyä, raitaa ja pihlajaa ja alueelle on levittäytymässä myös kuusi. Reunoilla ja paikoin saarekkeen sisäosissakin on avoimia niittymäisiä alueita, joilla vallitsevat metsälauha, metsäapila, hietakastikka, niittynurmikka ja kultapiisku. Pohjoisessa on laajat kielokasvustot. Etelässä esiintyy siellä täällä huomionarvoisen *mäkikauran* luonnehtimia niittylaikkuja. Myös *sikoangervoa, keltamataraa ja kevättädykettä* löytyy avoimilta niittykuvioilta. Samaa lajistoa on myös katajaisella niemekkeellä **76c.** Kuvio **76b** kasvaa tiheää nuorta lehtipuustoa ja sen yhdistää Kirnuvuoreen kapea niittykaistale. Kuvioiden **76b** ja **76c** välissä on myös kaksi pienenpientä saareketta, jotka ovat maisemallisesti merkityksellisiä.

Hoito: Kohde **76a** soveltuisi parhaiten laidunnettavaksi, mutta myös kuusentaimien raivaus ja pohjoisosien männikön harvennus varsinkin pellon reunavyöhykkeessä estäisi alueen umpeenkasvun ja parantaisi maisemallista arvoa. Kuviolla **76b** voimakas puuston raivaus olisi tarpeen ja Kirnuvuoreen yhdistävää niittykaistaletta olisi hyvä niittää. Hoitokokonaisuuteen voisi liittää myös Kirnuvuoren pohjoista reunavyöhykettä. Niemekkeellä **76c** pajun, nuoren männyn ja huonokuntoisen katajan raivaus riittää hoitotoimenpiteiksi.

77. Niitty ja perinnebiotooppisaarekkeet sekä pieni metsäsaareke Kirkonkyläntien varrella (++)

Katajaa kasvavia, maisemallisesti kauniita ja paikoin lajistoltaankin edustavia kumpareita, joita kirkonkylälle johtava tie halkoo. Tien eteläpuolella sijaitsee rehevöitynyt länteen viettävä rinne, jolla kasvaa tiheä koiranputki-, pelto- ja piikkiohdakekasvusto. Tien pohjoispuolella, lähinnä tietä, on lajistoltaan parempi saareke, jonka etelälaita on puoliavointa pienruohoniittyä muuttuen pohjoiseen päin mentäessä rehevämmäksi ja pohjoisosissaan lähes läpipääsemättömäksi katajikoksi. Katajan seassa kasvaa myös taikinamarjaa ja tuomea. Pienen peltokaistaleen jälkeen, pohjoisempana on lajistoltaan edustava katajavaltainen saareke. Molempien saarekkeiden parhailla kohdin kasvaa huomionarvoisista perinnebiotooppien lajeista mm. *mäkikauraa, keltamataraa, ketoneilikkaa, mäkivirvilää* ja paikoin runsaastikin *sikoangervoa*. Lähempänä Amberlan tilakeskusta sijaitsee vielä pieni, kallioinen saareke.

Hoito: Isommille saarekkeille sopisi parhaiten laidunnus. Myös pelkkä tiheimpien kohtien raivaus ehkäisisi alueen umpeenkasvua. Niitosta olisi hyötyä lajiston monipuolisuuden ja kauniin maiseman ylläpidossa sekä isommilla saarekkeilla että tien eteläpuoleisella niityllä. Pohjoisin saareke on pienialainen ja karu, joten se ei hoitotoimia tarvinne, mutta on kuitenkin sinällään säilytettävä osa vaihtelevaa peltomaisemaa.

78. Hakamainen vanha pihapiiri sekä kallioinen saareke Vinkkilän koulun itäpuoli (++)

Kuvio **78a** on kaunis ja lajistoltaan monipuolinen kumpare maisemallisesti keskeisellä paikalla aivan Vinkkilän koulun itäpuolella. Aluetta luonnehtivat eteläosissa järeät hakamaista ilmettä tuovat koivut, pohjoisempana alue muuttuu tiheäksi vaahtera-pihlajavesakoksi, jonka keskellä kasvaa myös kookkaita koivuja. Alueella sijainneista talousrakennuksista kertovat pusikon seassa oleva kivijalka sekä muutamat omenapuut, kirsikat ja muut puutarhakasvit. Alueen kasvillisuus on kokonaisuudessa suhteelliseen rehevää – vain etelälaidalla Kirkonkyläntien varrella, on ketomaisempia laikkuja, joilla kasvaa mm. *mäkikauraa*, niittynurmikkaa, mäkitervakkoa, metsäapilaa ja metsälauhaa. Rehevissä kohdissa kasvaa korkeaa heinikkoa sekä maitohorsmaa, koiranputkea ja vadelmaa. Edustavimmissa paikoissa viihtyvät aholeinikki, *ketoneilikka* ja *keltamatara.* Edellisen kohteen itäpuolella sijaitsee pieni, kallioinen kumpare (**78b**), jonka etelä- ja lounaislaidalla on pieniä laikkuja kallioketokasvillisuutta. Lajistoon kuuluvat mm. huopakeltano, lampaannata, kissankello, mäkitervakko, ahomansikka, keltamaksaruoho sekä huomionarvoiset lajit: *keltamatara, ketoneilikka* ja *kissankäpälä*. Pohjoisempana alue on kangasmaisempi, siellä yleisimpinä kasvavat metsäapila ja metsälauha.

Hoito: Alue **78a** soveltuisi mainiosti esimerkiksi lammaslaitumeksi. Ennen laitumen rakennusta alue olisi hyvä raivata tehokkaasti ja poistaa osa vaahtera-pihlajataimikosta. Saarnen taimia kannattaa säästää. Raivauksien ja laidunnuksen avulla tämän keskeisellä paikalla sijaitsevan kulttuurivaikutteisen alueen maisemaa voidaan kohentaa ja monimuotoisuutta lisätä. Alue voisi toimia myös virkistysalueena, jossa kuntalaiset ja lähellä olevan koulun oppilaat voivat tutustua laiduntaviin eläimiin. Kohde **78b** ei kallioisuutensa vuoksi kaipaa suurempia toimenpiteitä. Niittyalueiden valaistusolosuhteiden parantamiseksi ja lajiston säilyttämiseksi nuoren männyn poisto olisi suotavaa.

79. Tienvarren niittykumpare (+)

Aivan Y-tien ja Kalannintien risteyksen läheisyydessä on maisemallisesti arvokas pieni mäennyppylä. Alueella kasvaa katajaa, pihlajaa, haapaa, koivua ja nuorta mäntyä. Kumpareen keskiosat ovat kangasmetsänomaista heinäniittyä, jolla vallitsevina ovat metsälauha, kangasmaitikka, mäkitervakko ja kissankello. Idempänä tuoreemmalla niityllä kasvaa hietakastikkaa, nurmipuntarpäätä, vadelmaa ja maitohorsmaa. Keskiosien kuivissa kohdissa kasvaa huomionarvoisista lajeista *sikoangervoa, mäkikauraa* ja *keltamataraa*.

Hoito: Koska alue on pieni ja kuiva, säilyvät sen arvot ilman suurempia hoitotoimia. Erityistuen avulla aluetta toki voi hoitaa, esim. poistamalla nuorta mäntyä ja haapaa sekä niittämällä raivaussahalla itäosien rehevää vatukkoa ja niittyä.

80. Perinnebiotooppi ja reunavyöhyke, Kalannintien tienhaarasta 1 km Lokalahdelle päin (+++)

Y-tielle avautuvalla perinnebiotooppialueella kasvaa pari maisemallisesti kaunista käkkärämäntyä. Kumpareen keski- ja eteläosissa on hieno, pylväsmäisiä katajia kasvava suurruohoniitty. Osa avoimista alueista on pienistä ojista päätellen ollut aikoinaan peltona. Kasvillisuus on kuitenkin nyt hyvin niittymäistä. Kohteella on myös kuivempaa pienruohoniittyä varsinkin pihapiirin kaakkoispuolisten kallioisten alueitten kupeessa. Alueen puusto on mäntyvaltaista, etelälaidalla kasvaa runsaasti katajaa sekä muutamia pihlajia ja koivuja. Niittyalueella viihtyvät lähinnä rehevöitymistä osoittavat nurmipuntarpää, koiranputki ja hietakastikka. Metsäisemmällä alueella on vallitsevana metsälauha. Siirryttäessä lännemmäksi kuivempien kohtien lajistoa luonnehtivat metsäapila, lampaannata, särmäkuisma, kissankello sekä huomionarvoiset *mäkikaura, sikoangervo, keltamatara* ja *ketoneilikka*. Kohde jatkuu sekä etelään että pohjoiseen hieman normaalia reunavyöhykettä monimuotoisempana. Näitä alueita voisikin hoitaa perinnebiotoopiksi luokitellun osan yhteydessä. Puusto on reunavyöhykkeillä pääosin mäntyvaltaista, mutta myös koivua ja katajaa esiintyy. Huomionarvoisista lajeista tavataan mm. *mäkikauraa, keltamataraa* ja *sikoangervoa*.

Hoito: Alueen hoidoksi soveltuisi parhaiten laidunnus. Myös avoimien alueiden niitto edesauttaisi monimuotoisuuden säilymistä. Alueelta voidaan poistaa huonokuntoista katajaa, muutoin puustoa kannattaa harventaa vain varovaisesti. Reunojen harvennus, katajien esiin ottaminen ja pihlajien säästäminen lisäisivät alueen monimuotoisuutta ja maisemallista arvoa.

81. Metsäsaarekkeet (++)

Maisemallisesti kaunis metsäsaarekerypäs. Suurimman saarekkeen länsireunalla on edustavaa kuivaa ja tuoretta heinäniittyä, jossa lajistossa vallitsevat hietakastikka, metsälauha, nurminata ja niittynurmikkaa. Muita suhteellisen yleisiä lajeja ovat metsäapila, särmäkuisma, kissan- ja kurjenkello, tuoksusimake, ahdekaunokki, pölkkyruoho ja siankärsämö. Puusto on mäntyvaltainen, pohjoisimmalla saarekkeella kasvaa lähinnä pihlajaa. Suurimman saarekkeen itälaidalla kasvaa myös muutamia suuria kuusia. Huomionarvoisista lajeista alueella kasvavat *mäkikaura, keltamatara* ja pellon puolella harvinaistunut rikkaruoho *viisisädetyräkki*.

Hoito: Alueelle soveltuvat pienimuotoiset raivaukset ja mahdollisuuksien mukaan niitto tai laidunnus.

82. Niitty, Kiikoistentien länsipuoli (+)

Niittymäiseksi muuttunut vanha peltoheitto sekä tienlaidan reunametsikköä, jolla on pieniä, avoimia niittylaikkuja. Alueen puusto on noin 40-50 -vuotiasta mäntymetsää, avoimia kohtia on valtaamassa haapavesakko. Niityllä on lähinnä typensuosijakasveja, nurmipuntarpäätä, koiranputkea, vadelmaa, nokkosta ja mesiangervoa, mutta siellä täällä matalakasvuisemmilla kohdin kasvaa myös siankärsämöä, nurmitädykettä, jänönsaraa, *keltamataraa* ja kissankelloa.

Hoito: Avoimia alueita voisi hoitaa joko niittämällä tai laiduntamalla. Vesakon poisto niittymäisiltä alueilta on tarpeen.

83. Maisemallisesti hienon kallioalueen reuna Kiikoistentien varrella, Unavuori (+)

Unavuoren tilakeskuksen ja Kiikoistentien välissä on hyvin jyrkkä kallionrinne, jonka alaosat ovat pusikoituneet. Keskellä rinnettä kasvaa suuri maisema*tammi*. Korkean kallion laelta aukeaa näkymä Kiikoisten viljelyaukeille. Kallion laella kasvaa mutkaisia mäntyjä ja katajaa, muista lajeista vallitsevat metsälauha ja isomaksaruoho. Alarinteellä pellon laidalla on tiheä haapavesakko. Alueella kasvaa myös pihlajia, taikinamarjapensaita ja *tammen* taimia. Kenttäkerroksessa on runsaasti lillukkaa ja kieloa. Lähempänä pihaa olevalla hietakastikkavaltaisella niityllä kasvaa myös mäkitervakkoa, huopakeltanoa sekä huomionarvoista *sikoangervoa* ja *keltamataraa*.

Hoito: Alarinteitä kannattaisi raivata voimakkaasti, jotta saataisiin näkyville hienot kalliot ja maisematammi. Raivauksen yhteydessä kannattaa säästää marjovat lajit, pihlajat ja taikinamarjat sekä tammen taimet.

84. Reunavyöhykkeitä ja -niemekkeitä, Kiikoisten kylätien varsi (++)

Kohde **84a** on Kiikoistentien jyrkän mutkan pohjoispuolinen niemeke, jonka eteläosassa on laajoja avoimia niittyalueita. Pohjoisen kalliota kohti puusto muuttuu mänty- ja haapavaltaiseksi sekametsäksi. Alueella kasvaa myös kauniita pihlajia, katajaa ja koivua ja vaahteraa. Avoimilla niittyalueilla kasvaa pääasiassa timoteitä, koiranheinää, nurmipuntarpäätä, maitohorsmaa, vadelmaa ja nurminataa. Lounaisrinteen kuivemmilla kohdilla valtalajina on metsälauha, mutta seassa kasvaa mm. kissankelloa sekä huomionarvoista *sikoangervoa, mäkikauraa* ja *keltamataraa*. Puustoltaan haapavaltainen kuvio **84b** sijaitsee edellisestä alueesta n. 100 metriä kaakkoon. Haapojen joukossa on myös muutamia järeitä koivuja. Vanhat piikkilangat kertovat alueen laidunhistoriasta. Kenttäkerros on valtaosin tavallisen lehtomaisen metsän lajistoa, sen sijaan eteläosien avoimilla niittykuvioilla ja varastoalueena olleen kallion liepeillä kasvavat huomionarvoiset *mäkikaura ja keltamatara.* Kuvio **84c** muodostuu avoimista, kapeista, hevosilla laidunnetuista niittykaistaleista, joilla kasvillisuus on hyvin rehevää. Tien itäpuolella laitumien välissä on mäntyvaltainen metsäsaareke, jonka pensaskerroksessa on runsaasti katajaa. Saarekkeen reunamien pienten laikkujen edustavampiin lajeihin kuuluvat *keltamatara* ja pölkkyruoho. Niittymäisiä kohtia vallitsevat nurmipuntarpää, mesiangervo ja koiranputki, joskin laidunnetut kohdat on syöty matalaksi.

Hoito: Laidunnus soveltuu kaikille alueille ja varsinkin kuviolla **84c** laajempialainen laidunnus olisi helposti järjestettävissä, koska eläimet laiduntavat jo nyt aivan vieressä. Kuvion **84b** haavikkoa olisi hyvä raivata maisemallisen ilmeen parantamiseksi, ja kuviolla **84a** reunapuuston harvennus pihlajaa suosien lisäisi alueen maisemallista arvoa ja monimuotoisuutta. Myös avoimien rehevien alueiden niitto on suositeltavaa.

85. Metsäsaarekkeet, Kiikoisten kylän itäpuolinen peltoaukea (++)

Kolme maisemallisesti hienoa metsäsaareketta Lammasportinojan ja Kiikoisten kylän välissä. Kuvio **85a** on saarekkeista suurin ja edustavin. Saarekkeen etelälaidalla kasvillisuus on kuivaa kallioista ketoa ja niittyä, jolla valtalajeina ovat nurmilauha, kissankello sekä siellä täällä mäkitervakko. Paikoitellen hietakastikka kasvaa laajoina kasvustoina. Puusto on mäntyvaltaista. Keskiosan hakamainen puusto on koivuvaltaista. Itä- ja pohjoisosat ovat haapavoittoisia ja kenttäkerros lähes lehtomaista. Kielo, valkovuokko ja nuokkuhelmikkä ovat runsaita. Lajistossa on myös röllejä, kurjenkelloa, isomaksaruohoa, niittynurmikkaa sekä huomionarvoisista lajeista *kevätesikkoa* ja pohjoisosan kallionkielekkeellä jonkin verran *nurmilaukkaa.* Koko alueella esiintyy siellä täällä *mäkikauraa, sikoangervoa ja keltamataraa*. Pientareilla kukkivaa ahopukinjuurta, ahdekaunokkia, päivänkakkaraa, särmäkuismaa, sarjakeltanoa ja metsäapilaa on paikoin runsaastikin. Saarekkeet **85b ja c** ovat pienempialaisia ja karumpia. Puusto koostuu männystä, pihlajasta ja maisemallisesti kauniista katajista. Saarekkeilla on avoimia, lähinnä tuoreen niityn kuvioita, joilla kasvaa rehevien alueiden tunnuskasveja: nurmipuntapäätä ja koiranputkea. Siellä täällä esiintyy myös *mäkikauraa*.

Hoito: Suurinta aluetta (**85a)** tulisi raivata voimakkaasti, varsinkin nuorta haapaa ja eteläosien männikköä. Raivauksen jälkeen aluetta olisi hyvä laiduntaa vesakoitumisen estämiseksi. Kuvioiden **85b** ja **c** hoidoksi riittää lähinnä huonokuntoisen katajan poisto. Myös rehevien kohtien niitto lisäisi monimuotoisuutta, mutta lienee vaikeasti toteutettavissa.

86. Perinnebiotooppi, Ylistalon vanha laidun (++)

Kiikoisten kylässä sijaitseva laaja vanha laidunalue, jolla on melko laajoja avoimia niittyjä. Talousrakennusten ja kallioisen mäen väliin jää vuoroin peltona, vuoroin laitumena ollut rehevä niitty, jolla valtalajeina ovat nurmipuntarpää ja koiranputki. Idempänä kallion laella on paikoin *mäkikauran* luonnehtimaa niittyä. Pohjoisempana alue on melko runsaspuustoista, pääasiassa mänty- ja koivuvaltaista sekametsää. Etelämpänä kasvaa ryhminä katajaa, järeää koivua, pihlajaa, raitaa, vaahteraa, taikinamarjaa ja terttuseljaa. Itäisillä rinteillä ja kallioiden väleissä lajisto on melko edustavaa röllivaltaista niittyä, jolla kasvaa runsaasti maksaruohoja ja tuoksusimaketta. Huomionarvoisista lajeista tavataan mm. *sikoangervo, keltamatara ja ketoneilikka*. Laajan alueen eteläpuolella sijaitsevat pienet töyräät ovat vastaavanlaista niittyä, jotka soveltuisivat myös otettavaksi mukaan erityisympäristötuella hoidettaviin alueisiin.

Hoito: Tälle vielä muutama vuosikymmen sitten laidunnetulle alueelle paras hoitomuoto olisi raivaus ja laidunnus.

87. Metsäsaarekkeet ja reunavyöhykkeet, Salonkylä (+)

Mutkaisia reunavyöhykkeitä ja pienehköjä saarekkeita maisemallisesti melko syrjäisessä paikassa. Kohde **87a** on pitkulainen kalliopaljastumien luonnehtima saareke. Länsipäädyssä kasvaa mäntyä, pihlajaa ja katajaa. Itäosat ovat avointa metsälauhavaltaista aluetta, kun taas kallioiden reunoilla kasvaa paljon tuoksusimaketta. Kuvio **87b** on kaunis niemeke, jolla kasvaa mm. isoja pylväsmäisiä katajia, raitoja, koivuja, mäntyjä ja pihlajia. Alueella on myös pieniä tuoreen niityn kuvioita, joita hallitsevat pääasiallisesti rehevyyttä osoittavat koiranputki, nurmipuntarpää ja vadelma. Alueelta löytyy pienen pieniä kuivia heinäniittylaikkuja. Näillä kasvaa mm. metsälauhaa, lampaannataa, metsäapilaa, kissankelloa, *sikoangervoa*, *keltamataraa* ja *mäkikauraa*. Kohteen eteläpuolella on kaksi maisemallisesti edustavaa metsäsaareketta. Kuvio **87c** on laajahko niemeke, jonka etelälaidalla kasvaa suuri leh-

deskoivu. Muuten puusto on sekametsää, jossa kasvaa myös muutama *tammi*. Länsiosien kenttäkerroksessa järviruoko on yleisin. Niemekkeen pohjoispuolisilla avoimilla tuoreen niityn laikuilla kasvaa mm. metsäapilaa, kurjenkelloa, *mäkikauraa*, *sikoangervoa*, särmäkuismaa ja sananjalkaa. Koillisessa alue rajautuu korkean kalliojyrkänteen alapuoliseen tiheään haavikkoon.

Hoito: Reunavyöhykkeiden puustoa olisi hyvä jonkin verran raivata. Kuvio **87c** yhdistettynä kuvion pohjoispuolella olevaan hylättyyn peltoon soveltuisi mainiosti myös laidunnettavaksi. Saarekkeilla ei välttämättä tarvita aktiivista hoitoa.

88. Reunavyöhyke Puttan kylän luoteiskulmassa (++)

Harvinaisen monimuotoinen reunavyöhyke Muntinvuoren jyrkän kallioseinämän eteläisillä rinteillä. Runsas puulajisto käsittää vaahteraa, koivua, haapaa, pihlajaa ja terttuseljaa sekä ylempänä rinteellä mäntyä. Pensaskerroksessa esiintyy korpipaatsamaa, tuomea, orjanruusua, herukoita sekä hyvin runsaasti taikinamarjaa. Kenttäkerroksessa esiintyy monia hyviä niittylajeja: aholeinikkiä, mäkikuismaa, *sikoangervoa, mäkikauraa, keltamataraa, kevätesikkoa* sekä *tummatulikukkaa.* Viimeksi mainittua löytyy runsaasti pellon laidalta. Kallionraoissa kasvaa liuskaraunioista.

Hoito: Lähinnä kyseeseen tulevat pienimuotoiset raivaukset. Tämän arvokkaan reunavyöhykkeen monimuotoisuutta voisi lisätä perustamalla esimerkiksi niittyalueen pellon puolelle, mikä saattaa tulla mahdolliseksi uudessa ympäristötukijärjestelmässä (”luonnon monimuotoisuusvyöhyke”). Pellon voisi antaa rauhassa kehittyä niittymäiseen suuntaan ja hoitaa sitä niittämällä.

89. Reunavyöhykkeet Kiikoisten kylän eteläosissa (++)

Kolme erityisympäristötuen avulla hoidettavaksi soveltuvaa reunavyöhykettä Kiikoisten kylän etelälaidalla. Kaksi eteläisempää sijaitsevat Lehtimäen tilan lähistöllä. Ne ovat melko kallioisia ja läntisemmällä reunavyöhykkeellä, pihan läheisyydessä, on jo vuosia laidunnettu vuohia. Alueella kasvaa mäntyä, koivua, kaunista katajaa ja pihlajaa, laitumen reunoilla myös haapaa. Rinteen kasvilajistossa esiintyvät mm. ahdekaunokki, metsälauha, matarat, tuoksusimake ja lampaannata. Huomionarvoisista perinnebiotooppien lajeista esiintyvät *sikoangervo, kissankäpälä* ja *keltamatara*. Itäisempi alue on kallioinen rinne, jolle laitumia voisi laajentaa. Alue on sekametsää, lisäksi kalliokumpareiden välissä on soistuneita kurjenjalka-sarakasvustoja. Pohjoisempana pellon laidalla kukkivat metsälauhan seassa ahdekaunokki ja *keltamatara*. Näiden kahden reunavyöhykkeen pohjoispuolella on vuonna 2005 aidattu vuohilaidun, ja alueen maisema onkin nopeasti muuttunut paremmaksi. Harva puusto koostuu suurista koivuista sekä nuoresta raidasta ja kuusesta. Niittykasveista yleisimpiä ovat metsäapila, kissankello, röllit, kurjenkello, ahomansikka, rohtotädyke, mäkitervakko, aholeinikki, ahopukinjuuri, huopakeltano ja päivänkakkara. Huomionarvoisista lajeista esiintyy *mäkikauraa, sikoangervoa ja keltamataraa.* Rajaukseen on otettu mukaan myös tien länsipuolella, laidunnetun alueen vieressä oleva reunavyöhyke, jolla kasvaa hyvin tiheästi pihlajaa, raitaa ja haapaa.

Hoito: Laidunnus soveltuu kaikille kohteille. Uudelta vuohilaitumelta olisi hyvä vähitellen raivata nuoret kuuset pois happamoittamasta niittyä. Voimakkaan raivauksen tarvetta on myös muilla lohkoilla.

90. Reunavyöhyke ja metsäsaareke Hiskintien varrella (+)

Koivuvaltainen reunavyöhyke Hiskintien pohjoispuolella, jonka länsipäädyssä on kauniita katajia. Keski- ja pohjoisosissa kasvaa myös mäntyä, kuusta, pihlajaa, vaahteraa, terttuseljaa ja *tammea*. Alueen keskellä on pieni avoimempi niitty, jonka lajis-

tosta löytyy mm. kissankelloa, heinätähtimöä, niittynätkelmää, särmäkuismaa, metsälauhaa ja hiirenvirnaa sekä huomionarvoista *mäkikauraa* ja *keltamataraa*. Alue jatkuu puustoisena myös aution Alastalon päärakennuksen eteläpuolisella rinteellä, jolla kasvaa tiheästi haapaa ja suurta koivua. Kenttäkerroksessa esiintyy huomionarvoinen *hakarasara*. Reunavyöhykkeiden eteläpuolella sijaitsee maisemallisesti kaunis nuoren kangasmetsän luonnehtima metsäsaareke, joka kasvillisuudeltaan on melko vaatimaton, mutta muutoin arvokas elinympäristö ja maisemakohde. Alueella kasvaa nuorta koivua ja mäntyä, muutamia kuusia, pihlajia ja katajia. Kallioisella saarekkeella muu kasvillisuus on niukkaa: siellä täällä kasvaa kanervaa ja metsälauhaa.

Hoito: Reunavyöhykkeelle soveltuu parhaiten haavan ja nuoren pensaikon raivaus. Marjovat lajit ja tammi kannattaa säästää alueella. Laidunnus olisi myös mahdollista, joskin alue on pinta-alaltaan melko pienialainen. Myös metsäsaarekkeen puustoa on hyvä silloin tällöin harventaa.

91. Hakamainen metsäsaareke, Saarelantien loppupäässä (+++)

Useiden hehtaareiden kokoinen, lehtomainen, osin hakamainen metsäsaareke. Koko alueella kasvaa paikoin suuriakin *tammia.* Alueella esiintyy myös *pähkinäpensasta*, taikinamarjaa ja metsäruusua sekä keskiosien kallioisilla kohdin mäntyä, koivua ja pihlajaa. Saarekkeen reunoilla kasvaa tiheästi haapaa. Monimuotoisuuden kannalta arvokasta lahopuuta löytyy alueelta jonkin verran. Varsinkin länsirinteen kasvillisuus on lehtomaista, siellä esiintyvät mm. tesma, vuohenputki, tuoksusimake, nuokkuhelmikkä, kastikat, kellot, sinivuokko ja kevätlinnunherne. Myös huomionarvoista kasvillisuutta löytyy: *mäkikauraa, sikoangervoa* ja *keltamataraa* ja muutamilla kohdin *kevätesikkoa*. Alueen itäosissa on vielä jokseenkin hakamaista koivu-tammilehtoa, joka vanhojen piikkilankojen perusteella on aikoinaan ollut laidunnuksessa.

Hoito: Hoidon tavoitteena on lehtomaisien piirteiden vahvistaminen. Tähän päästään mm. raivaamalla voimakkaasti länsirinteiden haapavesakkoa ja havupuutaimikkoa sekä suosimalla tammea ja pähkinäpensasta. Hoidosta kannattaa vielä tarkemmin neuvotella ympäristökeskuksen kanssa.

92. Reunavyöhykkeet ja hylätty pelto Saarikon talon ympäristössä (++)

Saarelantien päässä on tiheää, lehtomaista reunavyöhykettä, jolla kasvaa pääasiassa lehtipuuta: koivua, haapaa, vaahteraa, tuomea, järeää *tammea* ja *pähkinäpensasta* sekä vähäisessä määrin kuusta. Saarikon talon läheisellä kalliokedolla kasvaa mm. *keltamataraa, mäkikauraa, sikoangervoa* sekä vähän *nurmilaukkaa*. Saarikon tilan eteläpuolella on hylätty pelto, jolla on pieniä, kallioisia saarekkeita sekä lounaiskulmassa suuri maisema*tammi*. Pelto on muuttunut paikoin niittymäiseksi alueeksi, mm. kurjenkello, hiirenvirna, kultapiisku, päivänkakkara ja puna-apila kukkivat runsaana. Toisaalta myös koiranputki ja pujo ovat vallanneet osan alueesta.

Hoito: Kohteen reunavyöhykkeitä kannattaisi jonkin verran harventaa. Varsinkin tiheää haapavesakkoa ja vaahteraa olisi hyvä raivata. Luoteisimman osion pihateiden väliin jääville alueille sopisi mainiosti myös laidunnus esim. lampailla. Hylättyä peltoa voisi esimerkiksi niittää kerran-pari kesässä, ellei sitä oteta uudelleen peltokäyttöön.

Kohteiden 91 ja 92 välissä on pellon metsäsaareke, jolla kasvaa enimmäkseen mäntyä, mutta varsinkin reunoilla koivua, haapaa ja raitaa. Alueen niukahkossa lajistossa vallitsevat metsälauha ja hietakastikka. Riittäviä hoitotoimia saarekkeella ovat pienimuotoiset raivaukset.

93. Metsäsaarekkeet, Tammilehdon peltoaukea (++)

Kauniita lehtipuuvaltaisia metsäsaarekkeita Tammilehdon tilan länsipuolisella peltoaukealla. Suurimmalla saarekkeella kasvaa *tammea*, mutta alueen lajistolliset ja maisemallisesti arvot ovat kärsineet pellon raivauksen ja lietesäiliön rakentamisen myötä. Etelälaidalla reunavyöhyke on kuitenkin yhä melko monimuotoinen ja lajistosta löytyy *keltamataraa*, särmäkuismaa, ahdekaunokkia, kissankelloa, siankärsämöä ja pölkkyruohoa. Pohjoisreunoilla kasvaa runsaasti keltamoa. Isomman saarekkeen länsipuolella on neljä runsaspuustoista saareketta, joilla kasvaa pääasiallisesti lehtipuuta.

Hoito: Suurimmalla saarekkeella tulisi pidättäytyä enemmältä rakentamiselta ja hoitaa aluetta tammea suosien. Muilla saarekkeilla puuston harvennus parantaisi niiden maisemallista arvoa.

94. Reunavyöhyke, Uusi Pähkinäsaari (++)

Kyseisellä peltosaarekkeella on paikka paikoin edustavia reunavyöhykkeitä, joita kannattaisi hoitaa erityistuen avulla. Etelälaidalla kasvaa runsaasti *pähkinäpensasta* sekä haapaa, koivua, *tammea*, taikinamarjaa, lehtokuusamaa ja idempänä kuusta. Länsi- ja pohjoisrinteet ovat jonkin verran karumpia, osin mäntyvaltaisempia, mutta myös näillä alueilla on jonkin verran *tammea*. Reunavyöhykkeet ovat varsinkin etelälaidalla niittymäisiä. Hietakastikka on monin paikoin runsain heinäkasvi. Muita yleisiä lajeja ovat kurjenkello, kultapiisku, kevätlinnunherne, vuokot, sarjakeltano ja aholeinikki. Myös huomionarvoisia kasveja on runsaasti: *kevätesikko, mäkikaura, sikoangervo* sekä useita kymmeniä yksilöitä Vakka-Suomessa ensimmäisiä kertoja tavattua *rantahirvenjuurta (Inula salicina)*.

Hoito: Reunavyöhykkeitä kannattaisi raivata. Varsinkin kuusi, haapa ja koivu muodostavat lähes läpipääsemättömän vyöhykkeen pellon ja metsän väliin, joten niiden poisto on suositeltavaa. Kohdilta, joilta haapaa on tarkoitus poistaa enemmän, kannattaisi puita myös kaulata vesomisen ehkäisemiseksi. Länsireunalla on komeita tammia, joita voisi varovaisesti raivata esiin.

95. Metsäsaarekkeet, Saarelantien varrella (+)

Saarelantien länsipuoliset saarekkeet ovat melko vaatimattomia, itäisin on hieman kookkaampi ja maisemallisesti merkittävämpi. Kaikilla saarekkeilla puusto on melko tiheää, mäntyä, katajaa, koivua, kuusta ja erityisesti läntisimmällä saarekkeella haapaa. Kasvillisuus on läntisillä kuvioilla pääasiassa niukkalajista ja hietakastikkavaltaista. Itäisimmän saarekkeen niittymäisemmillä kohdilla esiintyy mm. päivänkakkaraa, metsäapilaa ja sarjakeltanoa.

Hoito: Itäisimmällä saarekkeella huonokuntoisen katajan ja mäntytaimikon harvennus parantaisi alueen maisemallista ilmettä. Läntisimmältä saarekkeelta tiheän haavikon harvennus on suositeltavaa. Keskimmäinen saareke ei vaadi aktiivista hoitoa.

96. Reunavyöhykkeet ja metsäsaareke, Linnavuoren pohjoispuolinen peltoaukea (+)

Lajistoltaan melko vaatimattomia reunavyöhykkeitä maisemallisesti keskeisellä paikalla. Ladon ympäristössä etelämpänä on tiheä haapaa kasvava niemeke, jonka kenttäkerrosta vallitsee hietakastikka. Siellä täällä kasvaa kuitenkin myös kissankelloa, särmäkuismaa, ahdekaunokkia, päivänkakkaraa ja *keltamataraa*. Myös pohjoisempien reunavyöhykkeiden hoitaminen parantaisi ainakin näiden maisemallista arvoa. Edellä mainittujen kohteiden itäpuolella on mäntyvaltainen karu pellon metsäsaareke, jonka lounaiskulmalla pieni tuoreen niityn laikku.

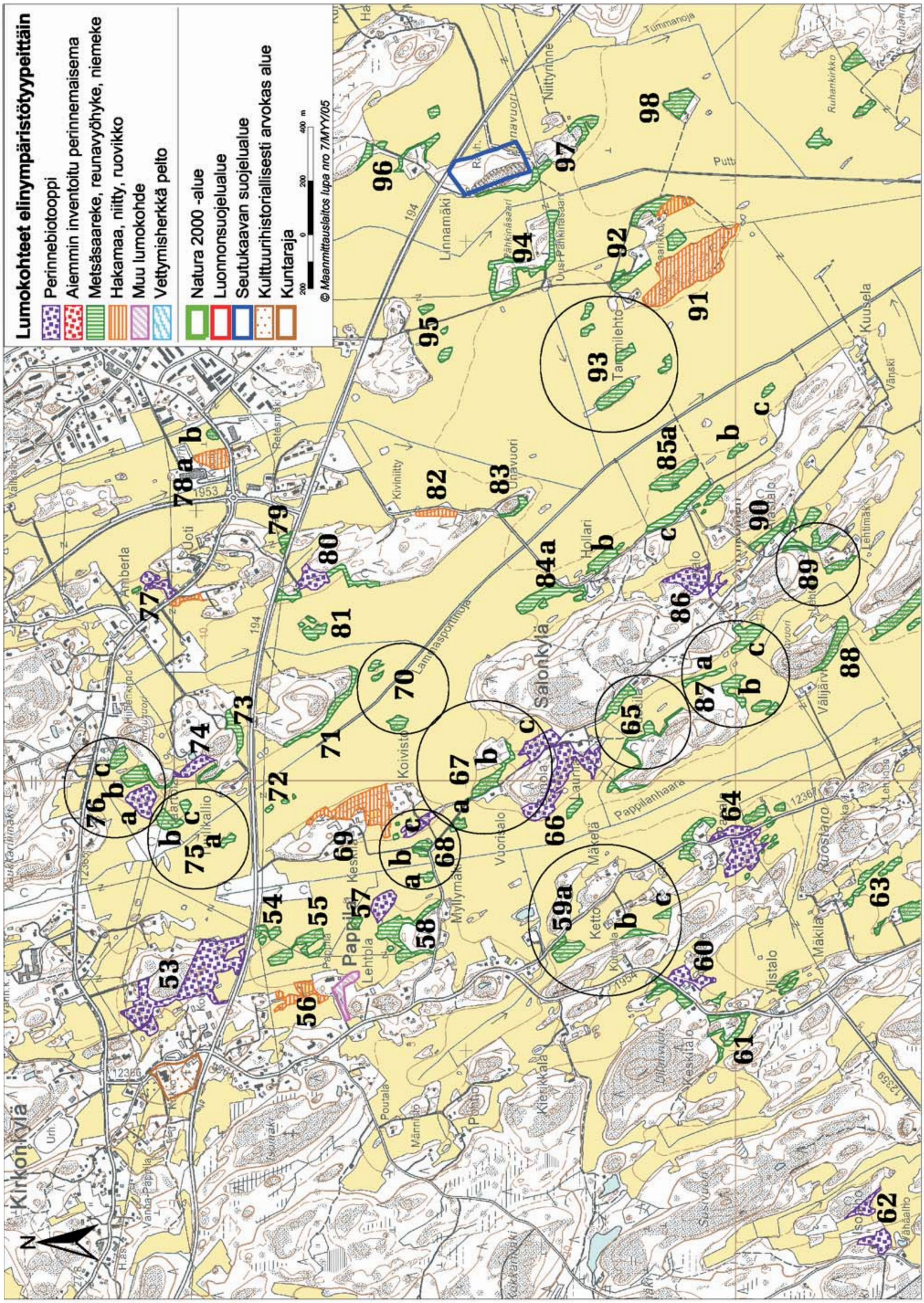

Kartta 5a. *Kohteiden 53 – 98 elinympäristötyypit*

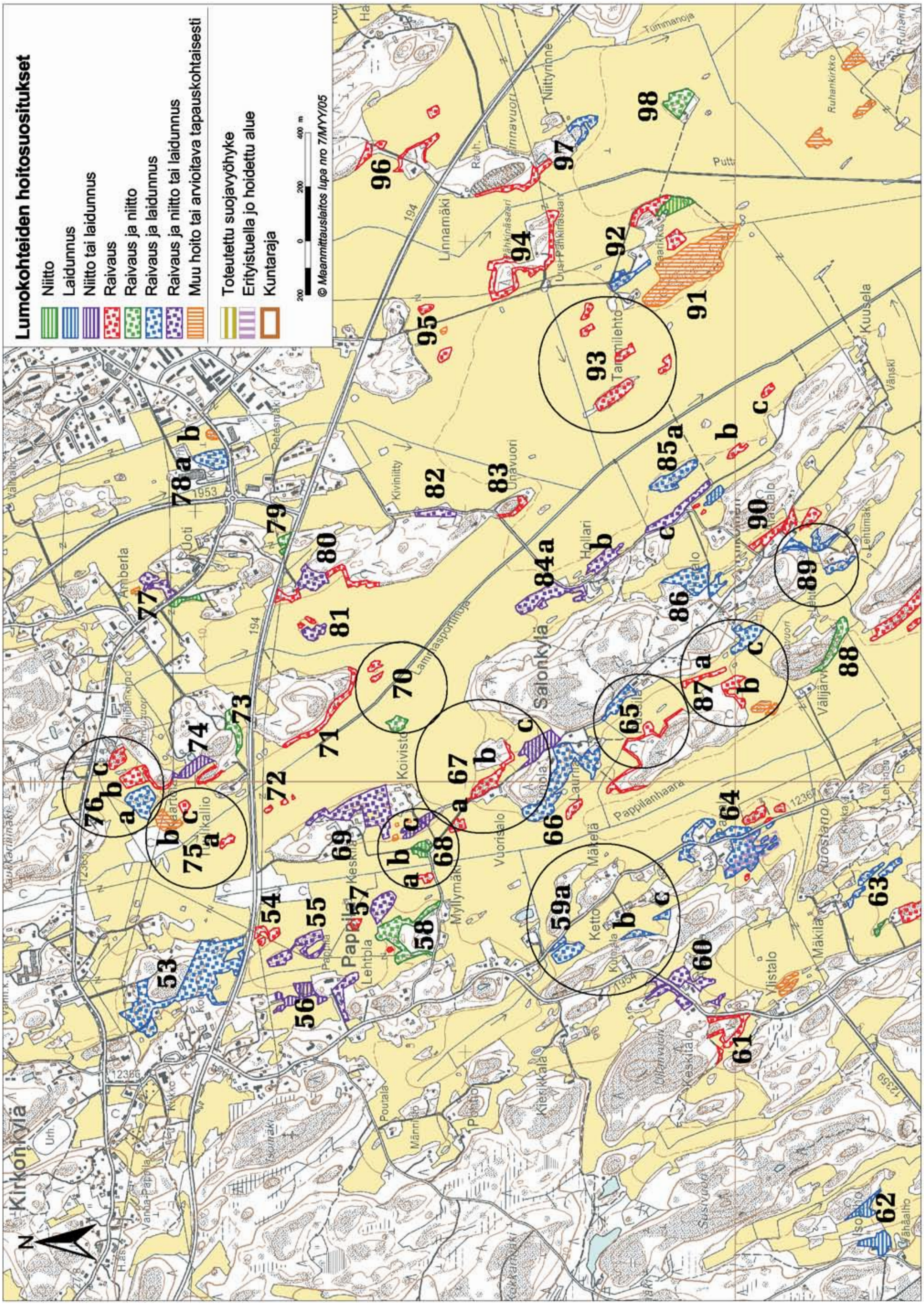

__Kartta 5b.__ Kohteiden 53 – 98 hoitosuositukset

Hoito: Reunavyöhykkeiltä kannattaa raivata reilusti ainakin haapavesakkoa. Pohjoisemmilla alueilla myös havupuuston poisto ja marjovien lajien, kuten taikinamarjan ja pihlajan suosiminen lisäisivät alueen monimuotoisuutta. Metsäsaarekkeella riittää vain vähäinen puuston harvennus maisemallisen ilmeen kohentamiseksi.

97. Reunavyöhyke, Linnavuori (+)

Linnavuoren rauhoitusalueen länsi- ja eteläpuolella pellon ja metsän välissä on monimuotoista reunavyöhykettä. Pieniltä laikuilta löytyy kukkivia niittykasveja. Lajistoon kuuluu mm. ahdekaunokkia, ahopukinjuurta, metsäapilaa, päiväkakkaraa, siankärsämöä, *keltamataraa*, huopakeltanoa, mäkitervakkoa, lampaannataa ja *mäkikauraa*. Linnavuoren jyrkkien rinteiden alapuolella kasvaa myös muutamia *tammia.* Pellolle johtavan tien eteläpuoli on piikkilangoista päätellen vanhaa laidunaluetta. Tällä alueella reunavyöhyke on leveämpi ja sillä kasvaa metsälauhan seassa huomionarvoisista lajeista *sikoangervoa, mäkikauraa ja keltamataraa*.

Hoito: Alueen monimuotoisuutta lisäisi reunavyöhykkeen avaaminen lähinnä mäntyä ja lehtipuustoa harventamalla. Jyrkänteen alarinteen tammia voisi ottaa esiin koivikon ja männikön seasta. Eteläisempi alue sopisi myös laidunnettavaksi. Linnavuoren reuna-alueita voisi ottaa laajemminkin erityistukisopimuksen piiriin, koska kohteella on maisemallista merkitystä.

98. Metsäsaareke, Saarelantien loppupäässä (++)

Suurehko lehtomainen metsäsaareke, jonka lounaiskulmassa nykyisin kesämökkinä oleva talo pihapiireineen. Puusto alueella on pääsääntöisesti lehtipuuta, vain alueen länsilaidalla on joitakin mäntyjä ja yksi kuusi. Saarekkeen keskiosissa, mäen päällä, on viisi komean kokoista *tammea* ja muutenkin alueella on tammen taimia siellä täällä. Lehtipuustossa on paikoin järeitä haapoja, koivua, pihlajaa, taikinamarjaa ja pihan yli pohjoiseen ulottuvalla kaistaleella isoja *pähkinäpensaita*. Alueella on myös jonkin verran lahopuuta. Kasvillisuus on lehtomaista: lajistoon kuuluvat kielot, nuokkuhelmikkä, niittynurmikka, metsämaitikka, sudenmarja, metsäkastikka ja metsäorvokki.

Hoito: Aluetta on jo nyt hoidettu oikeaoppisesti lehtomaisia piirteitä korostaen. Puustoa on harvennettu tammentaimia säästellen. Myös jatkossa pienimuotoinen harvennus, lähinnä tiheiden haapavesakoiden harvennus ja havupuutaimien poisto, voi tulla kyseeseen. Pohjoisessa on pieni niittylaikku, jota voisi niittää ja raivata poistamalla haapaa ja kuusta.

99. Metsäsaarekkeet Ruostanonmäen eteläpuolisella peltoaukealla (++)

Hilleisten kylän kaakkoispuolella on kallioisia pellon metsäsaarekkeita, jotka ovat kovaa myös vauhtia haavikoitumassa. Kohde **99a** käsittää pohjoisimpien osien saarekkeet. Kaakkoisin saareke on tiheää haavikkoa, jossa valtalajeina ovat metsäkastikka, purtojuuri, kurjenkello, kalvassara ja vuohenputki. Keskimmäinen saareke on melko kallioinen ja on näin ollen säilynyt parhaiten umpeenkasvulta. Saarekkeelta löytyy nurmipuntarpään ja koiranputken valtaaman rehevöityneen niityn väleistä pieniä ketokasvien luonnehtimia laikkuja. Lajistossa on mm. särmäkuismaa, päivänkakkaraa, ahomansikkaa, mäkitervakkoa, nurmilauhaa, röllejä sekä useita huomionarvoisia lajeja: *mäkikauraa, keltamataraa, sikoangervoa, mäkilemmikkiä, mäkivirvilää* ja *jänönapilaa*. Saarekkeiden pohjoispuoliset hylätyt pellot ovat pusikoitumassa nopeasti. Kuvio **99b** käsittää kallioiset saarekkeet edellisistä kuvioista etelään. Pohjoisempi pieni kumpare on lähes puuton, kun taas asuinrakennuksen eteläpuolella oleva kallioinen rinne kasvaa tiheästi haapaa. Myös taikinamarjaa

esiintyy monin paikoin. Etelälaita on piikkilangoista päätellen ollut aikoinaan laitumena. Alueen valtalajeista voidaan mainita metsäkastikka, vuohenputki, kissanja kurjenkello, metsäkurjenpolvi, ahomansikka, lillukka, kultapiisku, nuokkuhelmikkä ja kielot sekä huomionarvoiset *mäkikaura* ja *sikoangervo*.

Hoito: Pohjoisemmalla osa-alueella (**99a**) haavikon raivaus ja vanhojen peltoalueiden metsittymisen estäminen raivauksin ja niitoin olisi tarpeen. Laidunnus olisi jatkossa kätevä tapa pitää alueen maisemaa avoimena. Kuvion **99b** eteläisemmän kumpareen kallionreunahaavikkoa tulisi harventaa marjovia lajeja säästäen. Haavat kannattaa kaulata vesakoitumisen ehkäisemiseksi. Pohjoisemmalla kumpareella niitto lisäisi sen monimuotoisuutta.

100. Perinnebiotooppi sekä reunavyöhykkeet ja saarekkeet Seipsaaren läntisellä peltoaukealla (++)

Lukuisista metsäsaarekkeista ja puustoisista niemekkeistä koostuva, maisemallisesti kaunis kokonaisuus. Aluetta on hoidettu viime vuosina raivauksin. Itäinen perinnebiotoopiksi luokiteltu alue on kasvistoltaan monimuotoinen. Niittymäiset kuviot ovat paikoin melko laajoja ja niillä kasvavat valtalajeina kastikat, niittynurmikka, mäkitervakko, sian- ja ojakärsämö, metsälauha ja ahopukinjuuri. Huomionarvoisia kasveja on useita: *sikoangervo* on paikka paikoin hyvinkin runsas, myös *ukontulikukkaa, keltamataraa, jänönapilaa, ketotädykettä* ja *syylälinnunhernettä* kasvaa alueella. Perinnebiotoopin puusto on mäntyvaltaista, mutta myös muutama tuomi kasvaa alueella. Metsäsaarekkeilla mänty on valtapuuna, kauniita katajia ja pihlajia on raivattu esiin. Lounaisemmilla alueilla kasvaa suuria haapoja ja myös taikinamarjaa esiintyy metsäisemmillä kohdilla. Nuori kuusikko valtaa monin paikoin alaa. Kasvilajistossa on paikoin runsaastikin kieloa ja valkolehdokkia. Kevät- ja *syylälinnunhernettä* sekä *kevätesikkoa* kasvaa alueella. Lähialueen kasvillisuus on muutenkin mielenkiintoinen: etelämpänä olevan talon pihan läheisyydessä kasvaa mm. *kelta- ja musta-apilaa* sekä *neidonkieltä*.

Hoito: Metsäsaarekkeita on jo nyt raivattu oikeaoppisesti. Perinnebiotoopille sopisi raivauksen lisäksi myös niitto tai laidunnus.

101. Reunavyöhykkeet ja pellon metsäsaarekkeet Kaukolassa (++)

Kaukolantien varrella on lajistoltaan monipuolisia niemekkeitä ja reunavyöhykkeitä. Lounaaseen suuntautuvalla pitkällä reunavyöhykkeellä puusto on koivuvaltaista ja jyrkkien kalliorinteiden alla kasvaa siellä täällä myös *pähkinäpensasta* ja vaahteraa. Nuorpuusto on pääasiassa haapaa, mutta kuustakin esiintyy. Reunavyöhykkeellä kasvaa huomionarvoisista lajeista myös *tummatulikukkaa* ja *hakarasaraa*. Itäisemmät niemekkeet ovat pääasiassa kastikka-nurmilauhavaltaista puoliavointa niittyä, jolla kasvaa myös *sikoangervoa*, metsäapilaa ja särmäkuismaa. Kaukolantien reunamilla on myös pieniä niittymäisiä kuvioita, joilla mainitsemisen arvoisia lajeja ovat purtojuuri, *ketoneilikka* sekä alueen läheisyydessä, tienvarressa kasvava *kelta-apila*.

Hoito: Varsinkin Rautilantielle näkyvää pitkää reunavyöhykettä kannattaisi raivata suhteellisen voimakkaasti, poistaen kuusta, haavikkoa ja lehtipuutaimikkoa. Pähkinäpensaat tulee jättää alueelle ja niiden elinvoimaa parantaisi ympäröivän puuston poisto. Kaukolantien läheisten reunavyöhykkeiden niitto niillä kohdin, missä se on mahdollista ja nuoren männyn raivaus lisäisivät kohteen monimuotoisuutta ja maisemallisia arvoja.

102. Metsäniemekkeet (+)

Pienialaisia kauniita pihlajia kasvavia niemekkeitä, joilta nuorta mäntyä voisi poistaa erityistuen avulla.

103. Perinnebiotooppiniitty Takalan kylässä (+)

Kallioinen rinne, jolla esiintyy edustavaa ketokasvillisuutta. Lajistossa on mm. lampaannataa, *mäkikauraa, sikoangervoa*, mäkitervakkoa ja maksaruohoja sekä muutama kataja, mänty ja koivu.

Hoito: Kohteen monimuotoisuutta voidaan lisätä mm. loppukesästä toteuttavin niitoin.

104. Perinnebiotooppihakamaa ja –niitty, Takala (+++)

Ylhäisten autiotilan itäpuolella on laajahko järeää koivua ja mäntyä kasvava kumpare. Harva puusto ja kenttäkerroksen niittymäisyys antavat alueelle hakamaisen ilmeen. Alue jatkuu länteen päin vaihtelevana, rehevänä niittynä, jolla kasvaa tuuheaa nuorta mäntyä, varsinkin kuivurin takana. Kumpareen itäosissa on avointa niittyä, jolla on muutama kaunis kataja sekä sankka hietakastikkakasvusto. Kumpareen lounaisrinteiltä löytyy edustavaa niitty- ja ketokasvillisuutta: mäkitervakkoa, *sikoangervoa, mäkikauraa*, kissankelloa, ahopukinjuurta ja huopakeltanoa. Luoteessa paikoin puuton niitty on rehevää ja siellä vallitsevat nurmipuntarpää ja koiranputki. Aivan lännessä Ylhäisen pihapiirin läheisyydessä on tiheä haavikko ja villiintyneitä omena- ja kirsikkapuita sekä niittyjen huomionarvoiset kasvit: *ukontulikukka* ja *hakarasara*. Erikoisuutena on myös tilan navetan takaa löytyvä muinainen koristekasvi, mustakoiranköynnös *(Bryonia alba).*

Hoito: Alueen maisemaa hoitaisivat parhaiten laiduneläimet. Vähäinen puuston harvennus on tarpeen itäosien hakamaalla. Mikäli kuivurin takana oleva alue otetaan mukaan hoitokokonaisuuteen, tulisi myös se raivata.

105. Niittyrinne, metsäsaarekkeet ja reunavyöhykkeet, Suttiontie (+)

Suttion tilan ympäristössä on erityistukeen soveltuvia reunavyöhykkeitä ja pellon metsäsaarekkeita. Lajistoltaan paras on tilan koillispuolella oleva niittymäinen rinne, jolla kasvaa kissankelloa, metsälauhaa, särmäkuismaa ja huomionarvoisista lajeista *mäkikauraa, ukontulikukkaa, mäkilemmikkiä* ja *mäkivirvilää.* Puusto on lähes kaikilla alueilla harvahkoa männikköä. Pellon metsäsaarekkeilla on myös kauniita katajia. Saarekkeilla niittykasvillisuus on niukempaa.

Hoito: Pienimuotoiset raivaukset soveltuvat erityisesti pellon metsäsaarekkeiden hoitoon. Rinneniityn niitto elokuussa olisi hyväksi lajistolle.

106. Pellon metsäsaarekkeet ja reunavyöhykkeet Suttiontien alkupäässä (+)

Vaatimattomia pellon metsäsaarekkeita ja reunavyöhykkeitä maisemallisesti melko syrjäisessä paikassa. Hylätyn Suolakan tilan kohteilla kasvaa tiheästi haapaa, muuten alueet ovat enemmän männyn luonnehtimia. Kaakkoisin kuvio on osittain vanhaa peltoa, jolle on levinnyt niittymäistä kasvillisuutta.

Hoito: Reunavyöhykkeiden raivaus ja vanhan pellon niitto voisivat olla soveltuvia toimenpiteitä.

107. Perinnebiotooppiniitty + reunavyöhykkeet Penttilän tilan ympäristössä (++)

Penttilän hienojen vanhojen rakennusten ympärillä on muutamia erityisympäristötukeen soveltuvia kuvioita, joiden laidunnus on päättynyt noin 1960-luvulla. Kuvio **107a** on tiheän havumetsän kaakkoispuolinen rinneniitty, jonka lajisto on yhä melko edustava. Puusto on kuitenkin vähitellen valloittanut lisäalaa. Kohteelle on levinnyt lännestä päin haapaa ja pohjoisesta mäntyä. Siellä täällä on alkanut kasvaa myös koivua, tuomea, pihlajaa, raitaa, terttuseljaa sekä kirsikkaa. Reheväl-lä niityllä runsaimmat lajit ovat nurmipuntarpää, koiranputki, sananjalka, nokkonen, metsäapila, särmäkuisma ja edustavimmilla paikoilla mäkitervakko, kissankello sekä huomionarvoiset *mäkikaura, keltamatara, ketoneilikka, mäkivirvilä* ja *jäkki*. Tilan kaakkoispuolella on pieni pellon niittysaareke (**107b**), jolla kasvaa mäntyä ja terttuseljaa. Kenttäkerroksen valtalajeina ovat nurmipuntarpää ja hietakastikka. Kuvio **107c** on metsän niittymäinen niemeke, joka on säilyttänyt puoliavoimuutensa siksi, että se sijaitsee voimalinjan alla. Niemekkeellä kasvaa kauniita katajia, raitaa ja muutama koivu. Nurmilauha on yleisin heinäkasvi.

Hoito: Kaikille kolmelle kohteelle hoidoksi soveltuu niitto tai laidunnus. Varsinkin kuviolla **107a** myös ylärinteen männyn harvennus ja länsireunan haavikon raivaus olisivat hyväksi.

108. Pellon metsäsaarekkeet, Puttanjoen mutka (+)

Metsäsaarekkeita ja reunoja Puttan kylän kaakkoispuolella. Saarekkeet ovat pääasiassa männyn ja katajan luonnehtimia, mutta joen mutkassa olevalla pienellä kulmalla kasvaa myös kookkaita koivuja. Isommilla saarekkeilla on nuorta lehtipuustoa: koivua ja raitaa. Suurimmat saarekkeet ovat melko karuja ja kangasmetsänomaisia, mutta varsinkin etelärinteillä on siellä täällä niittymäisempiä laikkuja, joilla viihtyvät metsäapila, hietakastikka sekä huomionarvoisista *keltamatara* ja *sikoangervo*.

Hoito: Varsinkin reunavyöhykkeillä pusikon ja puuston harvennus on paikallaan.

109. Reunavyöhyke, Puttantien risteys (+)

Pusikoitunutta reunavyöhykettä, jonka pohjoisosissa on puoliavointa niittymäistä aluetta. Varsinkin etelästä kylää lähestyttäessä puusto ja pusikko peittävät tehokkaasti kylämaiseman. Puusto on lähinnä mäntyä, myös lehtipuuta ja vadelmakasvustoja on varsinkin avoimemmilla alueilla.

Hoito: Kauniin kylämaiseman näkymien parantamiseksi puustoa kannattaisi harventaa ja pusikkoa poistaa. Alue soveltuisi myös hoidettavaksi laiduntamalla.

110. Reunavyöhykkeet ja pienet metsäsaarekkeet Lempiönhaaran molemmin puolin (+)

Useita lehtipuuvaltaisia reunavyöhykkeitä Niittytien varrella sekä peltoaukean eteläpuolella. Varsinkin Niittytiehen rajautuvalla keskimmäistä niemekettä kiertävällä reunalla kasvaa tiheästi haapaa ja koivua. Lehtomaiseen lajistoon kuuluu nuokkuhelmikkää, metsäapilaa, sarjakeltanoa, kurjenkelloa, metsäkurjenpolvea, purtojuurta sekä huomionarvoisista lajeista *sikoangervoa, mäkikauraa* ja *keltamataraa*. Koillisessa olevalla reunavyöhykkeellä on laajoja vuohenputkikasvustoja. Kaakkoisin, Lempiönhaaran itäpuolella oleva reunavyöhyke on myös maisemallisesti

kaunis. Siellä kasvaa mm. isoja pihlajia ja koivuja, tosin kenttäkerroksen avoimia kohtia peittää tiheä hietakastikkakasvusto. Lounaisimmat reunavyöhykkeet ja saarekkeet ovat melko vaatimattomia ja vesakoituneita alueita.

Hoito: Puuston harvennus lisäisi alueen monimuotoisuutta, varsinkin lajistollisesti edustavimmalla Niittytien keskimmäisellä reunavyöhykkeellä. Haapa kannattaa kaulata ennen kaatamista.

111. Reunavyöhyke Puttan kylän luoteiskulmassa (+)

Pitkä reunavyöhyke, jossa hienot, jyrkät kalliorinteet hallitsevat maisemaa. Puustoa on osittain hakattu mutta runsas lehtipuusto peittää silti kalliojyrkänteiden alapuolisia alueita. Alarinteillä valtapuina ovat vaahtera, koivu, haapa, pihlaja, terttuselja ja ylempänä mänty. Kallioiden välisillä pienillä niittylaikuilla kasvaa ahdekaunokkia, päivänkakkaraa, kultapiiskua, metsäapilaa, mäkitervakkoa sekä kissan- ja kurjenkelloa. Muuten kallioisilla alueilla metsälauha ja maksaruohot vallitsevat.

Hoito: Lehtipuuston harvennus parantaisi maisemallista arvoa. Aivan idässä pientä niittylaikkua voisi hoitaa myös niittämällä, mutta ympäröivän puuston raivauskin riittää säilyttämään niityn lajiston.

112. Pienet metsäsaarekkeet (+)

Pieniä, melko vaatimattomia pellon metsäsaarekkeita Puttan kylän länsipuolisella peltoaukealla. Suurimmalla saarekkeista kasvillisuus on sekametsää, pienemmällä lähinnä mänty-katajavaltaista. Kenttäkerroksessa vallitsevana heinänä on metsälauha.

Hoito: Karuille saarekkeille ei juuri ole erityistukien mukaisia hoitotoimia. Suurimmalla saarekkeella satunnainen pensaikon poisto lienee tarpeen.

113. Puttankylän reunavyöhykkeet ja saarekkeet (++)

Puttankylän reunavyöhykkeet ovat niin maisemallisesti kuin lajistollisesti hienoja. Edustavuutta selittää reunavyöhykkeiden kallioisuus, jonka ansiosta pusikoituminen on pysynyt kurissa ja pienten niitty- ja ketolaikkujen rehevöityminen on estynyt. Lännempänä Isotalon tilan rinteillä kasvaa tuomea, pihlajaa, vaahteraa ja kuivemmilla paikoilla mäntyä. Kalliojyrkänteen alla on tiheä haavikko. Pienillä kuvioilla on hyvää ketokasvillisuutta, joilla kasvaa huopakeltanoa, mäkitervakkoa, metsäapilaa ja huomionarvoisista lajeista *mäkikauraa, keltamataraa, sikoangervoa* ja *jänönapilaa.* Isotalon tilalle johtaa myös kaunis koivukujanne. Idempänä Mattilan tilan pohjoispuolella on laajahkoja, melko karuja reunavyöhykkeitä, joilla valtapuuna on mänty. Kallion päällä on tuulimylly. Kaikki kylän pienet niittyalueet ovat kasvillisuudeltaan samantyyppisiä: *sikoangervo* on reunavyöhykkeillä runsas ja *jänönapila* viihtyy myös itäisemmillä kuvioilla.

Hoito: Läntisillä osilla tiheän haavikon raivaus jyrkänteen alta parantaisi alueen maisemallista arvoa. Myös nuorta mäntyä voisi harventaa molemmilta osa-alueilta. Laidunnukseen alueet ovat melko karuja, lähinnä Mattilan tilan ympäristöstä voisi löytyä järkevänkokoisia laidunalueita esimerkiksi lampaille.

114. Metsäsaarekkeen reunavyöhyke Kummulan tilan eteläpuolella (++)

Tämä suurehko metsäsaareke on todennäköisesti ollut aiemmin laitumena. Niittymäiselle kumpareelle on istutettu mäntyä noin 30 vuotta sitten. Saareke on luonteeltaan lehtomainen, etelä- ja keskiosissa lehtokuusama on paikoin hyvinkin runsas. Kenttäkerroksen ruohovartislajisto on rikas: nurminata, röllit, tuoksusimake, ahomansikka, nuokkuhelmikkä, metsäkurjenpolvi, valkolehdokki, purtojuuri, sär-

mäkuisma, aholeinikki sekä huomionarvoiset lajit: *keltamatara, sikoangervo* ja *kevätesikko*. Luoteeseen mentäessä havupuut yleistyvät ja kasvillisuus muuttuu varvikkoiseksi kangasmetsäksi.

Hoito: Mikäli aluetta hoidetaan pelkästään raivauksin, kannattaa ne keskittää edustavimmalle etelärinteelle. Jos alueelle on mahdollista saada eläimiä, voi koko kumpareen ottaa laitumeksi ja puustoa harventaa marjovia lajeja säästellen.

115. Reunavyöhykkeet, metsäsaarekkeet ja niitty Ylistalon tilan ympäristössä (++)

Kaanaanmaan kylän länsiosien peltoaukealla on useita erityisympäristötuen avulla hoidettavaksi soveltuvia alueita. Maisemallisesti hienoimmat ovat itäiset vanhoja käkkärämäntyjä kasvavat pellon metsäsaarekkeet sekä kesäasuttavan vanhan Ylistalon tilan pihapiirin läheisyydessä oleva niitty. Reunavyöhykkeistä eteläisin on melko harvapuustoinen, ja sillä kasvaa lähinnä mäntyä ja koivua. Läntisimmällä kuviolla on kauniita katajia. Ylistalon pihapiirin lähellä oleva niitty on rehevä ja lähes puuton. Kenttäkerroksessa on rehevöitymistä indikoivaa lajistoa, mutta sieltä täältä löytyy mm. *mäkikauraa*. Itäisin pellon metsäsaareke on maisemallisesti erittäin hieno. Saarekkeella on vanha lato, vanhoja mäntyjä ja kauniita pylväsmäisiä katajia. Pohjoisimmat kuviot ovat melko karuja, kallioisia sekä mäntyvaltaisia.

Hoito: Puuston harvennus soveltuu useille kohteille. Ylistalon alueen niityn rehevyyttä voisi vähentää niiton tai laidunnuksen avulla.

116. Reunavyöhyke ja niemeke (+)

Kallioinen, länteen viettävä rinne Nurmelantien varrella. Tien länsipuolella kasvaa komea pihlaja ja haavikkoa. Itäpuolisilla kallioalueilla mänty ja kataja vallitsevat. Muu kasvillisuus on melko niukkaa. Kallioisilla kohdilla kasvaa metsälauhaa, muualla mesiangervoa, nurmipuntarpäätä sekä tien länsipuolella maitohorsmaa ja sananjalkaa. Nurmelan tilan lounaispuolella on maisemallisesti arvokas metsän niemeke.

Hoito: Nurmelantien varren tiheää haavikkoa ja kallioalueiden männikköä voisi harventaa. Samoin voi raivata läntisempää niemekettä.

117. Metsäsaarekkeet (++)

Rahikkalan tilan eteläpuolisella peltoaukealla on kauniita katajavaltaisia metsäsaarekkeita. Katajan lisäksi kohteilla kasvaa mäntyä, pihlajaa ja terttuseljaa. Tietä lähinnä oleva saareke on tiheäpuustoinen ja sinne on ajettu pellolta irtokiviä. Varsinkin keskellä peltoa oleva kapea pitkänomainen saareke on jo nyt maisemallisesti hieno ja sen lajistossa on hyviä niittykasveja: *peurankelloa*, *sikoangervoa, keltamataraa, ketoneilikkaa, mäkikauraa* ja aholeinikkiä. Tämän lounaispuolella on lehtipuuvaltainen pellon metsäsaareke.

Hoito: Katajasaarekkeilla harvennus ja huonokuntoisten pensaiden poisto on tarpeen. Reunavyöhykkeillä kannattaa harventaa nuorta mäntyä ja lehtipuustoa. Tilakeskusta lähellä olevan suuren kangasmetsäsaarekkeen voisi ottaa mukaan hoitokokonaisuuteen.

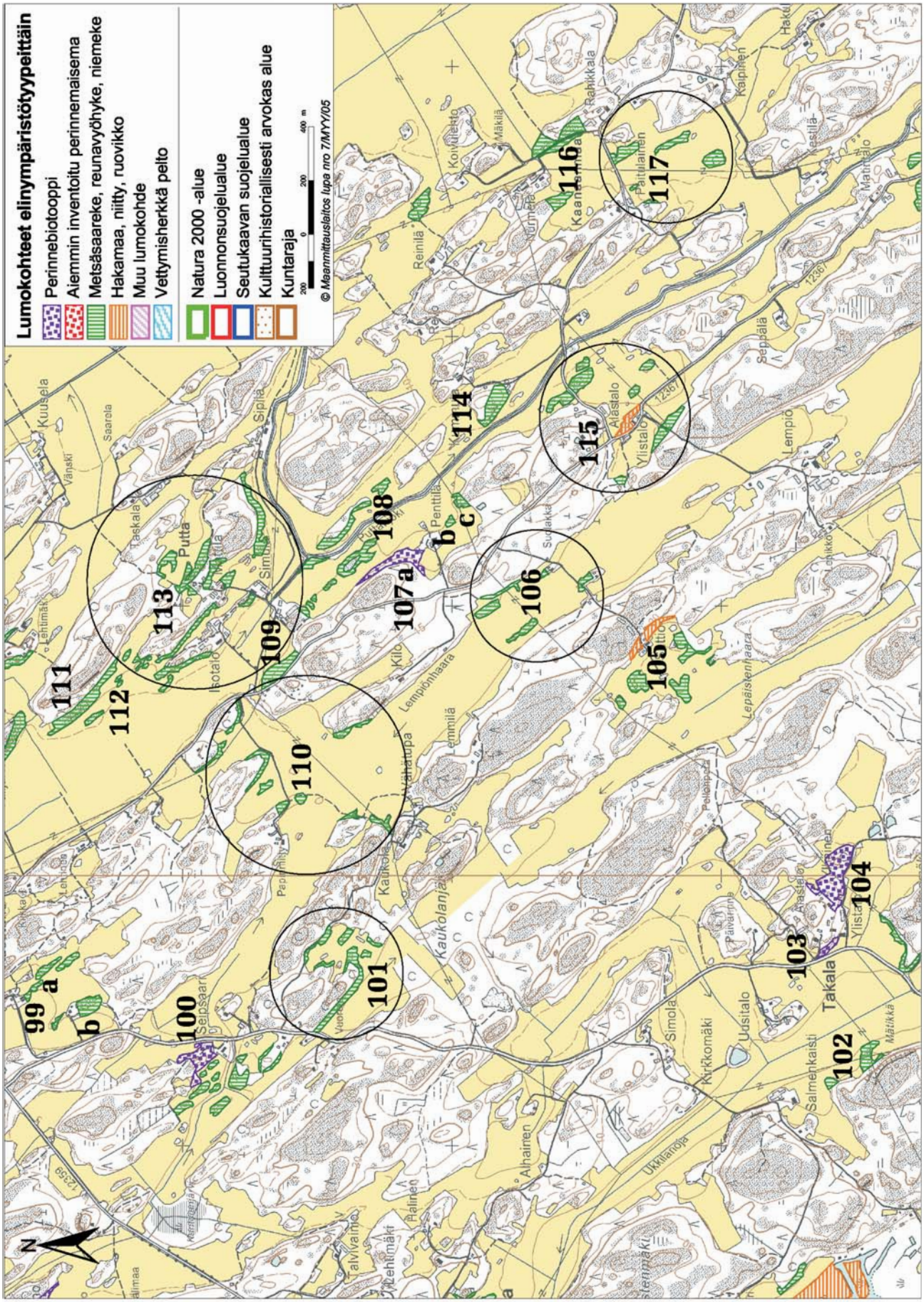

***Kartta 6a**. Kohteiden 99 – 117 elinympäristötyypit*

Kartta 6b. *Kohteiden 99 – 117 hoitosuositukset*

118. Perinnebiotooppi, Tummamäentien ja Y-tien risteys (++)

Tummamäentien ja Y-tien risteyksessä oleva niitty ja puustoinen töyräs ovat kasvamassa umpeen. Avoimemmalla itäosallakin on sinne tänne ilmestynyt koivuryhmiä. Kohdetta halkoo syvä oja. Lännempänä on pieni päätemoreenivallia muistuttava töyräs, jonka järeämpään puustoon kuuluu kuusta, koivua, mäntyä ja *tammea*. Pensaskerroksessa on mm. korpipaatsamaa ja taikinamarjaa. Alueen maisemallista arvoa lisäävät kauniit, pylväsmäiset katajat. Itäosiltaan niitty on rehevöitynyttä, nurmipuntarpään ja hietakastikan vallitsemaa aluetta. Kuivemmissa paikoissa on kuitenkin runsaasti kukkivia lajeja, kuten kultapiiskua, metsäapilaa, hiirenvirnaa, sarjakeltanoa, ahdekaunokkia, mataroita, ahopukinjuurta, aholeinikkiä ja kissankelloa. Lähempänä töyrästä on pieni *mäkikaura*valtainen niittylaikku ja töyrään reunoilla *sikoangervo* on huomattavan runsas.

Hoito: Alue sopisi hoidettavaksi laiduntamalla. Myös tasaisten alueiden niitto ja pusikon raivaus lisäisivät monimuotoisuutta. Töyrään etelälaidalla oleva kuusi tulisi kaataa, sillä sen neulaskarike happamoittaa toistaiseksi suhteellisen edustavan niityn maaperää.

119. Metsäsaareke (+)

Pienimuotoinen metsäsaarekeryhmä, jolla kasvaa katajaa, pihlajaa ja muutama raita. Alue on melko puustoinen ja pienillä niittymäisillä laikuilla kasvillisuus on rehevöitynyttä, nurmipuntarpään ja koiranputken luonnehtimaa.

Hoito: Tämän maisemallisesti kauniin kumpareen säilyttäminen on luonnon monimuotoisuuden ja maisemanhoidon kannalta tärkeää. Erityisiä hoitotoimenpiteitä ei välttämättä tarvita.

120. Katajasaarekkeiden ja vanhan pellon kokonaisuus (++)

Maisemallisesti erittäin keskeisellä paikalla oleva edustava kivisten katajasaarekkeiden ja vanhan pellon kokonaisuus. Näyttävien pylväskatajien lisäksi saarekkeilla kasvaa muutamia koivuja ja mäntyjä sekä runsaasti huomionarvoista *sikoangervoa*.

Hoito: Aluetta hoidetaan jo erityistuen turvin. Alue on ollut viime vuodet hevoslaitumena.

121. Metsäsaareke (+)

Pienehkö Y-tieltä etelään pistävä lehtipuuvaltainen niemeke Pummaisten ja Uhlun kylän puolivälissä. Puusto on alueella kookasta, arviolta 50 - 80 -vuotiasta. Alueen kaakkoiskulmalla on lähes hakamaista järeää koivikkoa, lounaisosassa haapaa ja alueen pohjoisosissa sekametsää. Kuusentaimet ovat levittäytyneet lähes koko alueelle ja paikoin on myös tiheää haapa-pihlajavesakkoa. Alueen monimuotoisuutta lisäävät varsinkin länsilaidan lukuisat lehtokuusamat. Kenttäkerrosta vallitsevat kastikat ja lillukka. Siellä täällä esiintyy myös metsäorvokkia, kultapiiskua, metsäkurjenpolvea ja talvikkeja. Huomionarvoisista lajeista alueelta löytyy *keltamataraa* ja *syylälinnunhernettä*.

Hoito: Alueen pusikoituminen tulisi estää säännöllisesti toistuvin harvennuksin. Varsinkin haapavesakkoa ja kuusentaimikkoa tulisi poistaa. Muutamia haapoja ja pihlajia sekä lahopuut kannattaa säästää puuston ikärakenteen monipuolistamiseksi. Myös laidunnus sopisi alueelle, tosin kohde on vilkkaasti liikennöidyn tien varrella ja suhteellisen pienialainen.

122. Metsäsaarekkeet, Kiimantien ja Vainiontien välinen peltoaukea (+++)

Laajahko mahdollinen päätemoreenivalli pellon keskellä, joka koostuu yhdestä suuresta saarekkeesta ja sitä ympäröivistä pikkusaarekkeista. Suurin saarekkeista on niin lajistollisesti kuin maisemallisesti äärimmäisen mielenkiintoinen. Puusto on pääasiassa mäntyä, koivua, haapaa sekä pylväsmäistä katajaa. Mielenkiintoiseksi alueen tekevät alueen visakoivunomaiset monirunkoiset koivut. On myös mahdollista, että näitä koivuja on lehdestetty aikoinaan. Kasvillisuudessa vallitsevat kastikat ja leveämmällä länsiosalla myös sananjalat. Moreenirinteillä on mielenkiintoista niittylajistoa, josta huomionarvoinen *sikoangervo* on runsas. *Mäkikauraa* ja *peurankelloa* kasvaa myös rinteillä. Erikoisin lajeista on vaarantuneeksi (VU) uhanalaisluokiteltu *tähkämaitikka*, jota kasvoi parilla töyräällä yhteensä n. 15 yksilöä.

Hoito: Pusikoituvia isoja ja pieniä peltosaarekkeita ja niiden reunoja tulisi raivata arvokkaan ja harvinaisen kasvillisuuden säilyttämiseksi. Varsinkin isoimman saarekkeen reunoilta kannattaisi vähitellen poistaa raitaa ja nuorta haapavesaa.

123. Pellon metsäsaareke (+)

Piilisen tilan pohjoispuolella kaunis, järeitä mäntyjä kasvava pellon metsäsaareke. Alueella kasvaa myös tiheästi katajaa, nuorta koivua, pihlajaa ja orjanruusua. Vadelmakin muodostaa paikoin tiheikköjä. Kenttäkerroksen valtalajeina ovat mäkitervakko, metsälauha sekä vadelman seassa metsäapila ja juolavehnä. Kuivemmissa kohdissa viihtyvät myös pölkkyruoho, *sikoangervo* ja *keltamatara.*

Hoito: Alue säilyy todennäköisesti melko vähäisellä hoidolla maisemallisesti kauniina. Silloin tällöin toteutettava reunapusikon poisto ja vadelmapensaikon raivaus esim. raivaussahalla riittänevät myös ketolajiston säilymiseksi.

124. Metsäsaareke, reunavyöhyke ja niityt Ennyisten kylässä (++)

Kuvio **124a** on kaunis pellon metsäsaareke, jolla kasvaa järeitä mäntyjä, katajaa, reunoilla koivuntaimea, terttuseljaa ja tuomea. Itäosissa on pieni, melko rehevä niittykuvio, jolla viihtyvät mm. metsäapila ja huomionarvoinen *mäkikaura*. Tilan pohjoispuolisessa rinteessä (kuvio **124b)** vesilammikon ympäristössä on edustavalajisia niittylaikkuja, joilla lampaannata on valtalajina. Tämän läheisyydessä kasvaa myös mäkitervakkoa, *keltamataraa* ja *sikoangervoa*. Puusto on alueella melko harvaa. Kuvio **124c** alkaa pohjoisessa tilan ladon luota avoimena, rehevöityneenä niittynä ja jatkuu tiheäpuustoisena reunavyöhykkeenä kesäasuntona olevaa Pääkylän taloa kohti. Pääkylän talon ympäristö on maisemallisesti hieno, joskin korkea kasvillisuus ja pusikko peittävät näkymiä. Uhluntien pohjoispuolella kauniin makasiinirakennuksen ympäristön puusto on koivuvaltaista. Siellä täällä on tuoretta niittyä. Alueella viihtyvät aholeinikki sekä huomionarvoiset *sikoangervo* ja *keltamatara.*

Hoito: Saarekkeen **124a** reunapuustoa kannattaa poistaa. Myös kuviolla **124b** nuorpuuston raivaus silloin tällöin on suositeltavaa. Kummatkin alueet soveltuisivat esimerkiksi lammaslaitumeksi. Kuviolla **124c** voimakkaampi pusikon raivaus erityisesti länsirinteiltä on tarpeen. Myös tämä kuvio pysyisi jatkossa parhaiten avoimena laidunnuksen avulla.

125. Metsäsaarekkeet ja reunavyöhykkeet Sillankorvantien ja Kustavintien risteyksessä (+)

Melko pienialaisia metsäsaarekkeita ja reunavyöhykkeitä Sillankorvantien alkupäässä. Saarekkeet ovat hyvin vähäpuustoisia. Isoimmalla on vain katajaa, pihlaja ja koivu sekä hajonnut hirsirakenteinen lato. Saareke kasvaa nurmipuntarpäävaltaista niittyä. Peltoaukealla on myös muutamia reunavyöhykkeitä, joita raivaamalla voidaan ainakin parantaa alueen maisemallisia arvoja.

Hoito: Isointa saarekkeista voisi hoitaa niittämällä, reunavyöhykkeitä säännöllisesti toistuvin raivauksin. Pikku saareke ei tällä hetkellä kaipaa hoitoa.

126. Perinnebiotooppi, Riittiö (+++)

Riittiön tilan pellolta on kaksi puustoista pellon metsäsaareketta, jotka on jo valtakunnallisessa perinnemaisemien inventoinneissa luokiteltu maakunnalliseen arvoluokkaan (M-). Saarekkeet ovat jääkauden aikaisia nk. päätemoreenimuodostelmia ja niitä on perinteisesti laidunnettu. Niillä kasvaa runsaasti katajaa sekä lisäksi haapaa, tuomea ja pihlajaa. Kasvillisuus on pääosin rehevää niittykasvillisuutta. Kohteen hyvään lajistoon kuuluvat häränsilmä, ahomatara sekä huomionarvoiset *mäki- ja ahdekaura, peurankello, sikoangervo, keväthanhikki, ketopiippo* ja *mäkivirvilä*.

Hoito: Kohteita on hoidettu viime vuosina erityisympäristötuen turvin raivaamalla ja laiduntamalla niitä. Hoitokokonaisuuteen on lisäksi otettu mukaan peltoaluetta kiertävän metsän reunavyöhykkeet.

127. Reunavyöhyke, kannas ja lumoniitty, Kotiranta / Iso-Riittiö (++)

Kohde **127a** on vanhoista piikkilangoista päätellen vanhaa laidunta. Itse laidunniitty on kuitenkin viime vuodet ollut peltokäytössä. Kohteeksi on rajattu entistä niittyä kiertävä metsän reunavyöhyke, jolla on lähinnä maisemallista arvoa. Puusto on mäntyvaltaista sekametsää. Lajistoon kuuluu myös muutama vanha koivu sekä pensaskerroksen runsaslukuinen kataja. Kenttäkerroksen kasvillisuus on metsälauha-, paikoin varpuvaltaista metsälajistoa, mutta kuivemmilla kohdin esiintyy niittykasvillisuutta, kuten ahomansikkaa, ahomataraa, kissankelloa ja huopakeltanoa sekä rölliä. Huomionarvoisista lajeista löytyi vain *keltamataraa*. Kuvio **127b** on peltojen välinen päätemoreenikannas, joka on erityisesti maisemallista merkitystä. Alue on hyvin kivikkoinen, ja sen puusto on lehtipuuvaltainen. Reunaosilla on myös pieniä niittyalueita, joita on aikaisemmin laidunnettu. Osa niitystä on rehevää ja hietakastikkavaltaista, mutta kaakkoon suuntautuvalta rinteeltä löytyy monipuolisempaa lajistoa, kuten kelloja, kyläkellukkaa, mäkitervakkoa, kultapiiskua, aholeinikkiä sekä pölkkyruohoa. Kohde **127c** on rehevöitynyt katajaniitty. Rajaukseen on otettu mukaan myös avointa heinäniittyä, joka sopisi hyvin hoitokokonaisuuteen. Kohteen monipuoliseen puu- ja pensaslajistoon kuuluu mm. katajaa, mäntyä, kuusta, pihlajaa, tuomea, tuomipihlajaa, terttuseljaa, raitaa, koivua, vadelmaa sekä punaherukkaa. Kenttäkerros on metsäisemmillä kohdilla osin sammalpohjainen, mutta muualla vallitsee niittylajisto. Lajistosta mainittakoon purtojuuri ja aholeinikki sekä huomionarvoiset *keltamatara, ketoneilikka,* ja *mäkikaura.*

Hoito: Kohdetta **127a** voi hoitaa raivaamalla. Raivaus kannattaa kohdistaa nuorempaan puustoon sekä kuusiin ja jättää kohteelle erityisesti vanhemmat koivut, katajat sekä marjovat lajit. Mikäli aluetta halutaan laiduntaa, voisi pienen peltotilkun alueen keskeltä ottaa laitumeen mukaan. Kuviolle **127b** hoidoksi riittänee reunan raivaus, joka tavoitteena on estää niittylaikkujen sulkeutuminen. Kohteen **127c** paras hoitomuoto olisi raivaus ja laidunnus.

128. Metsäsaarekkeet, reunavyöhykkeet ja hakamaa Pummaistentien varrella (++)

Kohde **128a** on avoin niittymäinen saareke, jonka länsiosissa kasvaa pihlajaa ja tuomea. Niitty on valtaosin nurmipuntarpään ja koiranputken luonnehtimaa tuoretta niittyä. Etelälaidalla on melko runsaasti *mäkikauraa*. Kohde **128b** on todennäköisesti nk. päätemoreenia, jota esiintyy nimenomaan suunnittelualueen kaakkoiskulmilla. Eteläosien kuivilla ketorinteillä puusto on mäntyvaltaista, mutta alueella kasvaa myös kauniita katajia, pihlajaa, koivua, raitaa, tuomea, vaahteraa ja pohjoisempana myös kuusta. Etelärinteet ovat valtaosin kuivaa heinäniittyä, jonka lajistossa on mm. lampaannataa, huopakeltanoa, kissankelloa, mäkitervakkoa, ahopukinjuurta, kalliokieloa ja metsälauhaa. Pohjoiseen mentäessä kuvio muuttuu hakamaiseksi, koivuvaltaiseksi metsäksi, jonka laidunnuksesta on kuitenkin jo hyvin pitkä aika. Siellä täällä, varsinkin pohjoisessa, on röllivaltaisia niittylaikkuja, joilla myös sananjalka on yleinen. Kuvio **128c** on ladon ympärillä oleva, haapaa, mäntyä, pihlajaa ja koivua kasvava melko karu niemeke, joka on juuri lähiaikoina harvennettu. Kuvio **128d** käsittää Pummaisten tilakeskuksen pohjoispuoliset reunavyöhykkeet. Tien läheisyydessä on puoliavoin reunavyöhyke, jolla niittykasvit ovat runsaita. Alueella on säilynyt pieniä laikkuja kuivaa heinäniittyä, jolla kasvavaa mm. kissankelloa, metsälauhaa, mäkitervakkoa ja huomionarvoisista lajeista, *keltamataraa, ketoneilikkaa, mäkikauraa* ja *jäkkiä*. Niitylle on tullut nuorta mäntyä ja muutenkin reunavyöhykkeessä kasvaa pääasiallisesti mäntyä, mutta myös pihlajaa. Onnelan tilan läheisyydessä (**128e**) on myös kaunis, runsaasti pihlajaa ja katajaa kasvava reunavyöhyke. Mentäessä edelleen tästä etelään tulee vastaan nurmilaitumen yhteydessä laidunnetut pellon metsäsaareke ja niemeke.

Hoito: Maisemallisesti ja lajistollisesti hienoja alueita kannattaa hoitaa vähintään raivaamalla. Puuston raivaus sopii ainakin kuvioille **128b-d,** joilta kannattaa poistaa nuorta mäntyä, haapaa ja kuusta. Myös huonokuntoista ja matalakasvuista katajaa kannattaa raivata pois varsinkin kuviolta **128d**. Kuviota **128a** voitaisiin niittää koneellisesti kerran kesässä, mikäli alueen kivisyys ei sitä estä. Alueen koilliskulmassa on laajat hylätyt peltoalueet. Mikäli nämä yhdistettäisiin reunavyöhykkeisiin, olisi mahdollista saada laajahko laidunalue. Onnelan metsäsaarekkeiden (**128e**) laidunnusta kannattaa jatkaa ja puustoakin harventaa.

129. Perinnebiotooppiniitty ja metsäsaareke Korpelantien pohjoispuolisella pellolla (++)

Metsästä pellolle pistävä niemeke on lähes avointa niittyä. Alueella kasvaa vain muutama kataja, mänty, koivu ja paju. Niitty on suurelta osin rehevää nurmipuntarpään ja koiranputken, kuivilla kohdilla metsälauhan valtaamaa. Kuivissa paikoissa viihtyvät niittykasveista myös metsäapila, matarat, kärsämöt, ahopukinjuuri, aholeinikki ja kalvassara. Huomionarvoisista lajeista alueella kasvaa *sikoangervo, mäkikaura* ja *keltamatara* sekä metsänlaidalla pari *nurmilaukka*yksilöä. Läheinen peltosaareke on myös maisemaltaan kaunis, joskaan erityistuella rahoitettavia toimenpiteitä ei siellä tarvittane.

Hoito: Niityn hoitoa uudelleen aloiteltaessa olisi hyvä kulottaa keväällä vanha, paksu heinä pois. Jatkossa kuviota voisi niittää tai laiduntaa.

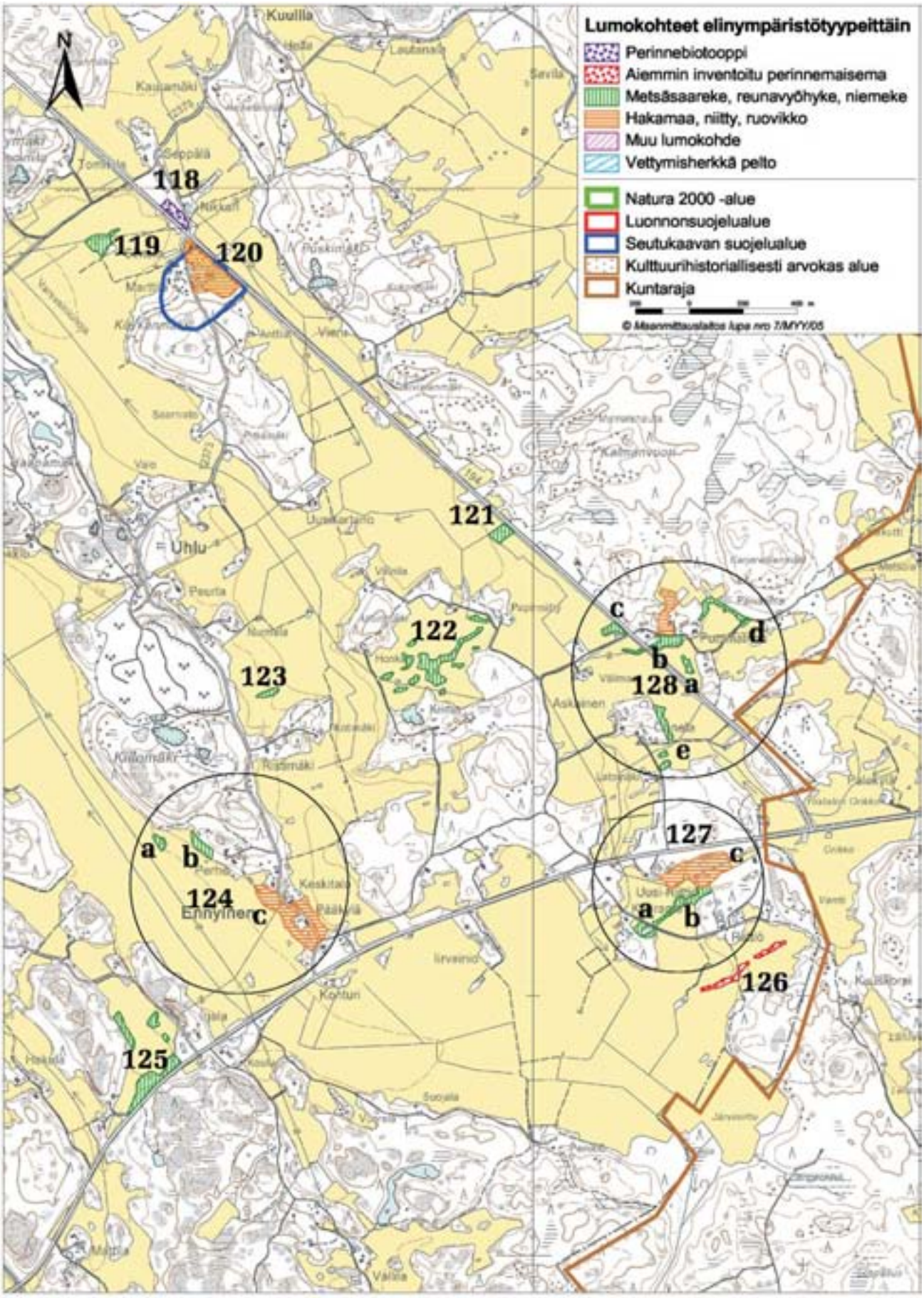

Kartta 7a. *Kohteiden 118 – 128 elinympäristötyypit*

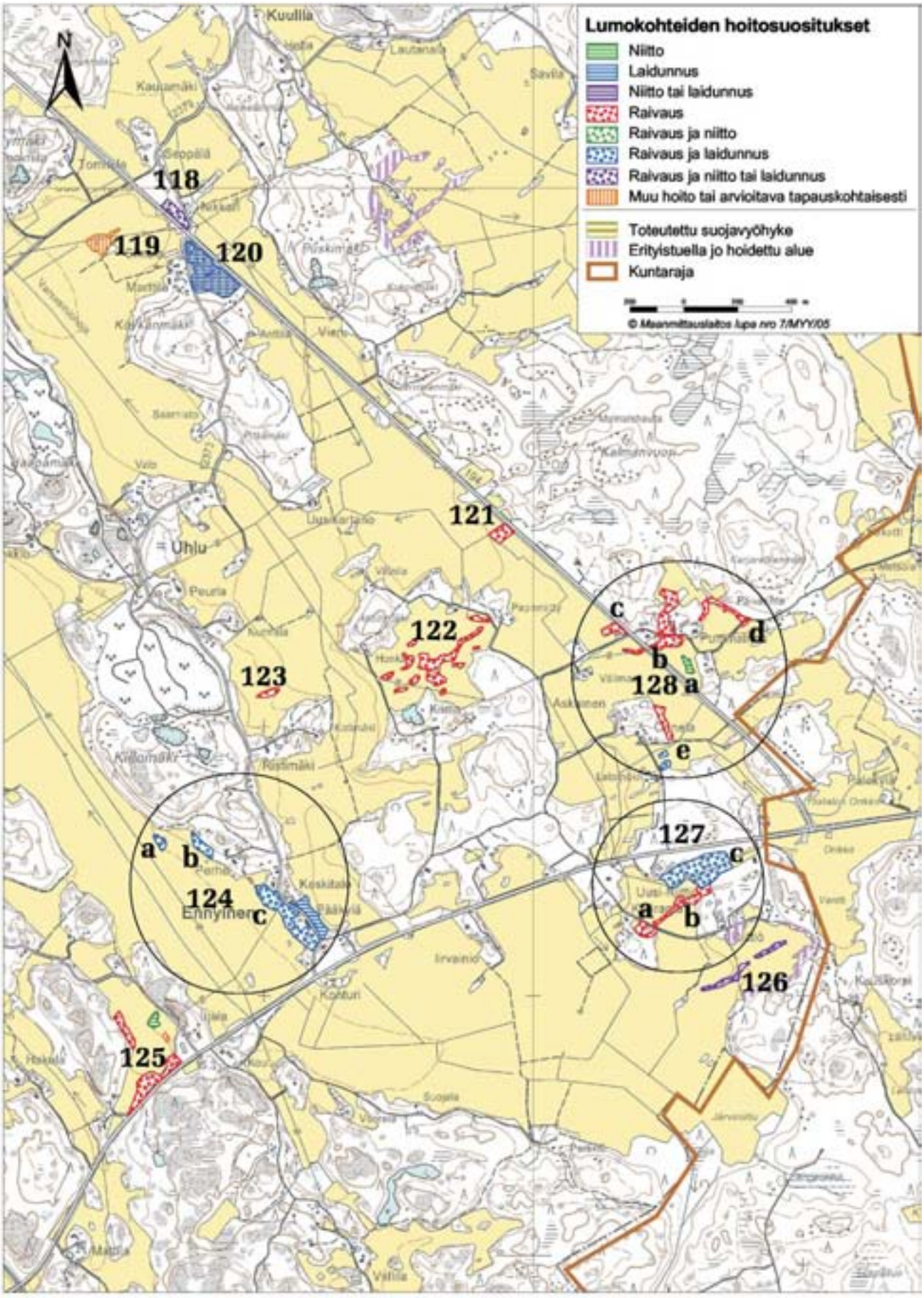

Kartta 7b. *Kohteiden 118 – 128 hoitosuositukset*

130. Ruovikko, Karintaustanaukko (+)

Kohde **130a** on laaja järviruo'on valtaama rantaniitty Karintaustanaukon pohjoispuolella. Lännempänä on myös tiheästi järeää tervaleppää kasvava töyräs ja idässä vajaat kymmenen vuotta sitten perustettu laskeutusallas. Alueella harvinainen näky on kohteen **130b** hoidettu rantaniitty, jolta järviruovikko on saatu lähes kokonaan katoamaan pitkään harjoitetun niiton seurauksena. Niitetty alue on kuvion itäosassa. Lännempänä alue vaihtuu tiheäksi järviruovikoksi ja mesiangervovaltaiseksi suurruohoniityksi. Edelleen lännempänä metsään pistävällä kuviolla kasvaa nurmilauha-*mäkikaura*niittyä sekä aholeinikkiä, poimulehteä, röllejä ja useita saralajeja. Niitetty alue hohti elokuun maastokäynnin yhteydessä punahehkuisena, lajistosta löytyvät mm. punasänkiö, maltsoja, tummarusokki, merisuolake, punakoiso sekä villakoita ja hierakoita. Itäosassa on pieni koivusaareke, länsiosan laajemman niittykuvion pohjoispuolella on tiheä havumetsä ja pienen ojan varrella myös tervaleppää.

Hoito: Kohteen **130a** laskeutusaltaan hoito soveltuu erityistuen piiriin. Tällöin sen lähiympäristöä voidaan vuosittain niittää tai laiduntaa. Laskeutusaltaista tulee myös poistaa lietettä säännöllisin väliajoin. Kohteen **130b** niittoa kannattaisi laajentaa länsiosien laajoille ruovikoille ja niityille erityisympäristötuen antaman taloudellisen tuen avulla. Hoidoksi soveltuu myös laidunnus, jolloin laitumeen voisi ottaa mukaan aiemmin todennäköisesti laidunnettua metsikköä.

131. Rantaniitty ja hakamaa, Karinniitty (++)

Järviruo'on valtaamaa rantaniittyä Vehmassalmen etelärannalla. Ruovikkoa rajaavat paikoin kauniit katajat ja ojanpenkoille on noussut nuorta koivikkoa. Pohjoisosassa, mökkitien luoteispuolella on hienoa hakamaata, jolla on kasvaa nuorta koivua ja mäntyä sekä katajaa. Kenttäkerroksesta löytyy mm. valkovuokkoa sekä huomionarvoista *mäkikauraa*. Laidunhistoriasta kertoo kappale vanhaa aitaa. Rantaniitty rajautuu pohjoisessa Hassinpään lehdon luonnonsuojelualueeseen ja seutukaavaan suojelualuevaraukseen.

Hoito: Hoidoksi soveltuisivat nuoren koivikon raivaus rannassa sekä ruovikon laidunnus tai niitto. Hakamaan paras hoitomuoto olisi raivaus ja laidunnus.

132. Rantaniitty ja metsäsaareke, Karintaustanaukon etelärannat (++)

Laaja-alainen järviruo'on valtaama vanha laidunniitty, jonka keskellä on männiköksi metsitetty kuivan maan niitty (Antolankari). Puoliavoimia niittykuvioita on aivan Antolankarin luoteiskulmassa sekä itäosissa. Näillä alueilla kasvaa kauniita pihlajia. Pohjoisessa, ennen ruovikon alkua, on kapea tervaleppävyöhyke. Saarekkeen kasvillisuus on nurmilauhavaltaista, varvut puuttuvat lähes kokonaan. Itäosien kuivimmilla niittykuvioilla viihtyvät lampaannata, kissankello, röllit, mäkitervakko ja ahomansikka, jota myös luoteiskulman niittykuvioilla on runsaasti. Ennen ruovikkoista salmea on paikoin mesiangervo-vadelmakasvustoja sekä aivan pieniä laikkuja meriratamo-vihvilä-rantalitukkakasvustoa. Muuten laajat ranta-alueet ovat lähes läpipääsemätöntä järviruovikkoa. Ruovikon läpi vedettyjen ojien penkoille on ilmaantunut nopeakasvuista ja tiheää koivikkoa, joka peittää vauhdilla tähän asti avoimena pysyneet maalaismaisemat.

Hoito: Koko laaja ranta-alue saarekkeineen pysyisi parhaiten avoimena laidunnuksen avulla. Runsastuottoiselle rantaniitylle soveltuu parhaiten lihakarja, mikäli rannan maapohja on riittävän kantavaa. Saarekkeen männikköä voisi harventaa ja ojien penkoille kasvaneet koivut kaataa.

133. Niityt ja metsäsaarekkeet, Karintaka (+)

Karintaan kylässä on runsaasti vanhoja kauniita rakennuksia, joiden kunnostuksella alkaa jo olla kiire, mikäli ne halutaan säilyttää hyväkuntoisina. Kylämäen ympärillä on useita erityistukeen soveltuvia, tosin pieniä niittykuvioita. Kohteen **133a** puoliavoimilla rinteillä kasvaa lähinnä mäntyä, siellä täällä myös koivua, terttuseljaa ja omenapuita. Itäisempi niittykuvio on lähes puuton. Kasvillisuus on rehevöitynyttä, vallitsevina lajeina ovat nurmipuntarpää, maitohorsma ja koiranputki, pienillä kuivemmilla laikuilla kasvaa myös nurmilauhaa, *keltamataraa* ja pölkkyruohoa. Karintaan talojen pohjoisrinteillä maisemaa hallitsee kookas saarnipuusto. Pihojen läheisyyden kasvillisuudesta mainittakoon alueella harvinainen *pihakurjenpolvi*. Kuvio **133b** on melko tiheäpuustoinen metsäsaareke, jolla kasvaa järeää mäntyä. Pohjoisrinteillä on sankka haavikko, mutta saarekkeella kasvaa myös tuomea, tervaleppää, kuusta, taikinamarjaa ja *saarnea*. Etelärinteillä on niittymäistä kasvillisuutta: mm. *mäkikauraa, keltamataraa*, metsälauhaa, ahopukinjuurta, huopakeltanoa ja kissankelloa. Kuvio **133c** on eteläosiltaan edellistä avoimempi, mäntyvaltainen metsäsaareke, jonka pohjoislaidalla vesoo tiheää haapavesakkoa. Lajisto on vähän edellistä karumpi alueen kallioisuuden johdosta.

Hoito: Kylämäellä olevat pienet niittykuviot (**133a**) olisi hyvä saada laidunnuksen piiriin. Myös männikköä voi näiltä alueilta harventaa. Peltosaarekkeilla (**133b** ja **c**) pusikon raivaus on tarpeen varsinkin pohjoisrinteillä. Saarekkeista varsinkin **133b** soveltuisi myös laidunnettavaksi.

134. Niittymäinen reunavyöhyke Kontulantien varrella (+)

Kontulantien mutkan länsipuolella on puoliavointa niittyaluetta, jolla kasvaa nuorta mäntyä, koivua ja raitaa. Keskiosat ovat rehevää niittyä, jolla kasvaa mm. nurmipuntarpäätä, pelto-ohdaketta, vadelmaa, särmäkuismaa ja ahdekaunokkia. Pienillä kuvioilla viihtyvät myös *keltamatara*, kissankello ja mäkitervakko. Alue jatkuu pohjoiseen kapenevana reunavyöhykkeenä, josta osaa on laidunnettu hevosilla peltolaitumen yhteydessä. Eteläisemmällä reunavyöhykkeellä kasvaa tiheästi pihlajaa, pohjoisempana haapaa.

Hoito: Laidunnusta olisi hyvä laajentaa koko reunavyöhykealueelle. Monimuotoisuutta edistäisi myös reunapuuston, haavan ja nuoren männyn harvennus. Mikäli peltoa ei oteta viljelykäyttöön, voisi sen ravinteisuutta köyhdyttää pari kertaa vuodessa toteutettavin niitoin ja jälkilaidunnuksen avulla. Tällöin koko alue reunavyöhykkeineen voitaisiin ottaa erityistuen piiriin.

135. Niityt Antolan tilan pihapiirin läheisyydessä (++)

Harvapuustoisia, katajaa kasvavia niittyjä pellon ja teiden välissä. Varastorakennusten ympärillä on puoliavoimia niittyjä, joilla kasvaa nuorta mäntyä, koivua ja pihlajaa. Niityt ovat reheviä ja niiden kasvillisuutta luonnehtivat nurmipuntarpää, nurmilauha, kärsämöt ja särmäkuisma. Siellä täällä on pieniä vadelmakasvustoja. Aivan päärakennuksen pohjoispuolella on katajainen rinne, jolla lampaat ovat aikoinaan laiduntaneet. Aluetta on hoidettu tämän jälkeen ottaen huomioon sen maisema-arvot. Kasvillisuus on edellisen tavoin rehevää, puustossa on tuomea ja muutama kuusi. Niityllä kukkivat kyläkellukka, keltamo ja tien varrella punasänkiö.

Hoito: Säännöllisesti toteutettava raivaus pitää maisemat avoimina. Alueiden monimuotoisuutta parantaisi myös niitto tai laidunnus.

136. Pellon metsäsaareke Antolan tilan kaakkoispuolella (++)

Laajahko metsäsaareke, jonka puusto on raivattu noin 20 vuotta sitten mutta on jälleen käynyt tiheäksi. Eteläosissa valtapuuna on mänty, pohjoisessa lehtipuut haapa ja koivu. Katajaa kasvaa hyvin runsaasti. Aikoinaan alueen ollessa laidunnettu saarekkeella on kasvanut lähinnä katajaa. Nämä vanhat pylväsmäiset katajat ovatkin maisemallisesti näyttäviä, joten niitä on hyvä vaalia. Lajistoltaan alue on melko niukka, keskiosassa on kallioinen alue, jonka läheisyyden metsälauhavaltaisella niityllä viihtyvät kissankello, metsämaitikka, kevätpiippo, kurjenkello, kultapiisku ja sarjakeltano. Myös aivan etelässä on pieniä kangasmaisia niittykuvioita.

Hoito: Kohde voitaisiin hyvin palauttaa vanhaan laidunvaiheen aikaiseen asuunsa kaatamalla ylispuusto. Tällöin saataisiin kaunis katajasaareke, jonka keskelle kannattaisi kuitenkin jättää puuryhmä tai maisemapuita. Huonokuntoiset ja maanmyötäiset katajat on hyvä raivata pois. Ensi vaiheessa katajaa tai ympäröivää puustoa ei kannata raivata liian voimakkaasti, jottei valoshokki aiheuta kauniiden pylväskatajien kuolemista.

137. Reunavyöhyke ja metsäsaarekkeet, Kummilan kylä (+)

Kummilan kylässä on maisemallisesti kaunis reunavyöhyke asutun rinteen itälaidassa. Aluetta on laidunnettu paikoin noin vuoteen 1975 asti. Reunavyöhyke on rehevä ja melko harvapuustoinen ja sillä kasvaa kauniita katajia, mäntyä, raitaa, vaahteraa, tuomea ja haapaa. Niittyosilla kasvaa rehevää suurruohoniittyä. Edellisestä kohteesta länteen on kaksi melko runsaspuustoista pellon metsäsaareketta. Valtaosiltaan saarekkeet ovat sekametsää, mutta kummankin saarekkeen pohjoislaidoilla on niittymäisempiä kuvioita, joilla kasvaa kauniita katajia. Kummilan peltoaukean pohjoisosassa on myös vähäisempi mutta maisemallisesti arvokas metsäsaareke.

Hoito: Reunavyöhykettä voidaan hoitaa vähäisin raivauksin sekä laiduntamalla tai niittämällä. Metsäsaarekkeilla hoidoksi riittää pienimuotoinen raivaus.

138. Reunavyöhyke, Ukkistenmäen länsiosat (+)

Kappale reunavyöhykettä, joka on säilynyt osittain puoliavoimena peltotien ja sähkölinjan takia. Idempänä sähkölinjan alla on todennäköisesti istutusperäinen *pähkinä*pensaikko. Pohjoisempana kasvaa tiheästi haapaa, kallioisella kohdalla myös mäntyä ja reunavyöhykkeellä muutamia *tammia*. Kaakossa niittykasvillisuus on melko runsasta, joskin sananjalka peittää laajat alueet. Niittykasveista alueella viihtyvät mm. kissankello, sarjakeltano ja kultapiisku. Haavikossa yleisimmät ruohovartiskasvit ovat nuokkuhelmikkä ja lillukka.

Hoito: Pähkinäpensaikko säilynee alueella hoidotta. Pohjoisempana reunavyöhykkeen haavikkoa kannattaisi harventaa.

139. Reunavyöhyke, Ukkistenmäen itäosat (+)

Runsaasti *tammea* kasvava reunavyöhyke pellon ja tien välissä. Seassa kasvaa melko tiheästi mm. koivua, haapaa ja mäntyä. Aluskasvillisuus koostuu lähinnä heinistä. Huomionarvoisista kasveista tavataan mm. *keltamataraa* ja *mäkikauraa*.

Hoito: Reunapuustoa on hyvä raivata aika ajoin.

140. Puukujanne, Lahdenperä (+)

Lahdenperän tilalle johtavan tien länsipuolella on peltomaiseman läpi johtava koivukujanne, jonka alkupäässä kasvavat vanhimmat koivut. Kohde on maisemallisesti arvokas ja otettu esimerkinomaisesti mukaan tähän suunnitelmaan.

Hoito: Koivukujien uudistamiseen ja alla olevan niittykasvillisuuden hoitoon voi saada erityistukea. Tukea voi saada myös uusien puukujanteiden perustamiseen.

141. Niitty ja reunavyöhyke, Pollila (++)

Kesäasuntona olevan vanhan tilan pohjoispuolella on hienoja puoliavoimia niittyjä ja reunavyöhykkeitä. Aivan rakennusten pohjoispuolella on rehevää niittyä istutettujen tammien lomassa. Niittykuvio jatkuu vanhaa metsätietä pitkin länteen ja katajaisena pellon reunavyöhykkeenä idän suuntaan. Havupuut ovat yleisimpiä. Vaikka niitty onkin rehevä, on siellä täällä *mäkikaura*valtaisia laikkuja, joilla myös kurjenkello, särmäkuisma ja metsäapila viihtyvät. Koilliseen johtavan heinittyneen kärrypolun varrella monimuotoisuutta lisäävät pari pientä lampea. Tämän kohteen itäpuolella olevan kallioisen saarekkeen rinteillä kasvaa upeita pylväsmäisiä katajia.

Hoito: Niitto tai laidunnus. Itäisen osa-alueen reunavyöhykkeeltä varsinkin nuoren männyn ja koivun poisto parantaisi alueen maisemallista arvoa.

142. Hakamaa ja niittyalueet Uskoisten kylässä (++)

Itäisin alue on umpeenkasvavaa hakamaata, jolla on kuitenkin yhä heinäisiä avoimempia laikkuja. Alueen puusto on koivuvaltaista, mutta mänty ja kuusi valtaavat vähitellen hakamaisen maiseman. Myös pihlajaa ja raitaa kasvaa alueella. Niittykuvioilla vallitsevina lajeina ovat nurmilauha, röllit, tuoksusimake ja niittynurmikka, myös valkolehdokkia esiintyy. Pohjoisen puuvajan lähellä olevalla kallioalueella on tuoreita ja kuivempia niittylaikkuja. Tuoreilla kuvioilla kasvaa runsaasti nurmipuntarpäätä, vadelmaa ja koiranputkea, kuivissa paikoissa myös lampaannataa.

Hoito: Mikäli innostusta löytyy, koko itäisin hakamaa-alue soveltuisi laidunnettavaksi esimerkiksi idässä olevan hylätyn pellon kanssa. Myös havupuuston raivaus parantaisi alueen maisemallista arvoa.

Lisäksi Uskoisten kylän keskellä, edellä kuvatusta hakamaasta länteen päin, on useita niittykumpareita ja -niemekkeitä, joita voisi erityisympäristötukien avulla raivata, niittää tai laiduntaa.

143. Metsäsaarekkeet, Uskoisten ja Tammiston viljelyaukeat (+)

Peltoaukealla on useita erityisympäristötukeen soveltuvia metsäsaarekkeita. Saarekkeista läntisin (**143a)** on lehtipuuvaltainen, lähinnä koivua ja haapaa kasvava. Sen läpi kulkevalla peltotiellä on nurmilauhavaltaista niittyä. Etelälaidalla on edustavampaa kasvillisuutta: metsäapilaa, nurminataa, mäkitervakkoa sekä huomionarvoisista lajeista *keltamataraa* ja *mäkikauraa.* Suurin saarekkeista (**143b)** kasvaa melko järeää havumetsää. Lähinnä sähkölinjan leikkaama kaakkoiskulma on avoimempi ja sillä kasvaa nuorta mäntyä. Valtalajina on hietakastikka. Saarekkeet **143c** ovat lehtipuuvaltaisempia ja osin kallioisia. Kohde **143d** on hyvin tiheäpensaikkoinen saareke, jolla kasvaa katajaa, kiilto- ja verkkolehtipajua, isoja koivuja ja vadelmaa.

Hoito: Kaikilta saarekkeilta voi harventaa puustoa.

Tammiston kylän pohjoispuolella on lisäksi pieniä kauniita saarekkeita, jotka ovat säilyttämisen arvoisia, mutta eivät juuri tarvitse aktiivista hoitoa.

144. Niittymäinen reunavyöhyke, Tammisto (+)

Tammiston vanhojen tilarakennusten pohjois- ja itäreunoilla puoliavoimia niittyalueita (**144a**). Alueella kasvaa kaunista katajaa, vaahteraa ja orjanruusua. Pohjoisempaa alkaa mäntymetsä. Rantaan vievän tien eteläpuolella on hyvin rehevöitynyttä, nurmipuntarpään ja vuohenputken luonnehtimaa niittykasvillisuutta. Tien pohjoispuolella lajisto on alueen kalliopaljastumien vuoksi hieman monipuolisempaa, rehevyyttä osoittavat koiran- ja vuohenputki, nurmipuntarpää ja timotei ovat täälläkin yleisiä. Kuivemmilla paikoilla esiintyvät metsälauha, röllit, nurminata ja kyläkellukka sekä huomionarvoisista kasvilajeista *mäkikaura* ja *keltamatara*. Eteläpuolella oleva latosaareke on varsinkin pohjoisosistaan lajistollisesti monipuolinen. Pohjoisessa on huomionarvoista kasvillisuutta erityisesti vanha riihen raunioilla. Tammistontien varrella on pienempiä pellon metsäsaarekkeita ja kallioisia reunavyöhykkeitä (**144b)**, jotka ovat maisemallisesti kauniita pylväsmäisine katajineen ja suurine mäntyineen ja pihlajineen. Kenttäkerros on alueella melko lajiköyhää.

Hoito: Niittyalueita olisi hyvä niittää kerran kaksi kesässä. Alueet soveltuisivat myös laitumeksi. Saarekkeen puustoa voidaan raivata ja varsinkin pensaikon ja nuoren männyn raivaaminen olisi eduksi. Tammistontien varren saarekkeilla ja reunoilla (**144b**) suositeltavat hoitotoimet ovat melko vähäiset: lähinnä pienimuotoiset puuston ja huonokuntoisen katajan raivaukset tulevat kyseeseen.

145. Niityt ja metsäsaareke, Kustavintien ja Lahdenperäntien risteys (++)

Kohde **145a** on kaakkoon viettävä, suurelta osin melko rehevä rinneniitty. Niittyalue on puoliavointa, vain muutama tuomi, yksi iso kuusi ja lännempänä omenapuu, kataja, pihlaja, *tammi* ja terttuselja kasvavat sillä pieninä ryhminä. Itäosiltaan niitty on rehevää: nurmipuntarpäätä, koiranputkea ja pelto-ohdaketta esiintyy monin paikoin. Seassa kasvaa myös huomionarvoista *mäkikauraa*. Ylempänä rinteessä ja toisaalta lännessä on edustavia ketolaikkuja, joilla huopakeltano levittäytyy mattomaisiksi kasvustoiksi. Kuivemmista kohdista löytyy myös mäkitervakkoa, ahomansikkaa, lampaannataa, mäkiarhoa, pölkkyruohoa, aholeinikkiä ja ahdekaunokkia, sekä huomionarvoista *keltamataraa* ja *mäkivirvilää.* Lahdenperäntien eteläpuolella on niin ikään reheväkasvuista niittyä. Kohde jatkuu Kustavintien eteläpuolella (**145b**) tuoreena avoimena heinäniittynä, jonka reunassa kasvaa muutamia koivuja, mäntyjä ja katajia. Myös täällä on kuivemmilla kohdin ja paikoin rehevän heinäkasvillisuuden seassa särmäkuismaa, ahdekaunokkia, ahomataraa, aholeinikkiä ja pölkkyruohoa sekä huomionarvoista *mäkikauraa, keltamataraa, ketoneilikkaa ja mäkivirvilää.* Edelleen etelään mentäessä alue muuttuu puustoiseksi ja maisemallisesti edustavaksi saarekkeeksi. Saarekkeen läpi kulkevan tien länsipuolella on sähkömuuntaja ja eteläreunalla lato. Saarekkeella kasvaa mäntyä, kuusta, haapaa, tammea, tuomea, raitaa, pihlajaa sekä runsaasti katajaa. Niittykasvillisuuden joukossa kasvavat mm. pölkkyruoho, kissan- ja harakankello, mäkitervakko, isomaksaruoho, lampaannata, *keltamatara* sekä *mäkikaura*.

Hoito: Kaikilla alueilla hoidoksi sopisi niitto tai laidunnus sekä puustoisten alueiden harvennus; tosin kohteet ovat laitumiksi pieniä. Vaihtoehtoisena hoitona riittää metsäisemmillä osilla pelkkä raivaus.

146. Niitty ja hakamaa, kallioketo, reunavyöhyke ja pienet metsäsaarekkeet, Iso-Särkilä (++)

Monipuolinen hoitokokonaisuus Iso-Särkilän kulttuurihistoriallisesti arvokkaassa kartanomiljöössä. Kartanon pihapiiri on ollut varsin laajalti niittyä vielä 1800-luvun lopulla. Kuvio **146a** rajautuu kartanon pihapiiriin ja on yläosistaan kallioketoa. Kedolla kasvaa lähinnä katajaa ja mäntyä sekä kallioketojen tyyppilajistoa,

kuten tuoksusimaketta, isomaksaruohoa, huopakeltanoa, aholeinikkiä ja mäkitervakkoa. Perinnebiotooppien huomionarvoisesta lajistosta siellä esiintyvät *mäkikaura* ja *keltamatara*. Alempana rinteessä on rehevää punanata-nurmipuntarpää-*mäkikaura*niittyä. Alue jatkuu pohjoiseen lehtopohjaisena ja hakamaisena. Reunavyöhykkeellä esiintyy mm. vaahteraa, lehtikuusia, vanhoja koivuja, mäntyjä ja kuusia sekä vähäisessä määrin puutarhalajeja. Kuvio **146b** on pohjoisosiltaan lehtomainen. Siihen kuuluu puoliavoin, tuoretta niittyä kasvava reunavyöhyke ja puretun ladon ympäristö. Osa alueesta on avoimempaa kalliota. Pohjoisreunalla kasvaa jonkin verran lehtikuusta, muutoin puusto on monipuolista, lajistoon kuuluu mm. *tammea*, vuorijalavaa ja saarnea, joista kaksi viimeksi mainittua lienevät istutusperäisiä. Kuivemmissa kohdissa lajistosta löytyy *keltamataraa*, tuoksusimaketta, lampaannataa ja maksaruohoja. Myös vanhaa kulttuurivaikutteisuudesta kertovaa hyötykasvia, keltamoa, esiintyy. Eteläreuna on avoimempaa rehevää heinäniittyä. Iso-Särkilän pellolla on lisäksi ryhmä maisemallisesti kauniita, joskin karuja metsäsaarekkeita, joiden puusto muodostuu katajasta, männystä, koivusta ja pihlajasta (kohteet **146c**). Isoin saareke on eteläreunaltaan kuivaa niittyä, jonka lajistossa on mm. kelloja, keltamataraa, mäkitervakkoa, metsälauhaa sekä puista *tammea*. Kohde **146d** on *saarnea, tammea* ja vaahteraa kasvavaa kartanon villiintynyttä puistikkoa, jonka reunalla sinnittelee kuusiaitarivi. Alue jatkuu tien itäpuolella ikivanhana koivukujanteena Kustavintielle. Koivujen joukkoon on ehkä alun perinkin istutettu tai myöhemmin levinnyt jaloja lehtipuita, mm. lehmusta, tammea, vaahteraa, saarnea ja vuorijalavaa. Muutoinkin alue on puustoltaan ja pensaistoltaan monimuotoinen ja sillä esiintyy mm. suunnittelualueella harvalukuista koiranheittä. Väliin mahtuu myös kaistale yksipuolisempaa istutuskuusikkoa. Pohjakasvillisuus on puuston tiheydestä ja risukkoisuudesta johtuen niukkaa. Alueen arvot luonnon monimuotoisuuden näkökulmasta perustuvat vanhoihin kolo- ja lahokoivuihin, monipuoliseen puustoon ja maisemallisesti tärkeään sijaintiin valtakunnallisesti arvokkaalla kulttuurimaisema-alueella.

Hoito: Kohde **146a** säilynee avoimena ainakin kuivilta osiltaan ilman suurempia toimenpiteitä. Alue on kuitenkin kasvillisuudesta ja vanhoista kartoista päätellen entistä laidunta, jonka ottaminen uudestaan hoidon piiriin elvyttäisi kohteen perinnebiotooppikasvillisuutta. Tällöin hoitona olisi varovainen raivaus sekä laidunnus. Kuviota **146b** voi hoitaa yhtenä kokonaisuutena laiduntamalla tai – mikäli se on poissuljettu vaihtoehto – reunavyöhykkeen raivauksella. Saarekkeet (**146c**) ovat säilytettäviä tai varovaisesti raivattavia. Varsinkin suurimman saarekkeen eteläreunalta kannattaisi raivata nuorta mäntyä ja muuta vesakkoa. Kuvio **146d** ovat monimuotoinen jo sellaisenaan. Halutessaan kuviota voi kuitenkin hoitaa raivaamalla tilaa vanhojen kookkaiden puiden ympärille ja näkymää pellon suuntaan. Kolo- ja lahopuut olisi hyvä jättää paikoilleen lisäämään osaltaan monimuotoisuutta, ellei niistä ole vaaraa ohikulkijoille (tien itäpuoli). Tien läntisen puolen laidunnus on myös yksi hoitovaihtoehto.

147. Reunavyöhyke ja niitty, Särkilä (+)

Särkilän hoitokokonaisuuteen on otettu mukaan Särkirantaan johtavan tien varren reunavyöhykettä. Erityisesti tien eteläpuoli on niittypohjaista puustoltaan monimuotoista aluetta, tosin täälläkin puustossa on ulkomaista lajistoa. Niittylajistoa edustavat mm. *keltamatara*, kellot, mäkitervakko, lampaannata ja tuoksusimake. Tien pohjoispuoli vaihettuu mustikkatyypin metsäksi, mutta alueella kasvaa myös mm. *pähkinäpensasta.*

Hoito: Kohteen hoitoon olisi hyvä liittää raivauksen ohella niittyalueen niittoa.

148. Hakamaa ja reunavyöhyke, Puodinniemi (++)

Kuvio **148a** on vanhaa, umpeenkasvavaa hakamaata sekä reunavyöhykettä, jonka pensaskerroksessa kasvaa paljon katajaa ja pohjakasvillisuus on niittyvaltainen. Puulajistonsa puolesta alue on sekametsää, mm. pihlajaa esiintyy runsaasti. Heinävaltaisen kenttäkerroksen valtalajeja ovat metsäkastikka, röllit, nurmipuntarpää, tuoksusimake ja lampaannata mutta alueella esiintyvät myös aholeinikki, särmäkuisma, kultapiisku, kellukka, kellot, metsäapila ja *keltamatara.* Kuvio **148b** on puoliavoin, hakamainen, aikaisemmin laidunnettu metsänreuna, jolla kasvaa mm. vanhoja koivuja ja mäntyjä. Kasvillisuus vaihettuu metsän puolella mustikkatyypin kankaaksi. Reunavyöhykkeellä kasvaa perinnebiotooppien huomionarvoisista kasveista mm. *keltamataraa ja mäkikauraa* ja sekä muutakin tyyppikasvillisuutta, kuten aholeinikkiä, huopakeltanoa, kissan- ja kurjenkelloa, mäkitervakkoa ja lampaannataa sekä valkolehdokkia. Kohteeseen liittyy asumattoman, ränsistyneen talon pihapiiriä. Rajaukseen on otettu mukaan kaistale vapaata harvapuustoista ranta-aluetta mökkitien itäpuolelta.

Hoito: Molemmilla alueilla haapa- ja pajuvesakoon raivaus pellon reunasta voi jo sinällään elvyttää niittylajistoa, kun reunavyöhykkeen valo-olosuhteet paranevat. Laidunnus tai niitto niissä kohdissa, joissa se on mahdollista, olisi hoitona suositeltavaa.

149. Reunavyöhykkeet Rautilan ja Vilun välisellä peltoaukealla (+)

Kauniita katajaa kasvavia niemekkeitä, jotka säilyvät ilman erityistuella rahoitettavia toimenpiteitä maisemallisesti kauniina. Huonokuntoisen katajikon raivaus silloin tällöin olisi eduksi.

150. Laidunnetut pellon metsäsaarekkeet ja reunavyöhykkeet Rautilakeskuksen läheisyydessä (++)

Vanhasta maatalousoppilaitoksesta itään on hevosten laiduntamaa peltoa, metsäsaarekkeita ja niittymäisiä reunavyöhykkeitä. Pohjoisin niemekkeistä on runsaspuustoinen alue, jolla kasvaa mm. mäntyä, koivua, kuusta ja haapaa. Kenttäkerros on melko rehevää lukuun ottamatta luoteisinta kulmaa, jolla esiintyy mm. kissankelloa, *keltamataraa*, rohtotädykettä, mäkitervakkoa, lampaannataa ja purtojuurta. Idempänä vanhan kivinavetan eteläpuolella on hieno avoin niitty, jonka läpi on tehty kesän aikana tie. Se on pääasiassa melko rehevää, mutta kallioisten alueiden läheisyydestä löytyy myös edustavalajisempia laikkuja. Niillä kasvavat mm. röllit, lampaannata, *sikoangervo*, ahosuolaheinä, keltamaksaruoho, kissankello, ahopukinjuuri ja mäkitervakko. Puustossa on muutama kaunis, matala mänty. Päärakennuksen alapuolinen niitty on puustoisempaa ja siellä esiintyy kirsikkaa ja muita puutarhakarkulaisia. Vehmassalmen rannalla on maanläjityskasan ympärillä järviruovikko, jonka pohja lienee kuitenkin liian vetistä laidunkäyttöön. Pellolla on lisäksi kolme mäntyvaltaista, maisemallisesti kaunista metsäsaareketta, joita on laidunnettu pellon yhteydessä.

Hoito: Erityistuen avulla alueiden laidunnusta voidaan jatkaa ja mahdollisesti laajentaa. Pohjoisimman niemekkeen puustosta voisi poistaa ainakin puolet. Alueelle on valmisteltu asemakaavaa, joka toteutuessaan estänee kohteiden hoidon maatalouden erityistuella.

151. Pellon niittysaarekkeet ja laidunnetut rantaniityt (++)

Lallisten tilan alueella on erityistukien avulla hoidettu rantaniittyä useiden vuosien ajan (**151a**). Lammas-hevoslaidunnus onkin alkanut tuottaa tulosta, järviruovikko on vaihtumassa matalammaksi vyöhykkeiseksi rantaniityksi. Pohjoisimpia osia on hoidettu niittämällä – näille alueille hoidon tehostamiseksi esimerkiksi niiton jälkeinen laidunnus voisi olla hyväksi. Erityistukeen voidaan sisällyttää myös tilan itäpuoliset pellon niittysaarekkeet ja niitä ympäröivät pellot (**151b**), jollei niitä lannoiteta.

152. Hakamaiset reunavyöhykkeet ja pikkusaarekkeet (++)

Rautilantien pohjoispuolisella peltoalueella olevilla saarekkeilla ja reunavyöhykkeillä on hakamaisia kohtia. Valtaosa alueesta kuuluu Vehmaan kunnalle, joka on rakentanut alueelle luontopolun. Itäisempi reunavyöhyke on hyvin hakamainen järeine koivuineen. Sen luoteisosissa on rehevöitynyttä kastikkavaltaista niittyä, jota on käytetty heinän läjitysalueena. Kallioisella ja mäntyvaltaisella etelälaidalla sijaitsevat myös edustavimmat niittylaikut, kun taas kaakossa alue muuttuu koivuvaltaiseksi hakamaaksi, jonka kenttäkerroksen ruohokasvillisuus on monipuolista. Alueella kasvaa mm. metsäapilaa, kissan- ja kurjenkelloa, mäkitervakkoa ja purtojuurta sekä paikoin runsaasti huomionarvoista *mäkikauraa* ja *sikoangervoa*. Pellon laitojen haapa on levittäytymässä sisemmälle hakamaahan. Läntisempi reunavyöhyke on lajistoltaan hyvin itäisemmän alueen kaltainen. Hakamaisten reunavyöhykkeiden välissä on pieniä katajavaltaisia saarekkeita. Isomman metsäsaarekkeen luoteiskulmassa on suuri vanha lehdeskoivu.

Hoito: Koska luontopolku kulkee maatalousmaisemassa, olisi toivottavaa, että reitillä kerrottaisiin enemmän myös maatalousluonnosta. Pensaikon raivaus varsinkin pellon laidalta on tarpeen. Myös vanhan hakamaan laidunnus ja laiduntavat eläimet soveltuisivat mainiosti alueelle. Olisiko mahdollista, että kunta vuokraisi alueen lähiseudun viljelijälle hoidettavaksi esim. hevosten tai lampaiden laitumena?

153. Reunavyöhykkeet Terhontien alkupäässä (+)

Runsaspuustoisia reunavyöhykkeitä, joilla niittykasvillisuus on säilynyt melko runsaana. Rinteellä kasvaa tiheästi mäntyä, lännempänä myös haapaa. Alueella esiintyy mm. *sikoangervoa, keltamataraa, mäkikauraa* ja ahdekaunokkia.

Hoito: Puuston ja pensaikon raivaus parantaisi alueen maisemallista arvoa ja lisäisi niittykasvillisuudelle sopivaa elinympäristöä.

154. Pellon metsäsaarekkeet (+)

Matintalon tilan eteläpuolisella peltoaukealla hyvin kauniita metsäsaarekkeita. Saarekkeet ovat melko runsaspuustoisia ja niiden reunoilla kasvaa kauniita pylväsmäisiä katajia.

Hoito: Varsinkin nuorta mäntyä voisi raivata.

155. Perinnebiotooppi ja niitty (++)

Kohteeseen kuuluu puoliavoin metsälauhavaltainen, maisemallisesti kaunis katajaniitty kesämökkiympäristössä sekä lajistoltaan hieman vaatimattomampi niemeke mökkitien pohjoispuolella. Molemmat alueet ovat pieniä, mutta luonnon monimuotoisuuden kannalta mainitsemisen arvoisia. Eteläisemmällä niemekkeellä kasvaa katajien lisäksi mäntyä, koivua, vadelmaa, orjanruusua, pihlajaa ja tuomea.

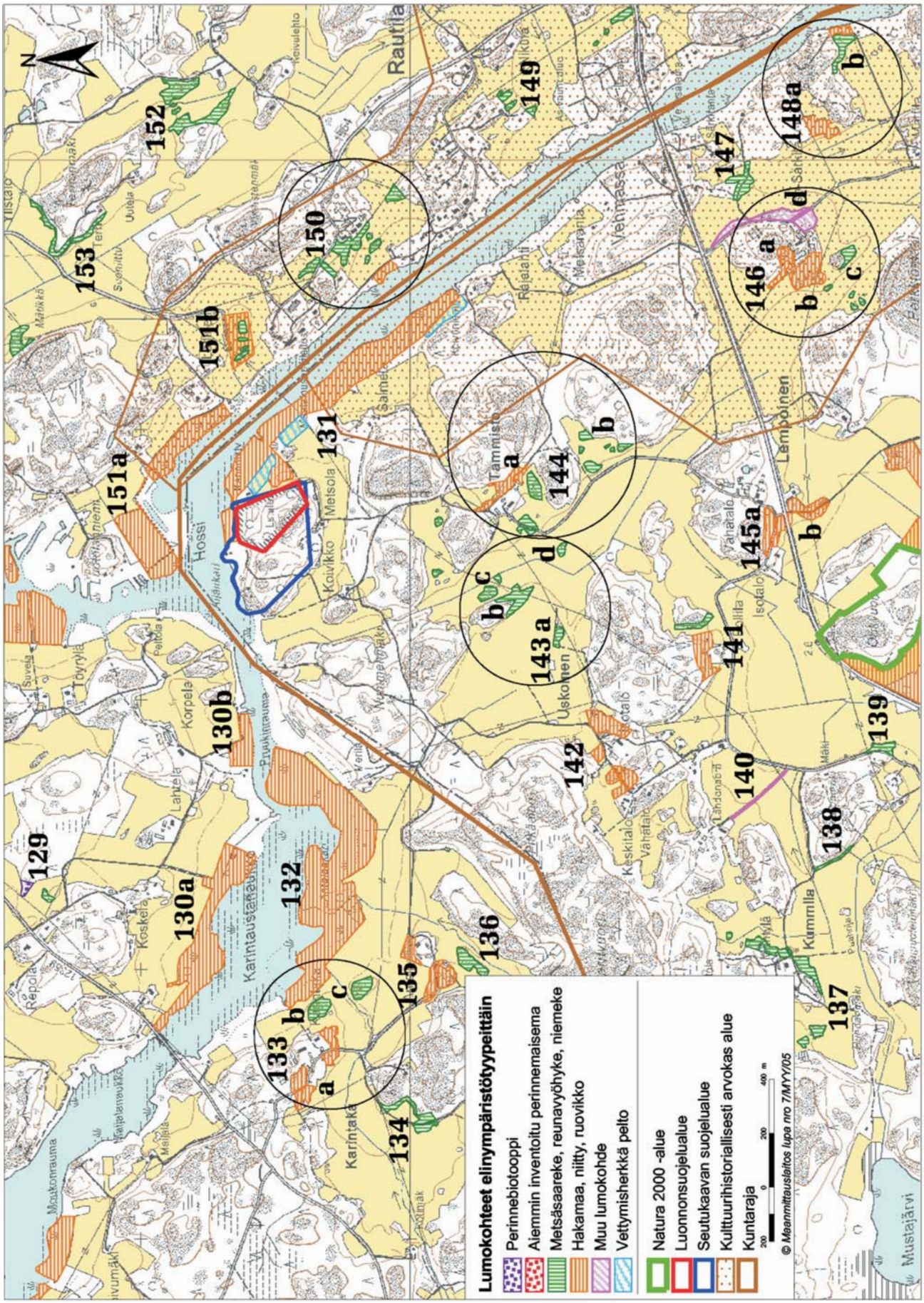

Kartta 8a. *Kohteiden 129 – 153 elinympäristötyypit*

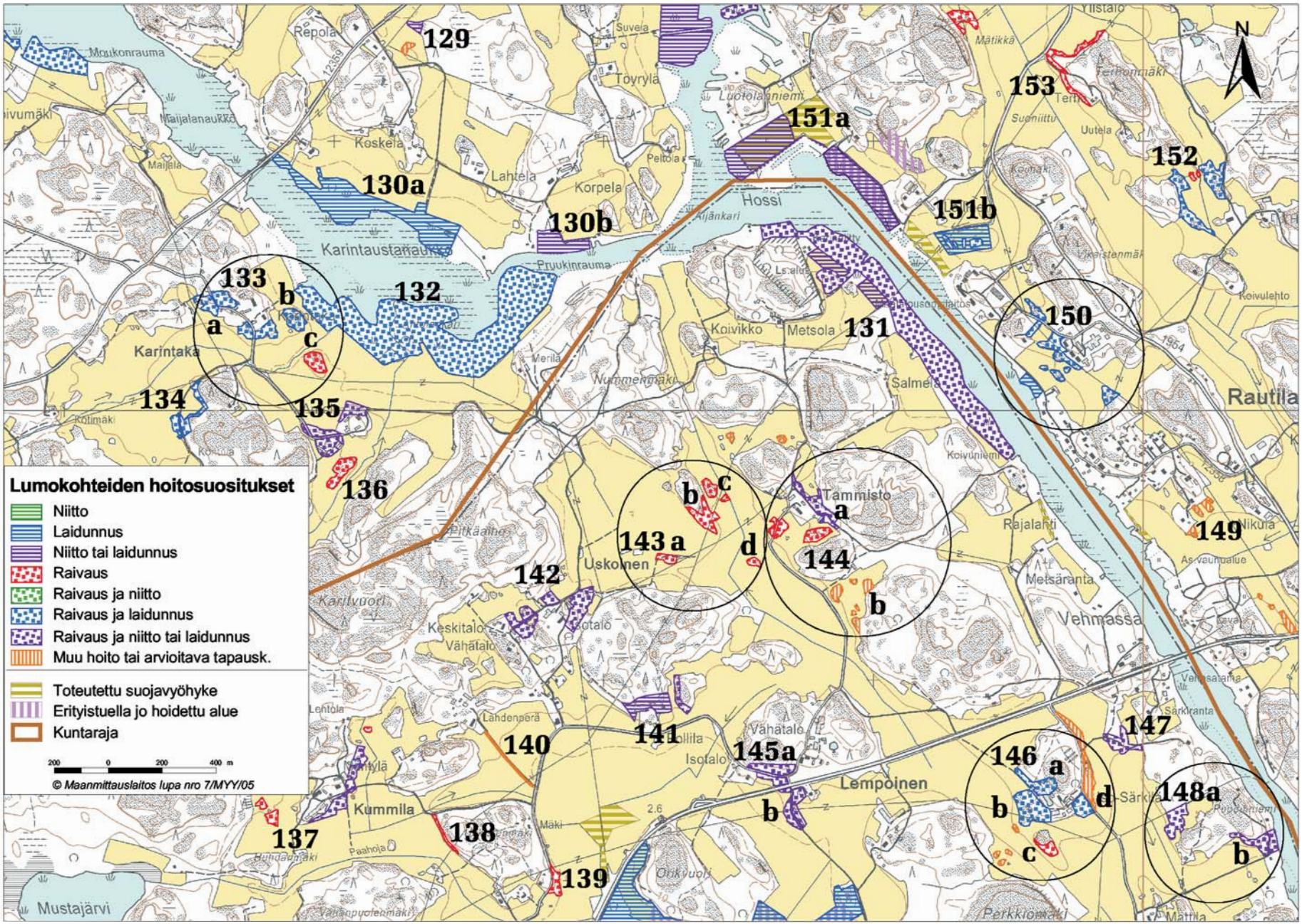

Kartta 8b. Kohteiden 129 – 153 hoitosuositukset

Kenttäkerroksessa kasvaa metsälauhan ohella apiloita, punanataa, hiirenvirnaa, heinätähtimöä, ahomataraa, aholeinikkiä, kelloja sekä huomionarvoisista lajeista *keltamataraa* ja *sikoangervoa.* Kohteella sijaitsee kiviröykkiö, joka on mahdollisesti muinaisjäännös.

Hoito: Molemmilla alueilla hoitona voisi olla nuoremman puuston ja pusikon raivausta ja niittoa. Eteläisempää niemekettä on joskus laidunnettu, mikä tietysti on edelleenkin mahdollista.

156. Saarekkeet ja hakamainen reunavyöhyke sekä niitty, Metsäpirtti (+)

Taskalan tilakeskuksen vieressä on hakamainen, aiemmin laidunnettu reunavyöhyke, joka on kasvamassa umpeen. Varsinkin nuorta mäntyä on ilmaantunut laidunnuksen loputtua. Kohteella kasvaa runsaasti katajaa männyn, kapealehtipajun, pihlajan, terttuseljan, tuomen ja vadelmapensaikon joukossa. Niittylajistoon kuuluvat punanata, mäkitervakko, ahomatara sekä huomionarvoinen *hakarasara*. Suunnitelmaan on otettu mukaan tien koillispuolella oleva rehevöitynyt pieni nurmipuntarpäävaltainen niitty, jolla on jonkin verran huomionarvoista lajistoa, kuten *mäkikauraa* ja *hakarasaraa.* Tilan lounaispuolella sijaitsevat kalliosaarekkeet ovat maisemallisesti kauniita.

Hoito: Reunavyöhykkeen paras hoito olisi raivaus ja laidunnus. Mikäli aluetta laidunnetaan, se voidaan ottaa mukaan erityistukeen tiehen asti. Tien koillispuolella sijaitsevaa niittyä voi hoitaa joko niittämällä tai laiduntamalla. Metsäsaarekkeet ovat maisemallisesti säilyttämisen arvoisia kohteita, joiden hoito ei välttämättä vaadi aktiivisia toimenpiteitä.

157. Tieympäristö, reunavyöhyke ja saarekkeita, Heikkilä (+)

Kuvio **157a** on vanhan tien niittymäistä ympäristöä, jolla kasvaa kauniisti katajaa. Kohteella sijaitsi vielä 1800-luvun lopussa tuulimylly. Nykyisin tien reunassa on vanha aitta tms. rakennus. Kasvillisuus on tällä hetkellä pääosin rehevää nurmilauhavaltaista heinäniittyä, tienpohjalla ja pientareilla viihtyvät silmäruoho, mäkikuisma, aholeinikki ja *keltamatara*. Vadelma on levittäytynyt osalle aluetta. Lammin talon saunarakennukseen rajautuu pieni niittykasvillisuuden luonnehtima reunavyöhyke (**157b**), jolla kasvaa mm. vanhoja koivuja, mäntyä, kuusta, katajaa ja vaahteraa sekä pihapiiristä levinnyttä puuta ja pensasta. Reunavyöhykkeellä kasvaa mm. pölkkyruohoa, ahdekaunokkia, ahomataraa, ahomansikkaa, kissankelloa, mäkitervakkoa, lampaannataa, *keltamataraa* sekä runsaasti *mäkikauraa.*

Hoito: Osa kohteesta **157a** on nykyisin varastona, joten alue tulisi ensin siivota, mikäli sitä haluttaisiin hoitaa erityistuella. Tämän lisäksi hoitoon kuuluisi esim. vatukon raivausta ja niittoa tai miksei myös laidunnusta. Reunavyöhykkeen (**157b**) hoidoksi riittänee varovainen raivaus.

Lammin talon kaakkoispuoleisella pellolla on pieniä maisemallisesti kauniita saarekkeita, joiden hoito ei vaadi aktiivisia toimenpiteitä.

158a. Hakamainen joenrantametsä ja metsäsaarekkeet, Heikkilä (+)

Puttanjoen varrella Kosken kartanolta Heikkilän tilalle johtavan tien varrella on kasvillisuudeltaan monimuotoinen metsäalue, jonka elinympäristötyypit vaihtelevat kuivasta pienruohoniitystä, hakamaisen metsän kautta rehevämpään jokivarsimetsään. Itse jokirantaan on kasattu louhintajätettä, jonka valtaama penkka on rajattu kohteen ulkopuolelle. Kasvillisuuteen kuuluu katajaa, mäntyä, kuusta, haapaa, pihlajaa, tuomea, tuhkapajua sekä tammen, vaahteran ja saarnen taimia. Edustavimmilla alueilla kasvaa mm. metsälauhaa, rölliä, punanataa, ahomansikkaa, ahomataraa, kissankelloa sekä huomionarvoista *sikoangervoa*.

Hoito: Alue saattaisi sopia tilan laidunkokonaisuuteen, mutta myös hoito pelkästään raivaamalla on mahdollista, jolloin itse jokirannan alue kannattaisi jättää luonnontilaan. Lähinnä nuorta mäntyä kannattaa raivata ylempää.

Edellisen kohteen pohjoispuolella on kaksi maisemallisesti edustavaa metsäsaareketta, joita voi hoitaa pienimuotoisin raivauksin ja niitoin. Huomionarvoiseen lajistoon kuuluvat *keltamatara* ja *mäkikaura.*

158b. Perinnebiotooppi ja reunavyöhyke, Heikkilä (+++)

Heikkilän tilan laidunniemeke sekä sen jatkeena oleva metsäsaareke on jo valtakunnallisissa perinnemaisemien inventoinneissa huomioitu maakunnallisesti arvokas kohde (Heikkilän haka). Puu- ja pensaslajistoon kuuluvat kataja, koivu, kapealehtipaju sekä taikinamarja. Kohteen pohjakasvillisuustyyppi vaihtelee pienialaisesta kalliokedosta nurmilauhaniittyyn. Rehevöityneen tuoreen heinäniityn lomassa on runsaskukkaisia pienruohoniittylaikkuja, joiden lajistoon kuuluu päivänkakkaraa, kissankelloa, ahdekaunokkia, särmäkuismaa, valkovuokkoa ja ahomansikkaa. Huomionarvoisesta kasvillisuudesta esiintyvät lisäksi *keltamatara, ketoneilikka, mäkivirvilä, hietalemmikki, mäkikaura, litteänurmikka* sekä *virna-* ja *hakarasara.* Heikkilän hoitokokonaisuuteen on otettu mukaan perinnebiotooppialueiden pohjoispuolella oleva maisemallisesti tärkeä voimakkaasti harvennettu ja vesottumassa oleva katajaa kasvava metsänreuna.

Hoito: Kohde on tällä hetkellä laidunnettua. Rehevöitymisen estämiseksi tulisi luonnonlaidun aidata erilleen peltolaitumesta tai jättää laitumeen sisältyvä nurmi lannoittamatta. Kohde otettiin mukaan tähän suunnitelmaan, koska sen mahdollinen laiduntaminen yhdessä muiden laitumien kanssa parantaisi alueen maisemallista arvoa. Pohjoispuolella olevan metsänreunan ottamista laidunnukseen voisi harkita.

159. Hakamaa/metsälaidun ja pikkusaarekkeet, Jaakkola (++)

Jaakkolan tilan vanhoja metsälaitumia ja hakamaita on viimeksi laidunnettu noin 10 vuotta sitten, jolloin laiduneläiminä olivat emolehmät. Kokonaisuus sisältää maisemallisesti edustavia, katajaa kasvavia reunavyöhykkeitä, kallioisempaa aluetta (laajemmat kalliot on rajattu pois), avoimempia niittyalueita, metsätaloudellisesti hoidettua, osin vesakoitunutta aluetta (tien pohjoispuolelle jäävän alueen keskiosa) ja vanhoja koivuja kasvavaa hakamaista aluetta. Koivujen lisäksi puustossa ja pensaskerroksessa on pihlajaa, mäntyä, tuomea, raitaa, haapaa, vaahteraa, *tammea*, *saarnen* taimia, taikinamarjaa sekä runsaasti katajaa. Kenttäkerroksen lajisto vaihtelee metsäkasvillisuudesta niittymäisempään lajistoon: sammalpohjaisesta kallioalueesta nurmilauha-metsälauhavaltaisen heinikon kautta pienruohoniittyyn. Niittykasvillisuutta alueella edustavat mm. punanata, tuoksusimake, pölkkyruoho, nurmitädyke, kyläkellukka, keltamo, ahomatara, ahomansikka, ahosuolaheinä, särmäkuisma, aho-orvokki, kissan- ja kurjenkello, isomaksaruoho ja metsäapila sekä hakamaiden kasvillisuutta mm. valkolehdokki ja purtojuuri. Huomionarvoiseen kasvillisuuteen kuuluvat lisäksi *keltamatara* ja *mäkikaura.*

Hoito: Aluetta voidaan jatkossa hoitaa joko reunavyöhykkeitä raivaamalla tai ottamalla koko alue laidunnukseen. Mikäli hoidon piiriin tulevat vain reunavyöhykkeet, täytyy tukialue rajata vastaavasti. Jos suunnitellaan laidunnusta, mikä olisi suositeltavin hoitomuoto, tukea voi hakea koko alueelle. Ainakin kuusta, haapaa ja tuomea tulisi raivata.

Kohteen itäpuolella sijaitsee myös useita maisemallisesti erittäin kauniita pieniä metsäsaarekkeita, joilla kasvaa monipuolisesti ainakin katajaa, pihlajaa, koivua, haapaa sekä kuusta. Nämä ovat vähintäänkin säilyttämisen arvoisia kohteita, myös varovainen raivaus on useimmilla suositeltavaa.

160. Reunavyöhyke ja pienet saarekkeet (++)

Puustoltaan mäntyvaltainen, mutta myös pihlajaa koivua, tuomea, kuusta, katajaa ja taikinamarjaa kasvava kallioinen mäki, jonka reunavyöhykkeellä on paikoin hyvä lajisto. Alue on ollut laidunnuksen piirissä viimeksi 1960-luvulla. Kasvillisuus on pääosin metsälauhavaltaista, mutta ketolajistoa edustavat mäkitervakko, päivänkakkara, isomaksaruoho ja kalliokielo sekä huomionarvoiset *keltamatara, sikoangervo, nurmilaukka* ja *ketoneilikka*. Lisäksi tilan pellolla on pieniä, maisemallisesti arvokkaita metsäsaarekkeita, joita on jo hoidettukin.

Hoito: Perinnebiotoopilla hoidoksi riittää raivaus, jonka avulla estetään reunan umpeenkasvu ja turvataan niittykasvillisuuden valo-olosuhteet. Saarekkeiden hoito ei edellytä tällä hetkellä aktiivisia toimenpiteitä.

161. Kapea reunavyöhyke ja metsäsaarekkeet, Soinila (+)

Kohde **161a** koostuu pellolle työntyvästä lajistollisesti ja maisemallisesti arvokkaasta kallioisen niemekkeen kapeasta reunavyöhykkeestä, jolla kasvaa runsaasti katajaa. Puustoon kuuluu tavanomaisen puuston lisäksi myös *tammea*. Kenttäkerros koostuu osin metsän, osin niityn lajistosta tyyppilajeina metsälauha, lampaannata, mustikka, metsäapila, ahdekaunokki, ahomansikka, ahomatara, rohtotädyke, kissan- ja kurjenkello ja isomaksaruoho. Huomionarvoisista lajeista kohteella tavataan lisäksi *keltamataraa, sikoangervoa, ketoneilikkaa* ja *mäkikauraa*. Kohteen edustalla on pieni, kaunis metsäsaareke ja Soinilan pihapiirin tuntumassa vähän isompi metsäsaareke. Kohde **161b** on hakamainen latosaareke, jossa kasvaa mm. muutamia vanhoja lehdeskoivuja ja jokunen *tammi*. Muutoin puusto on sekametsää ja pellon reunassa kasvaa tiheä haavikko. Kenttäkerros on osin niittymäistä, osin metsäisempää lajistoa, johon kuuluu mm. ahomataraa, kangasmaitikkaa, mustikkaa, lampaannataa, ahomansikkaa, isomaksaruohoa, keto-orvokkia, oravanmarjaa sekä kissan- ja kurjenkelloa.

Hoito: Lounaaseen suuntautuvan paahteisen reunavyöhykkeen (**161a**) hoidoksi riittänee pienimuotoinen raivaus umpeenkasvamisen estämiseksi. Myös niitto olisi kasvillisuudelle eduksi. Pienempi metsäsaareke ei vaadi aktiivisia hoitotoimia, mutta pihapiirin läheiseltä saarekkeelta olisi hyvä raivata vatukkoa. Tälläkin kohteella niitto on suositeltavaa. Saareke **161b** sopisi kokonsa puolesta hyvin laidunnukseen. Mikäli laidunnus ei ole mahdollista, myös pelkästään reunavyöhykkeiden raivaus voi tulla kysymykseen.

162. Perinnebiotooppiniitty, Seppälä (++)

Erityisesti pihlajaa ja katajaa kasvava entinen laidunniitty. Muutakin puustoa ja pensastoa on monipuolisesti. Kenttäkerroksen tyyppilajistoa edustavat runsaana kasvava *mäkikaura*, metsälauha, punanata, ahomansikka, apilat, kärsämöt, nurmitädyke, ahomatara, kissankello, mäkitervakko, kelta- ja isomaksaruoho. Huomionarvoiseen lajistoon kuuluu edellä mainitun mäkikauran lisäksi *keltamatara* ja runsaana esiintyvä *sikoangervo*. Hyönteisiä houkuttelevan mesikasvillisuuden osuus lajistosta on suuri.

Hoito: Hoito edellyttää raivauksen lisäksi niittoa tai laidunnusta. Erityisesti olisi raivattava nuorta mäntyä ja vadelmapensaikkoa.

163. Perinnebiotooppi ja muut monimuotoiset alueet, Kosken kartano (++)

Kohde **163a** on Kosken kartanoon liittyvä puoliavoin entinen laidunkumpare. Alueen vieritse kulkee vanha kylätie. Erityisesti katajaa ja niittykasvillisuutta kasvava lounaaseen avautuva rinne on maisemallisesti kaunis. Osalle kohteesta on istutet-

tu mäntyä ja kuusta, jotka jo varjostavat niittyä. Kohteella kasvaa myös koivua, terttuseljaa, tuomea, taikinamarjaa ja vadelmaa. Puustoa on jossain määrin harvennettu. Kenttäkerros on osin rehevää, hietakastikkavaltaista, mutta parempaa niittylajistoakin löytyy, kuten pölkkyruohoa, aholeinikkiä, mäkitervakkoa, isomaksaruohoa, kelloja, lampaan- ja punanataa, tuoksusimaketta sekä huomionarvoisesta lajistosta *keltamataraa, ketoneilikkaa, mäkikauraa* sekä *nurmilaukkaa.* Rinne on ainakin osin hiekkamaata, joka usein on erityisen hyvää hyönteisympäristöä. Kartanon eteläpuolella sijaitsee tiessä kiinni oleva niittyreunainen, kallioinen saareke (**163b**), jolla on vanha, kaunis rakennus. Kohteella kasvaa mm. katajaa, aholeinikkiä, *keltamataraa, sikoangervoa* sekä *mäkikauraa*. Aivan kartanon pihapiiriin rajautuu lisäksi pieni pellon ympäröimä niemeke, jolla kasvaa komea, maisemallisesti edustava kuusi sekä huomionarvoisesta perinnebiotooppilajistosta mm. *keltamataraa* ja *mäkikauraa*. Edellisen kohteen pohjoispuolella Puttanjoen mutkassa on pieni sekametsää kasvava hakamainen, pieniä niittylaikkuja sisäänsä sulkeva metsäalue (**163c**), jonka luonnonarvoja voisi parantaa hoidon avulla. Myös tälle kohteelle on istutettu tai kylväytynyt nuorta puustoa, joka on sulkemassa aiemmin laidunnetun hakamaan. Kenttäkerroksen lajistosta maininnan ansaitsee hakamaiden tyyppilaji, purtojuuri, sekä niittylaikulla kasvavat aholeinikki ja *keltamatara.* Aivan tien läheisyydessä oleva istutusmetsikkö on rajattu kohderajauksen ulkopuolelle.

Hoito: Kohteella **163a** nuoren kuusen ja männyn raivausta sekä mielellään myös niittoa tai laidunnusta. Jo pelkällä raivauksella saataneen niityn sulkeutuminen estettyä. Kahdelle pienemmälle kohteelle (**163b**) suositellaan varovaista lähinnä vatukon raivausta sekä niittoa niissä kohdissa, joissa se on mahdollista. Hakametsäalueen (**163c**) luonnon monimuotoisuutta edistäisi nuoren puuston raivaus sekä laidunnus.

164. Reunavyöhyke/metsälaidun sekä vanhan tien ympäristö, Koski/Tarvola (+)

Kuvio **164a** on maisemallisesti merkittävää reunavyöhykettä sekä vanhan kiviaidan reunustamaa niittyä. Kohteen kaakkoiskulman nurmipuntarpäävaltainen heinäniitty on osin metsitetty. Kuivemmissa paikoissa esiintyy pienruohoniittyä, jolla kasvaa metsäapilaa, ahdekaunokkia, mäkitervakkoa, kurjen- ja kissankelloa, rölliä, lampaannataa sekä tuoksusimaketta. Huomionarvoisista niittylajeista esiintyy *keltamataraa, sikoangervoa* ja *mäkikauraa*. Niitty vaihettuu hakamaiseen metsäalueeseen, jolta löytyy ainakin yksi lehdeskoivu. Pääosin melko nuori on paikoin mänty-, paikoin koivuvaltainen. Hakamaiden tyyppilajistosta löytyy purtojuurta. Suunnitelmaan rajattiin mukaan vain niittyalue sekä metsän ja pellon reunavyöhyke, jolla kasvaa maisemallisesti hienoja katajia. Kuvio **164b** on Kosken kartanolta luoteeseen Tarvolaan johtavan kivipylväiden reunustaman tien niittymäistä ympäristöä.

Hoito: Kohdetta **164a** voidaan hoitaa niittämällä niittyaluetta, raivaamalla vanhalta niityltä istutuskuusikko pois ja jatkamalla vanhaa kiviaidan kunnostamista sekä raivaamalla reunavyöhykettä. Mikäli kohteen hoitoon halutaan liittää laidunnusta, voi metsää rajata mukaan laajemminkin. Kohteella **164b** on jo kunnostettukin tien reunan kivipylväsrivistöä. Hoitoon voisi jatkossa lisätä niittymäisten pientareiden niiton.

Kohteen **164** itäpuolisella pellolla on lisäksi maisemallisesti kaunis metsäsaareke, jota voi hoitaa pienimuotoisin raivauksin.

165. Reunavyöhyke/metsälaidun, Tarvola (+)

Hakamainen, aiemmin laidunnettu metsäsaareke. Saarekkeen keskiosa on ollut metsätalouskäytössä, eikä sitä tässä vaiheessa ole otettu rajaukseen mukaan. Metsäalueen kasvillisuus vaihtelee lehtomaisesta kankaasta kangasmetsään, saarek-

keen eteläkärki on kallioinen. Puustoon kuuluu mäntyä, kuusta, koivua, haapaa, pihlajaa, tuhkapajua, katajaa ja korpipaatsamaa. Saarekkeen reunaosissa paljon haapavesakkoa. Huomionarvoista perinnebiotooppilajistoa löytyy erityisesti nyt tähän suunnitelmaan mukaan rajatulta hakamaisilta reunavyöhykkeiltä, jossa kenttäkerroksen lajistoa luonnehtivat lampaannata, tuoksusimake, mäkitervakko, kellot, ahomansikka, isomaksaruoho sekä huomionarvoiset lajit: *keltamatara, sikoangervo* ja *mäkikaura*. Metsän puolelta löytyy purtojuurta.

Hoito: Reunavyöhykkeitä raivaamalla voidaan parantaa niittykasvillisuuden elinedellytyksiä. Mikäli kohdetta halutaan hoitaa laiduntamalla, voi laitumeen rajata saareketta laajemminkin.

166. Pieni niitty ja saarekkeet, Soinila (+)

Melko vaatimaton ja pieni kohde Soinilan tilan tuntumassa. Kohde rajautuu navettarakennukseen ja eteläreunalla on lisäksi vanha sähkömuuntaja. Kasvillisuudeltaan alue on osin *mäkikaura*valtaista tuoretta, rehevöitynyttä niittyä. Keskellä aluetta on pieni lampi, jonka reunoilla kasvaa osmankäämiä ja ruovikkoa. Kuivemmilla töyräillä on myös ketokasvillisuutta: lampaannataa, huopakeltanoa, kelloja ja *keltamataraa*.

Hoito: Niitto tai laidunnus.

Soinilan pellolla on myös muutamia maisemallisesti arvokkaita metsäsaarekkeita, joiden hoitoon voi hakea erityistukea.

167. Metsälaidun, puukujanne, hakamaa ja metsäsaareke, Nuhjala (++)

Kuvio **167a** koostuu laitumeksi suunnitellusta suhteellisen monimuotoisesta metsästä ja ruovikkoisesta ranta-alueesta. Metsän osuus alkaa kartanon uimapaviljongin takaa mm. *mäkikauraa ja mäkivirvilää* kasvavana kuivana niittynä ja vaihettuu mustikkatyypin sekametsään ja rannan tervalepikkoon. Alueeseen sisältyy myös rehevämpi saniaisvaltainen puron- ja pienen lammen ympäristö sekä avoimempia niittylaikkuja. Ranta-alue on pääosin järviruokovaltaista, etelämpänä myös kosteaa mesiangervovaltaista suurruohoniittyä, välissä kasvaa pienempiä laikkuja vihvilää, meriratamoa ja punasänkiötä. Kohteen huomionarvoiseen lajistoon kuuluu mainittujen niittylajien lisäksi *hakarasara*. Kuvio **167b** on varsin monimuotoista puukujannetta, johon on vuosien saatossa istutettu saarnia, vaahteraa, lehmusta ja koivua. Näiden joukossa kasvaa myös katajaa, haapaa ja kuusta. Kenttäkerroksen lajistossa esiintyy kuivien niittyjen ja ketojen tyyppilajiston (ahdekaunokki, tuoksusimake, lampaannata) lisäksi huomionarvoista *keltamataraa* ja *mäkikauraa* sekä lähempänä kartanoa myös puutarhakarkulaisia, kuten varjoliljaa sekä harjaneilikkaa. Kuvio **167c** alkaa kartanon navetan takaa nurmipuntarpäävaltaisena niittynä ja jatkuu luoteeseen kallioisena reunavyöhykkeenä ja niemekkeenä. Osa alueesta on ollut lammaslaitumena noin 10 vuotta ja sitä ennen hevoslaitumena. Kohteeseen sisältyy myös vanhan pajan ympäristö, kallioinen lammaslaitumena oleva hakamaa sekä Isoniitun suuntaan jatkuva kellariniemeke. Lajistoon kuuluu mm. aholeinikkiä, ahdekaunokkia, rölliä, kärsämöitä, heinätähtimöä, punasänkiötä, apilaa sekä huomionarvoista *mäkivirvilää, keltamataraa* ja *mäkikauraa.*

Hoito: Kuvio **167a** sopii hyvin laidunnukseen. Parhaita laiduneläimiä olisivat naudat. Ennen laidunnuksen aloittamista alue kaipaa peruskunnostusta. Kujanteen (**167b**) leveämmät pientareet sopivat hyvin niitettäviksi tai jopa laidunnettaviksi. Ainakin osa puustosta on uusimisen tarpeessa. Monimuotoisuuden säilyttämiseksi voisi ajatella jatkavansa vanhan useammalla puulajilla toteutettavan istutustyylin jatkamista. Kohde **167c** sopii laidunnettaviksi. Osaa kohteesta on jo laidunnettukin. Raivaustarvetta on lähinnä pajan ympäristössä sekä metsän reunassa.

Lisäksi Isoniitun keskellä on maisemallisesti kaunis haapavaltainen puoliavoin metsäsaareke, jonka hoito voi olla pienimuotoista raivausta ja niittoa niitty- ja reuna-alueiden avoimena pitämiseksi.

168. Reunavyöhyke ja latosaareke (++)

Tavallista leveämmäksi rajattu sekametsää sekä *tammea* kasvava niittypohjainen mahdollisesti aikaisemmin laidunnettu reunavyöhyke. Kuviolla esiintyy lahopuuta ja tammea on myös taimena runsaasti. Kenttäkerroksen kasvillisuus on osaksi lehtomaista. Monipuoliseen lajistoon kuuluvat nuokkuhelmikkä, röllit, ahomansikka, metsämaitikka, lillukka, ahomatara, aholeinikki, kellot, mustikka, kellukka, kielo, kalvassara ja häränsilmä.

Hoito: Raivaus, erityisesti isompien tammien ympäriltä ja niittyaukkojen laajentamiseksi. Myös laidunnus esim. lampailla sopisi kohteelle.

Lisäksi maisemallisista syistä mukaan on otettu kohteen länsipuolella sijaitseva pieni pihlajaa kasvava latosaareke, jonka hoito ei edellytä aktiivisia toimia.

169. Reunavyöhyke ja metsäsaareke, Niittymaa, Isoniittu (+)

Kohde **169a** koostuu reunavyöhykkeestä sekä vanhasta pellosta. Kuvio rajoittuu pohjoisessa noin tuhat vuotta vanhaan kiviaitaan, joka on ilmeisesti liittynyt laivareitin varrella olevaan kirkolliseen paikkaan. Pellon reunalla kasvaa komeita mäntyjä sekä iso raita, ylempää reunavyöhyke on kuivempaa männikköä. Avoimella alueella on pääosin nurmipuntarpää-koiranputki-metsäapilavaltaista rehevää niittyä, jolla esiintyy myös mäkitervakkoa, aholeinikkiä sekä *keltamataraa.* Nuhjalanniemeen johtavan tien varrella sijaitseva kohde **169b** on vastikään harvennettu metsäsaareke, jolla kasvaa kohtalaisesti *tammea*. Tien viereisellä rinteellä pohjakasvillisuus on niittymäistä muuttuen ylempänä varvikoksi. Keskellä on pieni kallionyppylä. Osa alueesta on kauan sitten ollut peltona. Niittyalueen kasvillisuuteen kuuluvat aholeinikki, kangasmaitikka, särmäkuisma, kissan- ja kurjenkello, ahdekaunokki, paimenmatara, punasänkiö, rölli, lampaannata, tuoksusimake, kalvassara ja valkolehdokki sekä huomionarvoisista lajeista *keltamatara, mäkikaura* ja *mäkivirvilä.*

Hoito: Alue **169a** sopisi esimerkiksi lammaslaitumeksi. Männikköä voisi jonkin verran raivata. Kohteella **169b** ei ole tällä hetkellä raivaustarvetta, mutta saareketta voisi käyttää esim. laitumena. Jatkossa tulee todennäköisesti ajankohtaiseksi myös saarekkeen reunavyöhykkeiden vesakoitumisen estäminen. Aiempien raivausjätteiden keruu estää kohteen haitallisen rehevöitymisen sekä maaperän happamoitumisen.

170. Ruovikko, Huovarinlahti (+)

Huovarinlahden laajaa ruovikkoaluetta on tällä hetkellä hoidettu niittämällä. Kohde sijaitsee aivan asuntovaunualueen lähellä.

Hoito: Niittohoitoa voi toki jatkaa. Mikäli alueen hoitoon halutaan erityisympäristötukea, täytyy niittojäte korjata pois. Tällä pyritään erityisesti vesiensuojeluhyötyihin, kun niitetyn kasvillisuuden sisältämät ravinteet eivät lahotessaan rehevöitä aluetta.

171. Reunavyöhyke, Niittymaa (+)

Puoliavoin, *tammea* kasvava reunavyöhyke tilakeskuksen tuntumassa. Lajistoon kuuluu tammen lisäksi katajaa, haapaa, vaahteraa, tuomea, pihlajaa, taikinamarjaa sekä mäntyä. Kenttäkerrosta luonnehtivat rölli, nurmikka, metsälauha, puolukka, kielo, särmäkuisma, kissankello, ahomatara, *keltamatara*, nurmitädyke sekä isomaksaruoho.

Hoito: Aluetta on jo jonkin verran raivattu. Raivauksella voi edelleen avata umpeutuvia niittylaikkuja ja raivausjätteiden poiskeruulla ehkäistä alueen haitallista rehevöitymistä.

172. Hakamaasaareke, Koivuniemi (++)

Hakamaiseksi harvennettu koivua, mäntyä, haapaa, vadelmaa sekä villiruusua kasvava saareke, jota lienee joskus laidunnettu. Kenttäkerroksen kasvillisuutta luonnehtivat, nurmikka, rölli, ahomatara, aholeinikki, kärsämöt, ahdekaunokki, mäkikuisma, metsäapila, huopakeltano, kellot, lampaannata, mäkitervakko, pölkkyruoho sekä huomionarvoiset *keltamatara* ja *mäkikaura.*

Hoito: Isompi hakamaasaareke olisi hieno laidunsaareke. Mikäli laidunnus ei ole mahdollista, voi aluetta hoitaa lähinnä vesakkoa raivaten ja pienimuotoisin harvennuksin saarekkeen hakamaisen ilmeen säilyttäen.

Saarekkeen eteläpuolella on pikkuruinen lähinnä säilyttämisen arvoinen saareke.

173. Lehtomainen reunavyöhyke, Ruopanvuori (++)

Lehtokasvillisuuden luonnehtima reunavyöhyke on metsälain mukainen ns. avainbiotooppi. Kuviolla kasvaa mm. *tammea* ja *pähkinäpensasta* sekä monipuolisesti muutakin tavanomaisempaa puulajistoa. Pensaskerroksessa esiintyy katajaa, lehtokuusamaa, orjanruusua ja taikinamarjaa. Kenttäkerroksen lajistoa edustavat lehtoruohot, kuten *kevätesikko*, sinivuokko ja kielo. Pellon reunalla kasvaa tyypillisempää perinnebiotooppilajistoa, kuten *keltamataraa* ja *mäkikauraa*.

Hoito: Reunavyöhykkeellä olisi hyvä raivata varovaisesti tammelle tilaa lehdon ominaispiirteet kuitenkin säilyttäen. Kohde on toki arvokas myös ilman erityisiä toimenpiteitäkin.

174. Merenrantaniitty, Pyrkkisvaha (++)

Hieno vanha laidunkokonaisuus Askaistenlahden rannalla. Alue on osaksi kosteaa mesiangervo-koiranputkivaltaista suurruohoniittyä, joka muuttuu ulompana ruovikoksi. Kohteeseen sisältyy kaistale sammalpohjaista metsää, jossa vanhan laidunnuksen jäljet ovat näkyvissä katajan runsaana esiintymisenä. Katajapensaat ovat maisemallisesti edustavia etenkin kohteen läpi vievän mökkitien molemmin puolin. Alueella on myös pienempiä saarekkeita, joiden kuivemmilla niityillä kasvaa mm. lampaannataa, *keltamataraa* ja *mäkikauraa*. Osa rantaniitystä on metsittynyt ja raivauksen tarpeessa.

Hoito: Alueen paras hoitomuoto olisi laidunnus. Lisäksi nuorta koivua ja nuorta tervaleppää kasvava osa ruovikosta olisi hyvä raivata ainakin osittain, ja raivauksen tarvetta on myös metsäkaistaleella, jolla osa katajista on jäänyt pahasti muun puuston varjoon.

175. Perinnebiotooppi, Isotalon laitumet (++)

Jo aiemmin inventoitu perinnebiotooppi Paltvuoren kylässä. Kyseessä on peltojen, metsä- ja hakamaasaarekkeiden sekä pienen suon muodostama monipuolinen maisemallisesti arvokas laidunkokonaisuus. Metsäalueen puusto vaihtelee tiheästä kuusikosta mänty-koivuvaltaiseen sekametsään. Aluskasvillisuus on metsäisillä osuuksilla kangasmetsän tyyppikasvillisuutta, niittyosa on pääosin heinävaltaista, mutta myös pienruohoniittyä esiintyy paikoin. Perinnebiotooppien huomionarvoisista lajistosta esiintyvät *kissankäpälä* ja *hiirenhäntä*. Tässä suunnitelmassa alkuperäistä perinnebiotooppirajausta on laajennettu muutamalle aiemmin inventoidun alueen itäpuolella olevalle saarekkeelle, jotka kasvillisuustyypiltään vastaavat jo aikaisemmin perinnebiotoopiksi inventoituja saarekkeita.

Hoito: Suurin osa alueesta on jo laidunnuksen piirissä. Laidunalueeseen on liitetty lannoittamatonta nurmea. Samalla periaatteella voisi laidunta jatkaa itään päin, nyt mukaan otetuille, uusille saarekkeille. Pienempien saarekkeiden hoidoksi riittää varovainen raivaus.

176. Reunavyöhyke (++)

Palon tilan itä- ja pohjoispuolella on järeäpuustoista reunavyöhykettä. Etelämpänä vanhan saunarakennuksen ympäriltä puustoa on voimakkaasti harvennettu ja alue oli vuonna 2005 hevoslaitumena. Tällä alueella ovatkin parhaimmat niittylaikut, joilla kasvaa lähinnä tuoreen, rehevöityneen niityn tyyppilajeja, hienon kiviaidan ympäristössä myös keltamoa ja raunioyrttiä.

Hoito: Laidunta kannattaisi jatkaa kohti pohjoista. Puustoa ja pensaikkoa voisi harventaa melko voimakkaasti.

Tilan pohjoispuolisen peltoaukealla sijaitsevista saarekkeista suurimpia voisi myös raivata varovaisesti erityistuen turvin.

177. Reunavyöhyke (+)

Katajainen, itään ja lounaaseen aukeava, maisemallisesti edustava reunavyöhyke kohteen **190** tuntumassa.

Hoito: Reunaa voisi varovaisesti raivata katajan ja niittylaikkujen esiintuomiseksi.

178. Pellon metsäsaarekkeet (+)

Vähälahden luoteispuolella on pari pientä, kaunista pellon metsäsaareketta, joilla kasvaa hienoja katajia, pihlajaa, koivua, mäntyä ja pajuja. Tien laidalla on sekametsää kasvava saareke.

Hoito: Lähinnä tienvarren pientä saareketta voisi harventaa siten, että näkymä Vähälahden suuntaan aukeaisi.

179. Ruovikko, Vähälahti (+)

Laaja-alainen, järviruovikon valtaama vanha lahdenpohjukka, jota reunustaa varsinkin ojamailla tiheä koivikko.

Hoito: Laidunnus.

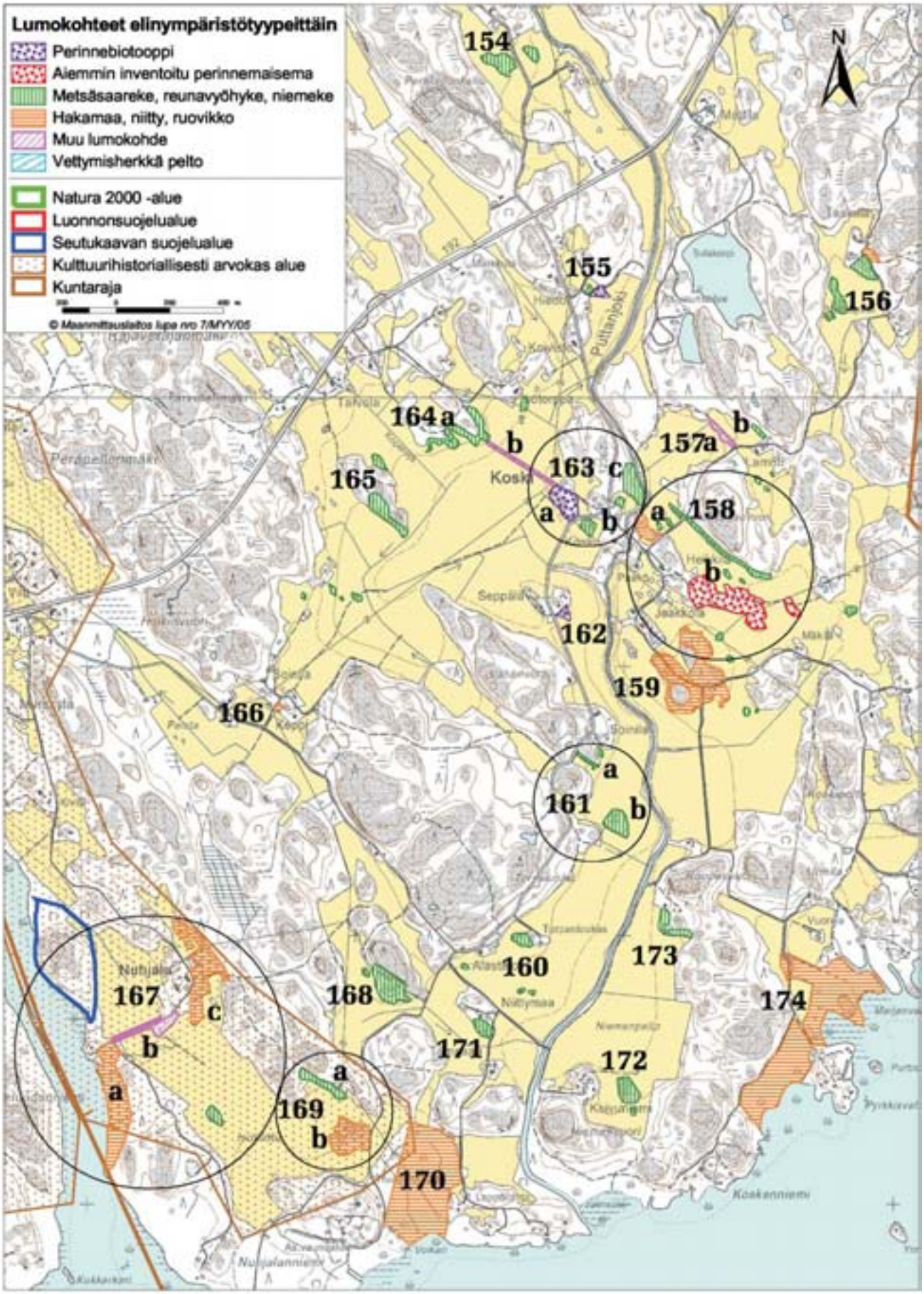

***Kartta 9a**. Kohteiden 154 – 174 elinympäristötyypit*

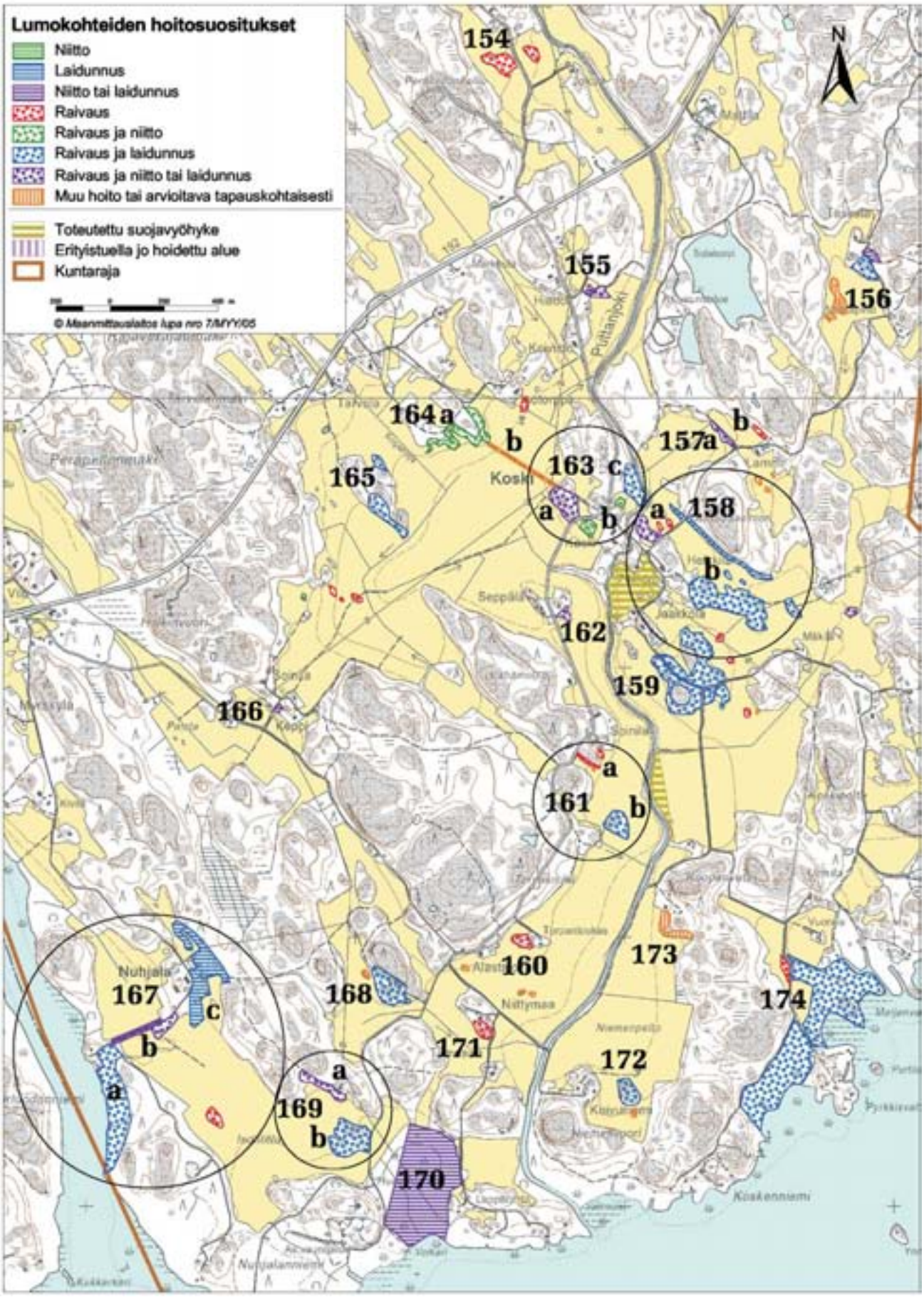

Kartta 9b. *Kohteiden 154 – 174 hoitosuositukset*

180. Merenrantaniitty, Sarsala (++)

Kylän koilliskulmassa mökkirantojen välissä on melko laaja aikoinaan laidunnettu niitty. Mökkitien lähellä sijaitsevalla puustoisemmalla alueella kasvaa mäntyä, koivua ja pajuja. Valtaosiltaan kohde on tuoretta suurruohoniittyä. Ulompana alkaa ruovikko Kuivemmilla kohdilla viihtyvät lampaannata ja huomionarvoinen *mäkikaura.*

Hoito: Nuorta mäntyä ja pensaikkoa kannattaisi harventaa. Koko alue soveltuisi laitumeksi.

181. Merenrantaniitty ja pellon kulma, Sarsala (++)

Sarsalan kylän itälaidalla on avoin merenrantaniitty, jolla järviruoko vallitsee, mutta reuna-alueilla, varsinkin eteläosissa on kuivempia töyräitä, joilla esiintyy mm. *mäkikauraa*. Alueella kasvaa muutama pihlaja ja kauniita katajia.

Hoito: Alue soveltuisi parhaiten laitumeksi. Merelle pistävän pellonkulman voisi samalla muuttaa suojavyöhykkeeksi vesiensuojelullisista syistä. Suojavyöhykettä voi myös laiduntaa.

182. Niitty, Sarsala (++)

Sarsalan kylän Itätalon ulkorakennuksen pohjoispuolella on laaja, tuore niitty. Alueen reunoilla kasvaa mäntyä. Muuten rehevöityneen niityn pohjoislaidat ovat kuivempaa lampaannatavaltaista ja jäkäläistä ketoa. Huomionarvoisista lajeista *mäkikattara* on koko kylän alueella harvinaisen runsas.

Hoito: Laidunnus tai niitto. Lisäksi nuorta mäntyä kannattaisi poistaa alueen reunalta.

183. Reunavyöhyke ja saarekkeet, Ketarsalmen rauhoitetun tammimetsän itäpuoli (++)

Melko tiheäpuustoista pellon reunavyöhykettä, pohjoisempana kallioista, mäntyvaltaista, osin laidunnettua aluetta. Pohjoisosien kasvillisuus on melko niukkaa, idempänä runsaampaa ja paikoin lehtomaista. Pellon laidalla on tiheä haavikko, muuten alueella kasvaa *tammen*taimia, katajaa, vaahteraa ja koivuja. Aivan kuvion etelälaidalla kasvaa suunnittelualueella harvinaista *rantahirvenjuurta* (*Inula salicina*) ja pellon puolella harvinaistunutta ruiskaunokkia.

Hoito: Tiheää haavikkoa kannattaisi raivata ja laidunnusta jatkaa pellon laidalle asti.

Kohteen itäpuolella olevat pellon metsäsaarekkeet ovat matalapuustoisia ja ilman aktiivista hoitoakin maisemassa kauniita. Saarekkeillakin on pieniä niittylaikkuja.

184. Kallioketo, niitty (+)

Erityistukilohkon itäpuolella kallioinen, vähäpuustoinen niitty, jolla metsälauha vallitsee. Alueella kasvaa muutama mänty ja kataja.

Hoito: Aluetta kannattaisi hoitaa yhdessä länsipuolisen erityistukilohkon kanssa niittämällä tai laiduntamalla.

185. Reunavyöhyke, Seitsemästaivas (+)

Hylkilän kylän Seitsemästaivas-nimisen kallioalueen osin niittymäisillä pohjoisrinteillä viihtyvät myös huomionarvoiset lajit kuten *mäkikaura* ja *ketoneilikka*. Etelämpänä puusto on lehtipuuvaltaista, pihlajaa, haapaa ja koivua kasvavaa. Alue on kuusettumassa, eikä alue ole muutoin erityisen monimuotoinen pohjoisimpia osia lukuun ottamatta.

Hoito: Rinteiden pohjoisosia voisi laiduntaa. Alueen puustoa tulisi tällöin raivata melko runsaasti.

186. Niitty ja perinnebiotooppi, Hylkilä, Penttinen (++)

Penttisen tilan varastorakennuksien ympärillä on hevosten laiduntamaa melko rehevää nurmilauhavaltaista niittyä. Lähempänä tietä on kuiva ketomainen kumpare, jolla viihtyvät lampaannata, ahopukinjuuri, ketohopeahanhikki, kissankello, huopakeltano ja huomionarvoiset *mäkikaura, sikoangervo, ketoneilikka, mäkivirvilä, litteänurmikka, hietalemmikki* ja *mäkikattara*. Puustossa on katajaa ja matalaa mäntyä.

Hoito: Alue olisi hyvä ottaa kokonaisuudessaan laidunnukseen ja hakea kohteelle erityisympäristötukea. Hevosten hylkylaikkujen niitto hillitsisi nurmilauhamättäiden kasvua.

187. Pellon metsäsaarekkeet (+)

Huitilan talon läheisellä peltoaukealla on muutamia runsaspuustoisia metsäsaarekkeita ja puoliavoin niittymäinen niemeke. Saarekkeilla kasvaa hyvin tiheästi mäntyä, koivua, pihlajaa ja raitaa. Metsästä pistävällä niittymäisellä niemekkeellä on katajaa, omenapuita ja nuorta mäntyä. Kenttäkerroksessa kasvaa kurjenkelloa, metsäapilaa ja nurmipuntarpäätä sekä huomionarvoisista lajeista *keltamataraa ja ketoneilikkaa.*

Hoito: Saarekkeita voisi raivata voimakkaasti ja nuorten mäntyjen poisto niemekkeeltä estäisi alueen umpeenkasvun.

188. Merenrantaniitty, Hylkilänlahti (+)

Valtaosiltaan tuoretta suurruohoniittyä, jossa valtalajeina ovat mesiangervo, ukonputki, ranta-alpi ja nurmilauha. Lähellä vesirajaa alue muuttuu järviruovikoksi. Reunapuusto on tervaleppää sisempänä reunavyöhykkeellä kasvaa kauniita katajia, pihlajia ja mäntyjä.

Hoito: Alueesta saisi pienen laitumen.

189. Perinnebiotooppi (+++) ja metsälaidun (++)

Kohde **189a** on jo valtakunnallisissa perinnemaisemien inventoinneissa kartoitettu maakunnallisesti arvokas perinnemaisema, jota edelleen laidunnetaan. Alueen kasvillisuus on säilynyt matalana ja ruovikoituminen pysynyt kurissa hoidon ansiosta. Kohteella kasvaa merenrantaniittyjen tyyppilajistoa, kuten suolavihvilää, meriratamoa, merirannikkia ja rönsyrölliä. Metsän reunassa on myös kaistale *jäkki*niittyä. 1960-luvulle asti merenrantalaitumena ollut Härkäinkarin niitty (**189b**)on metsittynyt viime aikoina voimakkaasti. Mänty ja koivu ovat vallanneet avoimet niityt, mutta siellä täällä on vielä lähes puuttomia tuoreen niityn laikkuja, joilla kasvaa nurmilauhaa, reuna-alueilla esiintyy myös lampaannatavaltaista kasvillisuutta.

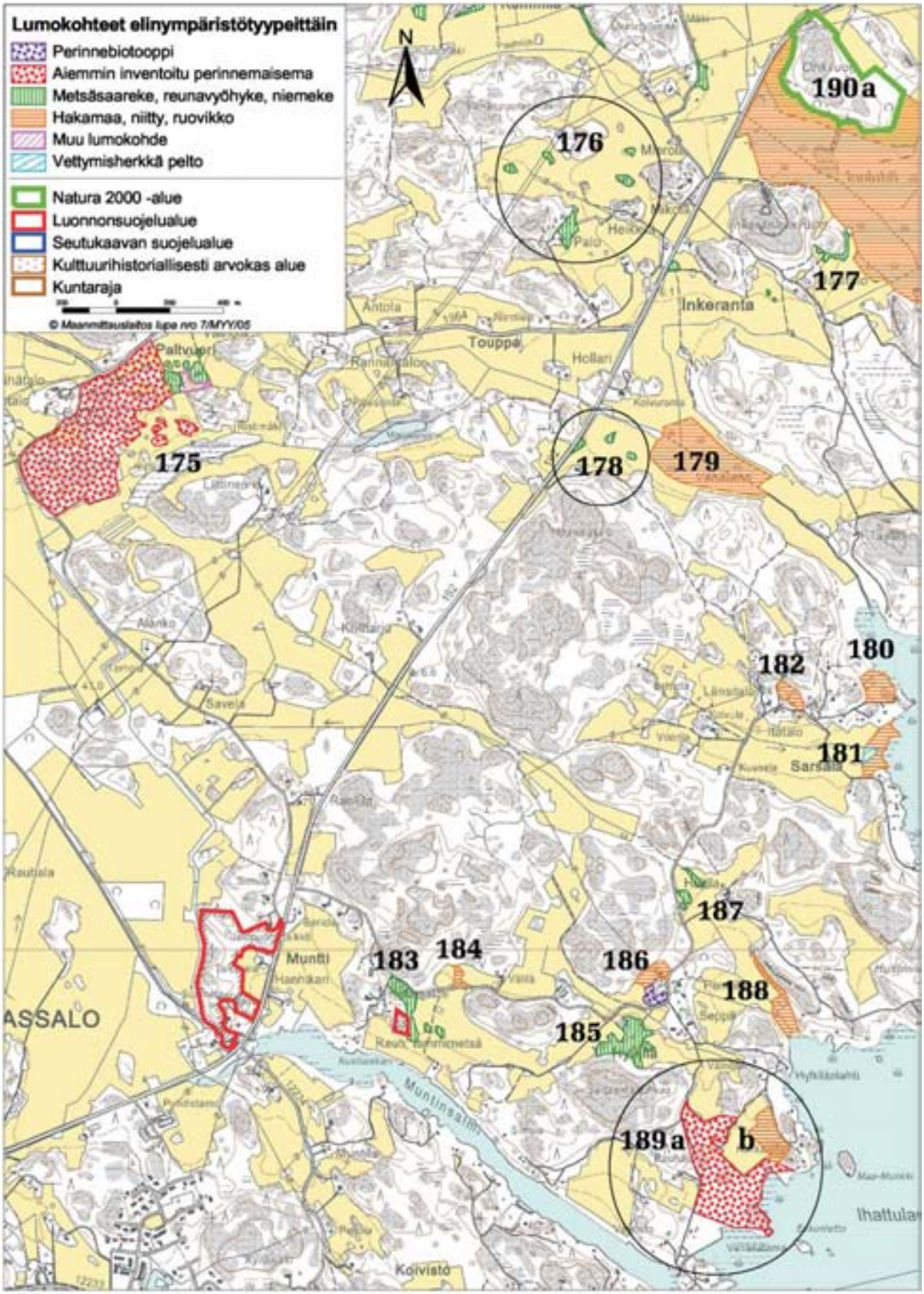

Kartta 10a. *Kohteiden 175 – 189 elinympäristötyypit*

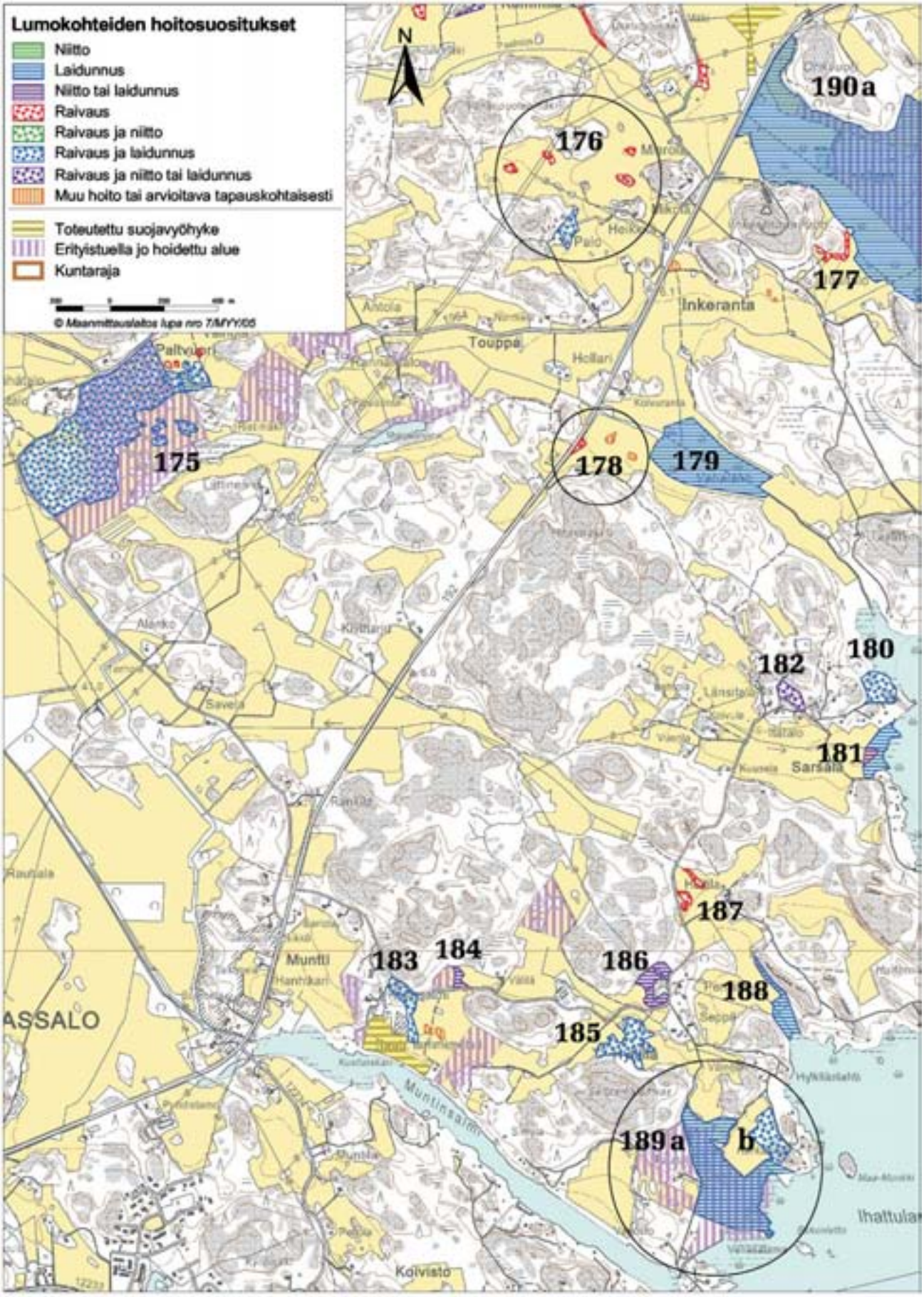

Kartta 10b. *Kohteiden 175 – 189 hoitosuositukset*

Hoito: Yhteisomistuksessa oleva metsäalue (**189b**) kannattaisi ottaa mukaan etelämpänä olevan erityistuen turvin laidunnetun alueen (**189a**) yhteyteen. Härkäinkarin puustoa tulisi ennen laidunnuksen aloittamista raivata voimakkaasti.

190. Merenrantaniitty ja reunavyöhykkeet, Isolahden ja Orikvuoren ympäristö (+++)

Kohde muodostuu kahden Natura 2000 –ohjelmaan kuuluvan metsäsaarekkeen väliin jäävästä nurmilauhavaltaisesta niittyalueesta sekä ruovikoituneesta Isolahden pohjukasta (**190a**). Natura-alueesta on rajattu mukaan nyt laidunnuksen piirissä oleva osa eteläisempää saareketta. Niitty- ja ruovikkoalueella kasvaa jonkin verran katajaa sekä nuorta puustoa. Alue jatkuu ruovikkoisena aina Sarsalanaukolle saakka. Natura-saarekkeiden eteläpuolella olevan metsäsaarekkeen (**190b**) reunamilla on hieno katajaa kasvava heinävaltainen niitty, jolla esiintyy mm. *jäkkiä.* Pienniemeen johtavan tien itäpuolella on osin kallioisia saarekkeita (**190c**), joilla kasvaa mm. *keltamataraa,* aholeinikkiä, mäkitervakkoa ja lampaannataa.

Hoito: Isolahden itäpuoli on vuodesta 2005 alkaen ollut jo osittain hoidon piirissä. Laidunaluetta voisi kuitenkin laajentaa lahden länsirannalle ja Sarsalanaukon suuntaan. Pienniemen saarekkeiden (**190c**) yhdistäminen hoitokokonaisuuteen on mahdollista, mikäli myös väliin jäävä peltokaistale otettaisiin mukaan laitumeen. Tähän olisi todennäköisesti myös vesiensuojelullisia perusteita, vaikkakaan tulvahaittoja ei kartoitusaikana esiintynyt. Toki saarekkeita voi hoitaa myös erillisinä pienimuotoisin raivauksin. Pientä raivausta on hyvä toteuttaa myös kuviolla **190b**.

191. Kulttuuriympäristö ja pienet metsäsaarekkeet, Krouvila (++)

Kohde **191a** on pienialainen kulttuuriympäristö, joka käsittää vanhojen aitta- ja varastorakennusten lähiympäristön. Alueella kasvaa rehevästi pihlajaa, tuomea, kuusta ja mäntyä sekä muutama omenapuu. Ylempänä rinteessä on katajaa. Kapeahkolta pientareelta ja ylempää kalliolta löytyvän niityn lajistoon kuuluvat *keltamatara*, ahomansikka, huopakeltano, päivänkakkara, ahdekaunokki, kellot, apilat, hiirenvirna, hopeahanhikki ja maksaruohot. Niitty on melko umpeenkasvanut. Kuvio **191b** koostuu kolmesta pienestä vähäpuustoisesta metsäsaarekkeesta, joiden huomionarvoiseen lajistoon kuuluvat *keltamatara, ketoneilikka* sekä *mäkivirvilä*. Kahdella pohjoisemmalla saarekkeella on aikaisemmin sijainnut talousrakennus.

Hoito: Kuvion **191a** lounaaseen suuntautuvalla aurinkoisella rinteellä niityn hoidoksi riittää kuusien, nuorempien mäntyjen ja huonokuntoisten katajien raivaus. Se lisäisi alueen paisteisuutta, elvyttäisi lajistoa ja parantaisi maisemaa. Saarekkeet (**191b**) ovat pieniä ja työläitä hoidettavia, mutta etenkin pohjoisempien saarekkeiden rehevän kasvillisuuden niitto lisäisi niiden monimuotoisuutta.

192. Saarekkeet ja muut lumoympäristöt, Vuorte (++)

Vuorteen tilan ympäristöstä löytyy melko pienialaisia lumokohteita. Kuvioon **192a** on yhdistetty pieni teiden väliin jäävä niittyalue sekä vanhan rauhoitetun *tammen* ympäristö. Nurmipuntarpäävaltaisella niittykuviolla kasvaa myös ketokasvillisuutta. Lajistoon kuuluu mm. pölkkyruohoa, ahomataraa, mäkitervakkoa, mäkikuismaa, kissankelloa ja *keltamataraa*. Kuvio **192b** on pellon ja talouskeskuksen välinen niittyalue, jolla kasvaa mm. katajaa, pihlajaa ja vaahteraa. Kenttäkerroksessa kasvavat lampaannata, kellot, mäkitervakko, ahomansikka, keltamo sekä huomionarvoiset *keltamatara* ja *mäkikaura*. Kuvio **192c** koostuu kolmesta katajaa kasvavasta

maisemallisesti edustavasta metsäsaarekkeesta sekä näiden väliin jäävästä viljelemättömänä olleesta peltoalueesta, joka on rajattu kokonaisuuteen mukaan ajatellen lähinnä laidunnusmahdollisuutta.

Hoito: Kuviot **192a** ovat hoitokohteiksi pieniä, mutta niittyalueen niitto kerran kesässä edistäisi huomionarvoisten lajien menestymistä. Tammen ympäristön säännöllinen raivaus on myös tärkeää rauhoitetun ikivanhan tammen kasvuedellytysten säilymiselle. Kuviot **192b** ja **192c** voisi hoitaa myös laiduntamalla. Raivauksen tarvetta on lähinnä kohteella **192b**, jossa katajille ja niittykasvillisuudelle olisi hyvä raivata kasvutilaa.

193. Reunavyöhyke, Halismäki (++)

Kallioisen metsäsaarekkeen lounaaseen suuntautuva paahteinen reunavyöhyke. Saarekkeen koivuvaltaista puustoa on jo harvennettu. Reunaosissa kasvaa pylväskatajaa ja eteläkärjessä haavikkoa. Kuivemmilla paikoilla kasvaa myös aholeinikkiä, pölkkyruohoa, isomaksaruohoa ja lampaannataa sekä huomionarvoiseen lajistoon kuuluvaa *keltamataraa, mäkikauraa* ja *ketoneilikkaa*.

Hoito: Paahteisen kallioisen reunan hoidoksi riittää lähinnä männyn ja vatukon raivaus. Jatkossa olisi myös hyvä siirtyä tasavälisestä harvennuksesta hakamaisempaan suuntaan, jossa puita jätetään ryhmiksi ja näiden väliin raivataan puoliavoimia alueita. Mikäli kohdetta halutaan laiduntaa, mikä myös sopisi hoidoksi, voisi saarekkeen rajata kokonaisuudessaan mukaan tukialueeseen.

194. Merenrantaniitty- ja ruovikko, Ruokoranta (+)

Kuvio edustaa vanhaa laidunniittyä, jonka kasvillisuus vaihettuu nurmipuntarpäätä, nataa ja nurmilauhaa kasvavasta heinäniitystä, mesiangervovaltaisen suurruohoniityn kautta ruovikkoon. Kohteella kasvaa niukalti tervaleppää ja mäntyä. Mukaan on otettu myös pieniä rantaniityn väliin jääviä tulvaherkkiä peltokaistaleita.

Hoito: Alue sopisi kokonaisuudessaan laidunnukseen. Pellon puolta on mahdollista hoitaa myös suojavyöhykkeenä niittämällä.

195. Hakamaa, metsälaidun ja merenrantaniitty, Niittyluoto ja Kerto (++)

Niittyluodon saaren laajaa rantaniittyä laidunnettiin vielä muutama vuosi sitten. Kohde on monipuolinen ja laaja kokonaisuus, johon kuuluu ruovikkoa, kosteaa vihvilävaltaista rantaniittyä, vanhaa kuusivaltaista metsälaidunta, hakamaata ja ketoa. Hakamaalla on vanhoja kääpäisiä, ilmeisesti aikoinaan lehdestettyjä koivuja. Alueella on arvokas linnusto ja suosittu merikotkien ruokintapaikka. Aluetta rajattiin tähän suunnitelmaan laajemminkin ottaen rajaukseen mukaan vanhoja laidunniittyjä ja ruovikoita. Tarkempaa inventointia ei ajan puutteen vuoksi ehditty kuitenkaan tekemään.

Hoito: Kohde olisi erittäin hieno laidunkokonaisuus, joka sopisi erityisesti lihakarjan laitumeksi. Olisikin erittäin toivottavaa, että laidunnusta saataisiin alueella jatkettua. Raivauksen tarvetta on lähinnä metsäisemmillä kohdin. Kerton saaressa olevia ruovikoita on nyt hoidettu niittämällä.

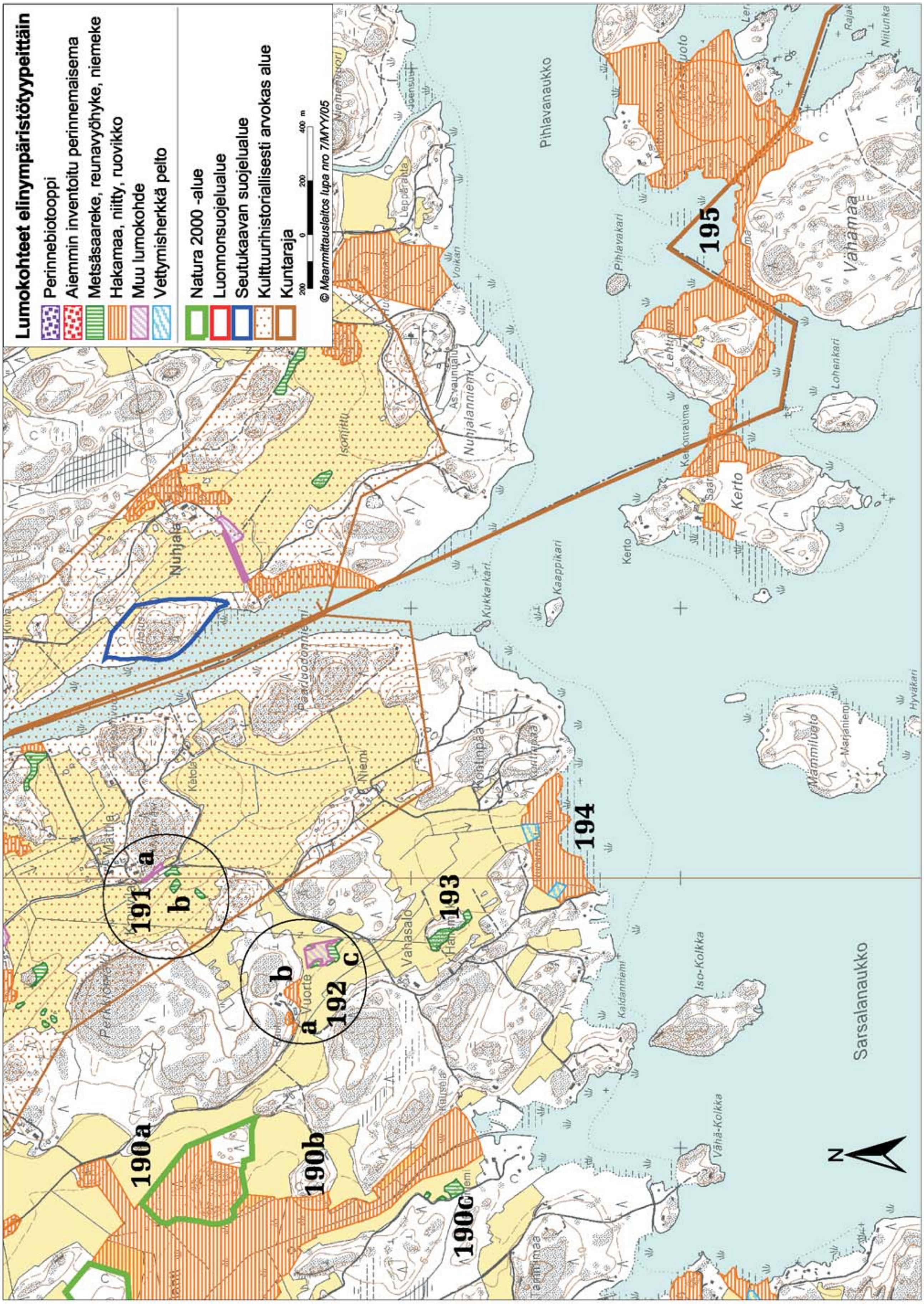

Kartta 11a. *Kohteiden 190 – 195 elinympäristötyypit*

Kartta 11b. *Kohteiden 190 – 195 hoitosuositukset*

5 Yleisiä hoitoperiaatteita erityistukialueilla

Yleisiin hoitoperiaatteisiin tutustuminen on syytä tehdä ennen hoitosuunnitelman laatimista. Seuraavassa on esitetty tärkeimpiä suosituksia, periaatteita ja ehtoja, jotka tulee ottaa huomioon, mikäli alueiden hoitoon haetaan erityisympäristötukea.

Raivaus

Puuston raivausta tehdään kunnostettavilla alueilla mielellään vaiheittain usean vuoden aikana. Kaadettujen puiden juuriston lahotessa maaperään vapautuu runsaasti ravinteita, jotka rehevöittävät kasvillisuutta ja saavat ns. ongelmakasvit rehottamaan. Kertaraivaus onnistuu silloin, kun alueelle voidaan järjestää tehokasta laidunnusta tai niittoa heti raivauksen jälkeisenä kesänä. Runsaasti juurivesoja muodostavat haapa ja harmaaleppä on hyvä kaulata 3 – 5 vuotta ennen kaatoa vesakoitumisen vähentämiseksi. Paras raivausajankohta on yleensä talvi, jolloin raivaus ei häiritse esim. lintujen pesintää ja maan pinta kestää paremmin raivauskalustoa. Luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi hoidettavilla kohteilla ei ole tarkoituksenmukaista käyttää raskaampaa raivauskalustoa.

Hakamailla ja metsälaitumilla ei puuston harvennuksissa pyritä tasavälisyyteen eikä puisto- tai talousmetsän tyyliseen harvaan ja siistiin metsikköön. Raivauksen päämääränä on yleensä avoimien niittylaikkujen ja puuryhmien vuorottelu. Raivauksessa pyritään jättämään kohteelle lajistollista monimuotoisuutta sekä erikoisia pensaita ja puita. Valoa vaativille pensas- ja puulajeille, kuten tammille, pähkinäpensaille ja katajille tehdään kasvutilaa, mutta alueella säilytetään monimuotoisuutta myös muiden puulajien osalta. Niittyjä raivattaessa kohteelle jätetään maisemapuut ja pylväskatajat, vaikka muutoin pyrittäisiinkin avoimeen niittyympäristöön.

Reunavyöhykkeitä ja peltojen metsäsaarekkeita raivataan samoin periaattein kuin muitakin luonnon monimuotoisuusalueita lajistollista monimuotoisuutta suosien. Myös reunavyöhykkeillä pyritään raivaamalla avaamaan niittyalueita. Puustoisilla reunoilla ja metsäsaarekkeilla pensaskerrosta ja puuston monikerroksellisuutta säilytetään ja raivaus voi olla hyvinkin varovaista. Harvaksi raivattu metsäsaareke on altis tuulenkaadoille, eikä tarjoa suojaa linnuille ja nisäkkäille. Hakamaatyyppisiä reunoja ja saarekkeita on usein tarkoituksenmukaista raivata voimakkaammin kuin metsäisiä kohteita. Lisäksi voidaan raivata näkyviin maisemallisesti arvokkaita kohteita, esimerkiksi vanhoja tai erikoisen muotoisia puita, suuria kiviä, kalliopaljastumia sekä perinteisen maatalouden rakennelmia, kuten kiviaitoja.

Maapuut, laho- ja kolopuut, luonnonvaraiset jalot lehtipuut, vanhat puut ja osa pensastiheiköistä säästetään puustoa raivattaessa. Ne ovat merkityksellisiä mm. lintujen pesäpuina ja monien hyönteisten elinympäristönä. Puita ja pensaita jätetään erityisesti vanhojen lehtipuiden sekä kolo- ja lahopuiden ympärille. Näin luodaan sopivia elinympäristöjä epifyyttisille (puun pinnalla kasvaville) sammalille, jäkälille ja kääväkkäille. Maisemallisesti merkittäviä puita ei kaadeta, ei edes kuolleena. Ryteikköiset pensastiheiköt eivät ehkä ole maisemallisesti kaikkein edustavimpia, mutta ne ovat eläinten suojapaikkoja ja lisäävät siten luonnon monimuotoisuutta.

Hakkuutähteet korjataan aina pois raivatuilta alueilta. Risut ym. polttopuuksi kelpaamaton puu poltetaan mielellään alueen ulkopuolella tai muussa kasvillisuudeltaan vaatimattomassa kohdassa kuitenkin riittävän etäällä vesistöstä. Vanhat piikkilanka-aidat ja muut alueelle kertyneet rojut kerätään pois. Piikkilanka voi aiheuttaa loukkaantumisia sekä laidun- että luonnoneläimille. Hoitotoimiin voi kuulua myös olemassa olevien kivi- tai maakasojen tasausta tai vanhojen raivausjätteiden tai alueelle kertyneiden tarpeettomien tavaroiden tai koneiden poistoa, millä parannetaan kohteiden maisemallista arvoa.

Ongelmakasvien valloilleen pääsy estetään parhaiten aloittamalla laidunnus heti hakkuita seuraavana kesänä tarpeeksi voimakkaana. Niillä uudelleen laidunnukseen otetuilla aloilla, joilla kasvaa ongelmallisen paljon maitohorsmaa, peltoohdaketta, nokkosta tai vadelmaa, voidaan niityn kasvillisuuden elpymistä nopeuttaa niittämällä ko. kasvustoja kesän aikana. Esimerkiksi kuivunutta nokkosta eläimet syövät mielellään. Jos alueelle ei voida järjestää laidunnusta, aluetta niitetään ja tehdään ylläpitoraivausta poistamalla vesakkoa useiden vuosien ajan. Puustoisilla reunavyöhykkeillä ja saarekkeilla niittoa ei usein pystytä toteuttamaan, joten raivaustyö kannattaa silloin jakaa usealle vuodelle heinittymisen estämiseksi.

Laidunnus

Laidunnus on usein paras hoitomuoto luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaille alueille. Hyvät perinnebiotoopit ovat muodostuneet laidunnuksen seurauksena ja laidunnuksella voidaan niiden harvinaistunutta kasvillisuutta ylläpitää ja lisätä. Laidunnus on usein ainoa tapa hoitaa laajoja alueita tai sellaisia kohteita, joiden koneellinen niitto on kivisyyden, epätasaisuuden tai jyrkkyyden takia käytännössä mahdotonta. Lisäksi laiduntavat eläimet rikastavat maaseutumaisemaa.

Laidunkausi on perinteisesti aloitettu toukokuun puolivälissä - kesäkuun alussa (rantaniityillä usein vähän myöhemmin) kevään säästä riippuen. Niityillä kasvukausi on kiivain keväällä ja alkukesästä, jolloin myös kasvillisuuden ravintoarvot ovat korkeimmillaan. Myös joidenkin ongelmakasvien runsastumista voi torjua aikaisin aloitettavalla laidunnuksella.

Laidunnuspaineen (eläinten määrä / ha) tulee olla alueen tuottoon nähden sopiva ja on muistettava, että luonnonlaitumilla ravinnon määrä vaihtelee selvästi vuosittain. Sateisina kesinä syötävää on paljon enemmän kuin kuivina. Laidunkiertoa käytettäessä laidunpaine voi olla huomattavasti suurempi. Suurten laidunlohkojen osalta tulisi katsoa, että laidunkierron viimeinen lohko vaihtelee vuosittain. Jos aina sama lohko jää viimeiseksi, huonosti syödyksi laitumeksi, tulee sen kasvillisuus rehevöitymään. Vastaavasti usein aloituslohkona ollut lohko tarvitsee ajoittain kevyemmän "lepovuoden", joka sille voidaan järjestää vuorottelemalla lopetuslohkoa kunakin vuonna.

Ylilaidunnusta on vältettävä ja esimerkiksi maisemapuiden kuntoa laidunalueilla on syytä tarkkailla. On myös huomattava, että kasvilajiston kannalta ihanteellinen laidunpaine on suurempi kuin hyönteislajiston kannalta. Jos alueella on esim. uhanalaista perhoslajistoa, täytyy laidunpainetta vähentää ja ehkä myös jättää osa alueesta laidunnuksen ulkopuolelle.

Alilaidunnustakin täytyy pääsääntöisesti välttää. Laidunnusta voi olla joskus tarpeen täydentää niitolla. Erityisesti ylirehevöityneitä laikkuja tai sellaisia kasvustoja, joita eläimet eivät syö (esim. vadelma, ruusu, nokkonen) on hyvä niittää.

Lisäruokinta aiheuttaa yleensä laitumen haitallista rehevöitymistä tai vastaavasti kulumista, mikäli laidunkautta pidennetään lisäruokinnan turvin. Luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkailla kohteilla ja varsinkin erityistukialueilla laiduntaville eläimille ei tulekaan antaa lisäruokaa. Niityn ravinnontuoton ehtyessä eläimet siirretään toiselle laidunlohkolle.

Erilleen aitaaminen on yleensä erityistuen edellytyksenä. Erityistukilaitumien yhteydessä ei saa olla lannoitettuja nurmilaitumia, joiden ravinteet saattavat rehevöittää luonnonniityn ja hakamaan kasvillisuutta. Pieniä peltokuvioita voidaan käytännön syistä sisällyttää sopimusalueeseen, jos niiden mukaanoton ei arvioida vaikuttavan haitallisesti alueen tilaan. Mikäli tukihakemuksessa esitetään näin toimittavan, alueellinen ympäristökeskus arvioi tapauskohtaisesti lausunnossaan voidaanko näin menetellä. Usein peltolohkoja voidaan ottaa mukaan, kun niitä ensin köyhdytetään ravinteista korjaamalla rehusato kasvukauden alussa ennen laidunnuksen aloittamista tai hoidetaan niittämällä ja niitetyn kasvillisuuden poisviennillä muutama vuosi ennen laidunnuksen aloittamista. Jo kauan kesantona olleilla lohkoilla ei tällaista välivaihetta yleensä tarvita.

Niitto

Niittämällä hoidetut alueet niitetään yleensä kerran kesässä. Hyönteislajiston kannalta on edullisinta, että niitto tehdään jättämällä vuosittain osa alueesta niittämättä. Toinen vaihtoehto on toteuttaa niitto vain joka toinen vuosi. Tällainen käytäntö sopii erityisesti kuivemmilla niityillä. Niittoheinät korjataan aina huolellisesti pois. Jos niitettyä kasvillisuutta ei ole mahdollisuutta kuljettaa pois alueelta, ne poltetaan niityn ulkopuolella tai muussa kasvillisuudeltaan vaatimattomassa kohdassa riittävän etäällä vesistöstä. Perinteinen jo harvinaistunut menetelmä on niittämällä hoidettujen alueiden jälkilaidunnus, mikä edistää monipuolisen kasvillisuuden kehittymistä kohteelle.

Paras niittoajankohta on kasvien kukinnan ja siementen tuleentumisen jälkeen heinäkuun puolivälissä - elokuun alussa. Peruskunnostettavat rehevät niityt olisi hyvä niittää jo kesäkuun lopulla. Niitto voidaan resurssien mukaan uusia osalla tai koko niittoalalla kuukautta myöhemmin. Näin toimien niitylle vuosien aikana kertyneitä ravinteita saadaan poistettua tehokkaasti.

Suojavyöhykkeet

Suojavyöhykkeellä tarkoitetaan monivuotisen heinänurmen peittämää peltoaluetta vesistön tai valtaojan varressa, jonka tarkoitus on vähentää pelloilta vesistöön kulkeutuvien ravinteiden ja kiintoaineen määrää. Suojavyöhykettä ei lannoiteta eikä sillä käytetä kasvinsuojeluaineita. Tarkoituksenmukaisia paikkoja suojavyöhykkeille ovat jyrkät, kaltevat ja notkelmaiset rantapellot sekä tulvaherkät alueet. Tässä suunnitelmassa on sopiviksi suojavyöhykkeen paikaksi ehdotettu eräitä tulva- ja vettymisherkkiä peltoalueita.

Suojavyöhykkeen voi toteuttaa olemassa olevasta nurmesta tai viherkesannosta tai sen voi perustaa kylvämällä. Suositeltavinta on kylvää heinänsiemen keväällä suojaviljaan. Erityisesti tulva-alueilla voi olla tarpeen tehdä laikuttaista paikkauskylvöä.

Suojavyöhykettä hoidetaan niittämällä tai laiduntamalla. Maaperää pyritään köyhdyttämään vuosittaisella kasvuston niitolla ja niittojätteen poiskorjuulla. Niittojätettä ei varastoida suojavyöhykkeellä eikä muuallakaan tulvaherkällä alueella. Suojavyöhykettä voidaan hoitaa myös laiduntamalla, mikäli siitä ei aiheudu vesiensuojelullista haittaa.

Kuva 3. *Hylkilän merenrantaniitty on pysynyt pitkään jatkuneen laidunnuksen avulla matalana ja monimuotoisena.*

Kuva 4. *Pieniä saarekkeita on mahdollista hoitaa esim. käytöstä pois jääneen pellon yhteydessä osana laidunta.*

Lähteet

Heikkilä, M. 2002. Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitteluopas. Helsinki, Maa- ja metsätalousministeriö & Ympäristöministeriö. Suomen ympäristö 591. 58 s. ISBN 952-11-1275-1, ISSN 1238-7312.

Kansallisarkisto. Lounais-Suomen ympäristökeskuksen käyttöön digitalisoidut venäläiset topografikartat. Kartoitusvuodet 1881-1882.

Korvenpää, T. 2005. Taivassalon Orikvuoren luonnonhoitosuunnitelma. Metsähallitus, Etelä-Suomen luontopalvelut. 38 s. + liitt. [luonnos 4.11.2005]

Lehtomaa, L. 2000. Varsinais-Suomen perinnemaisemat. Turku, Lounais-Suomen ympäristökeskus. Alueelliset ympäristöjulkaisut 160. 429 s. ISBN 952-11-0703-0, ISSN 1238-8610.

Priha, M. (toim.). 2003. Perinnebiotooppien hoitokortti 5 - Perinnebiotooppien hoidon suunnittelu. Helsinki, Suomen ympäristökeskus & Maa- ja metsätalousministeriö. 4 s. [esite]

Pykälä, J., Alanen, A., Vainio, M. & Leivo, A. 1994. Perinnemaisemien inventointiohjeet. Helsinki, Vesi- ja ympäristöhallitus. (Vesi- ja ympäristöhallituksen monistesarja nro 559. 106 s.

Suikkanen, I., Santamala, E. & Liippo, L. (toim.) 1994. Vakka-Suomi merestä maaksi. Vakka-Suomen luonnonystävät. 198 s. ISBN 951-97107-0-1.

Suomen lajien uhanalaisuus 2000. Uhanalaisten lajien II seurantaryhmä. 432 s. ISBN 951-37-3594-X.

Teppo-Pärnä, V. 2005. Postitien viestit – kulttuuriympäristö kertoo. Rannikkoseudun Sanomat Oy. 160 s. ISBN 952-91-8673-8.

Ympäristöhallinnon tuottamat sekä ympäristöhallinnon käyttöön hankitut paikkatietoaineistot (Lähteet: GTK, Maanmittauslaitos, Museovirasto, Varsinais-Suomen liitto)

Kesän 2004 haastattelututkimus apuna suunnittelualueen valinnassa

Kimmo Härjämäki teki kesällä 2004 Vakka-Suomessa haastattelututkimusta siitä, miten hyvin viljelijät tuntevat tilansa luonnon monimuotoisuuskohteita. Haastatteluaineisto on osa Helsingin yliopiston maatalous-metsätieteellisessä tiedekunnassa työskentelevän Irina Herzonin väitöskirjatyötä. Kyselyn yhteydessä Kimmo Härjämäki tiedusteli erityisympäristötukien hakuun liittyviä asioita. Erityisesti kiinnostuksen kohteena oli se, mitkä tekijät ovat estäneet viljelijöitä hakemasta tukia. Kysely toteutettiin neljässä eri kunnassa. Alla on esitetty yhteenveto Vehmaan ja Taivassalon viljelijöiden vastauksista. Otos on suunnittelualueen osalta näin ollen melko pieni käsittäen vain 18 tilan haastattelut. Vastaukset olivat kuitenkin osaltaan vaikuttamassa Vehmaan-Taivassalon alueen valintaan yleissuunnittelualueeksi. Maastossa havaittiin paljon arvokkaita monimuotoisuuskohteita, ja viljelijöiden kanssa käytyjen keskustelujen perusteella erityisympäristötukiin liittyi monenlaista epätietoisuutta.

Monet viljelijöistä tunnistivat hyvin maillaan sijaitsevat monimuotoisuuskohteet, mutta erityistukiin soveltuvista kohteista oli samalla epävarmuutta. Epätietoisuutta oli erityisesti siitä, millaisten metsäsaarekkeiden sekä pellon ja metsän reunavyöhykkeiden hoitoon tukea voi saada. Mikäli erilaisia monimuotoisuuskohteita oli raivattu pois, tiedusteltiin kyselylomakkeessa syytä raivauksiin. Noin puolet vastaajista oli raivannut kyseisiä kohteita viljelyn helpottamiseksi ja konekannan kasvun vuoksi. Muutamat olivat raivanneet kohteet pois niiden hyötykäytön (esim. laidunnuksen) puutteen vuoksi. Osa vastaajista oli raivannut kohteita pois, koska ei ollut tiennyt, että niiden hoitoon voi saada tukea.

Viljelijöiltä tiedusteltiin halua edistää luonnon monimuotoisuuden reuna-alueilla:

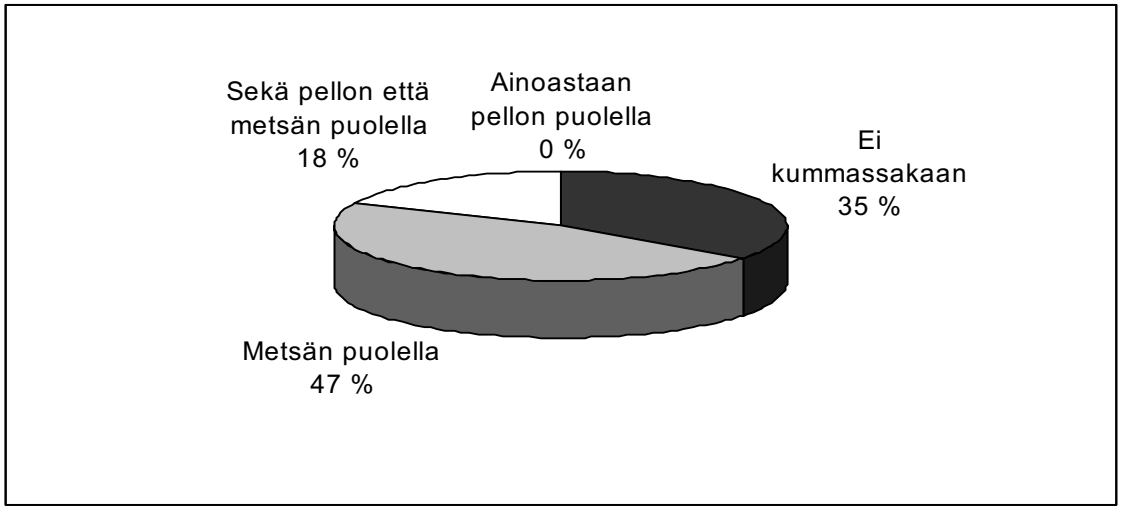

Kuva 1. *Missä olisit valmis edistämään ja hoitamaan luonnon monimuotoisuutta tai perustamaan ns. "lumo-vyöhykkeen"?*

Useat viljelijät olisivat valmiita hoitamaan ja perustamaan ko. monimuotoisuusvyöhykkeitä, mikäli niistä saisi nykyistä korkeampaa tukea (450-500 eur/ha). Jotkut viljelijät ovat jo nyt hoitaneet esimerkiksi monimuotoisia pellon ja metsän reunavyöhykkeitä ilman tukia.

Viljelijöiltä tiedusteltiin maisemanhoidon urakointiin liittyviä kysymyksiä

Viljelijöille kerrottiin Varsinais-Suomen luonnonsuojelupiirin vuosina 2000-2003 toteutetusta työllistämisprojektista, jossa pitkäaikaistyöttömiä työllistettiin perinne- ja kulttuurimaisemien hoitoon. Useat viljelijät olivat kiinnostuneita saamaan vastaavanlaiselta projektilta työapua varsinkin isompien kohteiden hoitoa aloiteltaessa. Projektiapua haluavien joukosta reilu puolet oli valmiita maksamaan työstä. Mahdollisten suojavyöhykkeiden niittoon ei juuri apua kaivattu, vaan hoito onnistuu tilan omilla koneilla. Reunavyöhykkeiden ja peltosaarekkeiden raivausapua ilmoitti tarvitsevansa jatkossa noin 12 % vastanneista.

Raivaus- ja niittourakointia on valmis tekemään noin joka neljäs vastanneista. Kiinnostavampana yhteistyömuotona tilojen välillä pidettiin yhteisten maisemanhoitokoneiden tai urakointipalveluiden hankkimista. Yhteisiä koneita oli valmis hankkimaan kuusi tilaa ja urakointipalveluita valmis käyttämään 10 tilaa 18:sta. Monet mainitsivat esimerkkinä järviruo'on niiton umpeenkasvavien salmien rannalla, jonka voisi toteuttaa yhteisenä ostopalveluna urakoitsijalta.

Halukkuus vuokrata luonnon monimuotoisuuskohteita toiselle viljelijälle laidunnettavaksi tai muutoin hoidattavaksi

Vain kaksi tilaa oli kiinnostunut vuokraamaan kohteitaan toiselle viljelijälle. Halutumpaa olisi saada omille kohteille laina- tai vuokraeläimiä alueiden hoitajiksi. Tästä oli kiinnostunut viisi tilaa.

Erityisympäristötuen käyttö

Haastatteluun osallistuneista 18 tilasta vain kahdella oli ollut erityisympäristötukisopimus ja nämäkin sopimukset olivat liittyneet lähinnä lannankäytön tehostamiseen. Maiseman kehittämisen, luonnon monimuotoisuuden edistämisen ja perinnebiotooppien hoidon tukia ei oltu haettu, vaikka monilla tiloilla soveltuvia kohteita olisikin ollut.

Kysymykseen *"Jos ette ole hakeneet erityisympäristötukea tai ette aiokaan hakea, niin mikä on tähän syynä?"* vastattiin seuraavasti:

a)	Tilalla ei ole soveltuvia kohteita	9 %
b)	En tiedä onko tilalla soveltuvia kohteita	41 %
c)	En ole tiennyt erityisympäristötuista tätä ennen	14 %
d)	En ole kiinnostunut kyseisistä tukimuodoista	23 %
e)	En osaa sanoa	14 %

Tiedon puute ja neuvonnan vähäisyys olivatkin pääsyynä siihen, että erityisympäristötukia ei haettu. Prosessin kuviteltiin olevan byrokraattinen ja siitä saatavan hyödyn niin vähäinen, ettei tukien hakuun ole tartuttu.

Tiedon saanti

Ammattilehtien, mm. Maaseudun Tulevaisuuden, rooli viljelijöiden tiedonlähteenä on edelleen tärkeä. Myös viljelijäkollegat ja kunnan oma maataloussihteeri koettiin hyviksi tiedonlähteiksi.

Alueen 18 haastatellusta viljelijästä 11 kertoi saaneensa liian vähän informaatiota ympäristötuen erityistuista. Tilakohtaisen neuvonnan lisäämistä kannatti noin puolet haastatelluista. Lisätiedon saamisen ja uuden tiedon jakamisen parhaita lähteitä viljelijöiden mielestä ovat ammattilehdet, erilaiset koulutuspäivät ja internet.

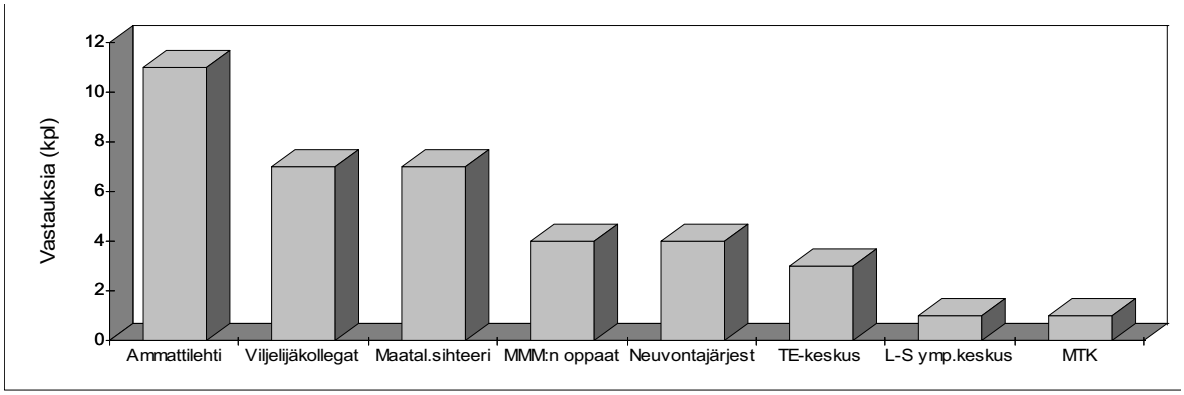

Kuva 2. *"Mistä olette saaneet parhaiten tietoa tukiin liittyvissä kysymyksissä? Voitte valita useita parhaiten sopivia vaihtoehtoja."*